

Over het voetlicht

**ONDERZOEK NAAR DE WAARDE VAN
DRAMATURGIE VOOR DE OPSPORING**

2021 - 2022

Politieacademie
Hanneke ter Veen
Nicolien Kop

Januari 2023

POLITIEACADEMIE

Over het voetlicht

ONDERZOEK NAAR DE WAARDE VAN DRAMATURGIE VOOR DE OPSPORING 2021 - 2022

'[...] dat er een soort ondertiteling meeloopt van wat je ziet. Je leest de feiten en... dan komt er een soort van ondertiteling bij van: wat lees je eigenlijk en hoe kan je dat zien? Maar ook soms meerdere... van: je kan het zo zien, maar je kan het ook zo zien.'
(Interview #1, officier van justitie)

Politieacademie
Hanneke ter Veen
Nicolien Kop

Januari 2023

Colofon

Uitgave: Politieacademie, Apeldoorn
Datum: januari 2023
Contact: onderzoek@politieacademie.nl

Dit onderzoek werd uitgevoerd door Hanneke ter Veen en Nicolien Kop, beiden werkzaam bij de afdeling Kennis & Onderzoek van de Politieacademie. Met dank aan Iet Voorhoeve (Politiedienstencentrum) voor de redactie.

Afbeelding voorpagina: Unsplash, Pawel Czerswinski

©2023, *Politieacademie*

Behoudens de door de wet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt zonder schriftelijke toestemming van de Politieacademie, die daartoe door de auteurs met uitsluiting van ieder ander onherroepelijk is gemachtigd.

Inhoud

PROLOOG	5
1. ONDERZOEK NAAR DRAMATURGIE IN DE OPSPORING	6
1.1 Uitdagingen opsporing	9
1.2 Opbouw rapport	12
2. OPZET ONDERZOEK	14
2.1 Doelstelling en onderzoeksvragen	17
2.2 Methoden en uitvoering van onderzoek	17
3. DE WAARDE VAN DRAMATURGIE VOOR DE OPSPORING	22
3.1 Inleiding.....	25
3.2 Waarde dramaturgie	25
3.2.1 Waarde werkwijze in producten	25
3.2.2 Waarde werkwijze in opsporingsteam	29
Tot slot.....	32
4. LEREN VAN DRAMATURGIE IN DE OPSPORING	34
4.1 Inleiding.....	37
4.2 Programma masterclasses en zomeraanbod	38
4.3 Wat is er geleerd?.....	41
4.3.1 Ervaringen masterclasses	41
4.3.2 Kennis, vaardigheden en competenties	42
4.3.3 Voorwaarden leren en ontwikkelen	44
Tot slot.....	45
5. TOEPASSEN VAN DRAMATURGIE IN DE OPSPORING	48
5.1 Inleiding.....	51
5.2 Toepassen dramaturgie in de praktijk	53
5.3 Mogelijkheden en voorwaarden toepassen opsporingsdramaturgie	62
Tot slot.....	63
6. CONCLUSIES, DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN	66
6.1 Inleiding.....	69
6.2 Conclusies	69
6.3 Discussie	73
6.3.1 Uitvoering onderzoek.....	73
6.3.2 Ontwikkelvragen en dilemma's.....	73
6.4 Aanbevelingen	75
EPILOOG	79

BRONNEN	80
AFKORTINGENLIJST	84
BIJLAGEN	88
Bijlage 1: Overzicht respondenten interviews.....	91
Bijlage 2 Topiclijst interview betrokkenen zaakdossiers	92
Bijlage 3 Formulier aanmelding deelnemers masterclasses	93
Bijlage 4 Deelnemers masterclasses	94
Bijlage 5 Programma masterclasses 22 juni – 6 juli 2021	95
Bijlage 6 Programma zomeraanbod masterclasses 2021	100
Bijlage 7 Topiclijst observatie en journaal masterclasses	101
Bijlage 8 Evaluatieformulier deelnemers masterclasses	102
Bijlage 9 Evaluatie na half jaar deelnemers masterclasses en topics interview	105
Bijlage 10 Format journaal deelnemers en begeleiders experiment	107
Bijlage 11 Topics interview experiment deelnemers en leidinggevenden	109
Bijlage 12 Afsluiting experiment opdracht eindproduct.....	111
Bijlage 13 Afsluiting experiment feedbackformulier eindproduct.....	112
Bijlage 14 Afsluiting experiment observatietopics	116
Bijlage 15 Topics evaluatie masterclasses en experiment met docenten.....	118
Bijlage 16 TIP VAN FLIP.....	119

Proloog

Een paar jaar geleden ging een onderzoeker in opleiding ervaring opdoen in de praktijk. Zij ging aan het werk bij de recherche in Midden-Nederland en probeerde te onderzoeken zoals zij dacht dat het moest. Terwijl zij daarmee bezig was, kwamen er collega's naar haar toe die al vele opsporingsonderzoeken hadden geleid. Ze zeiden tegen haar: 'jij kijkt heel anders naar de data, jij gaat heel anders te werk.' Ze vertelden de nieuwe onderzoeker dat de manier zoals zij gewend waren om naar de feiten en naar een onderzoek te kijken bijna altijd een zelfde soort product opleverde. Ze vroegen zich af of de manier waarop ze al jarenlang aan het onderzoeken waren eigenlijk wel goed genoeg was.

De nieuwe onderzoeker was zich niet bewust dat haar aanpak afweek van wat gebruikelijk was en zei 'ik weet niet wat ik anders doe. Sterker nog, ik weet ook niet hoe ik het anders zou moeten doen'. Nu had deze onderzoeker eerder een theateropleiding gedaan en gezamenlijk stelden ze zich de vraag of dat er misschien voor zorgde dat ze anders te werk ging. Ze spraken af dat de onderzoeker alle ruimte kreeg om haar manier van werken uit te proberen in opsporingsonderzoeken. En zo gebeurde het dat de onderzoeker na enkele dagen zoeken en uitpluizen van dossiers terugkwam bij de opsporingsleiders en zei: 'volgens mij heb ik een verhaal'. De opsporingsleider riep het hele team bij elkaar en gaf de onderzoeker het podium om het verhaal te delen.

De onderzoeker legde aan het team uit wat ze zag, waarom ze dat zag en wat het mogelijke verhaal achter het gebeurde zou kunnen zijn. Ze vertelde er ook bij dat ze het niet zeker wist of het zo was zoals ze het had gezien en stelde voor om dit samen verder te onderzoeken: 'als we nu twee weken een tap op die persoon zetten dan kunnen we dat in- of uitsluiten'.

De opsporingsleiders zagen dat de werkwijze van deze onderzoeker ervoor zorgde dat er heel andere kanten van de feiten werden belicht die eerder niet waren gezien. Deze dramaturgische werkwijze zoals ze het inmiddels noemden, maakte het mogelijk om vanuit de feiten een verhaallijn te maken naar een verhaallijn. Het was zelfs mogelijk om meerdere verhaallijnen naar voren te brengen die anders niet boven waren gekomen. De onderzoekers werden steeds enthousiaster. Ze kregen telkens meer houvast om richting te geven aan hun team om samen met het Openbaar Ministerie de verhaallijnen verder te onderzoeken en de bewijsmiddelen te verzamelen.

Na afronding van haar studie bleef de onderzoeker bij de recherche in Midden-Nederland werken. Haar dramaturgische werkwijze en de bijdrage aan de opsporingsonderzoeken werd inmiddels door steeds meer mensen opgemerkt. Waarbij telkens de vraag werd gesteld hoe juist deze dramaturgische werkwijze hielp in het doorgronden van complexe opsporingsdata. Wat was nu precies die waarde van dramaturgie hierin? En daarbij vroeg men zich af of het mogelijk was dat er meer onderzoekers dit konden leren en gaan gebruiken.

En zo gebeurde het dat twee onderzoekers van de Politieacademie met deze vragen aan de slag gingen. Hoe dat is gegaan en wat dit heeft opgeleverd, is te lezen in voorliggend onderzoeksrapport.

1

Onderzoek naar
dramaturgie in
de opsporing

De realiteit is dat we altijd meer zaken hebben dan we aankunnen,” zegt Hanneke Ekelmans, lid van de korpsleiding van de Nationale Politie. “Daarnaast zijn zaken de laatste jaren steeds complexer geworden.”

(Bron: Steeds meer zaken door politie geschrapt door personeelstekort (2022, 24 juli). Het Parool.

1.1 Uitdagingen opsporing

De houtskoolschets (Politie, 2019) is leidend binnen de Nederlandse opsporing. Dit document beschrijft expliciet dat de opsporing de komende jaren moet investeren in het gericht opwerpen van barrières, het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid en het voorkomen, onderbreken en stoppen van criminaliteit. De opsporing staat voor de uitdaging om complexe informatiestromen te doorgronden, inzichtelijk te maken en op zoek te gaan naar waarheidsvinding die berust op feiten. Dit blijkt een uitdaging omdat, zoals Hanneke Ekelmans in een interview met het Parool benoemt, de politie vanwege capaciteitsgebrek niet alle zaken kan onderzoeken en dat de zaken waar onderzoek naar wordt gedaan, steeds omvangrijker en complexer zijn.

Het gegeven dat zaken steeds ingewikkelder worden, onderstreept het belang dat de politie de beste methoden en werkwijzen moet gebruiken om haar werk goed te kunnen doen. Hiervoor kunnen andere partijen en deskundigen nodig zijn, bijvoorbeeld in publiek-private samenwerking. Er zijn specifieke teams ingericht binnen de politie, zoals Crypto Analyse Teams en rechercheurs krijgen extra tools om aan hun werkwijze toe te voegen. Al deze methoden en werkwijzen dragen bij aan het begrijpen en ontrafelen van ingewikkelde data om gebeurtenissen te reconstrueren.

De werkwijze van het concept dramaturgie in de opsporing zou ook een bijdrage kunnen leveren. In 2018 werd deze werkwijze in de Eenheid Midden-Nederland geïntroduceerd door de (enige) opsporingsdramaturg die werkzaam is bij de politie.¹ Aangezien steeds gezocht wordt naar kansen is het interessant de vraag te stellen of dit concept de opsporing nieuwe perspectieven kan bieden. Daar richt dit rapport zich op. Maar voordat op deze vraag wordt ingegaan, eerst een korte toelichting op het begrip dramaturgie in de opsporing. Wat betekent dramaturgie? En wat is de bedoeling hiervan in relatie tot de opsporing?

Dramaturgie in de opsporing²

Dramaturgie

Een dramaturg heeft vaak theaterwetenschappen gestudeerd en houdt zich in het theater bezig met welke inhoudelijke betekenis ieder afzonderlijk aspect heeft in relatie tot het geheel. Alles wat het publiek waarneemt krijgt, door de context waarin het gepresenteerd wordt, een of meer interpretaties. Dramaturgie wordt in het theater gebruikt om verhalen te

1 Zij is inmiddels elders in de opsporing werkzaam.

2 Deze paragraaf is gebaseerd op het artikel *Opsporingsdramaturgie* (2021) en de scriptie *De dramaturgie van de opsporing: De meerwaarde van 'het verhaal' voor de scenario-ontwikkeling* (Van Boxem, 2018).

maken en een boodschap over te brengen over welke acties in welke context plaatsvinden. Dramaturgie gaat over mensen en hoe ze zich verhouden tot hun omgeving en tot elkaar. Wie zijn ze, wat doen ze en waarom? Het verhaal is een kernbegrip binnen de dramaturgie. Het wordt door Denning gedefinieerd als 'een weergave van gebeurtenissen die op een of andere manier met elkaar in verband worden gebracht'. In deze omschrijving onderscheidt het verhaal zich van een rapport, een proces-verbaal of een verslag, waarin feiten worden genoemd zonder dat ze onderling met elkaar in verband worden gebracht (Tesselaar & Scheringa, 2008).

Opsporing

De opsporing is gericht op waarheidsvinding. Daarbij is het maken van een reconstructie van een gebeurtenis een belangrijke taak van rechercheurs. Wat is het 'verhaal' achter het gepleegde delict? Vanuit welke gedachten, overwegingen of impulsen plegen personen strafbare feiten? En hoe is dat terug te zien in de gedragingen van deze personen? Waar in het theater een boodschap in een verhalende context wordt overgebracht, wordt in de opsporing achteraf gezocht naar aanwijzingen om het verhaal te reconstrueren en tekens te vinden. Door deze tekens in een verhalende context te duiden, krijgen ze betekenis. Betekenis in de zin van het in- of juist uitsluiten van bewijs in het procesdossier. Aanwijzingen of tekens kunnen in de opsporing ook richting geven aan de visie, de strategie of de tactiek in een onderzoek.

Opsporing en dramaturgie

Bij zowel de opsporing als de dramaturgie staan de verhalen centraal. Er zijn verschillende manieren om deze verhalen te (re)construeren. Eén daarvan is het stellen van topische vragen, ook wel W-vragen of de vijf W's genoemd. De vijf W's zijn: wie, wat, waar, wanneer en waarom?³ Het begrip topische vragen is afgeleid van het Griekse woord *topos* en refereert aan een standaardmethode om een argument op te bouwen of te behandelen (Topische vragen, n.d.). Daar waar rechercheurs in de opsporing topische vragen stellen en deze in een onderzoek proberen te beantwoorden, ontstaan deze vragen bij een dramaturg uit verwondering. Een verwondering waarbij geprobeerd wordt de essentie van het (deel)verhaal te achterhalen en specifieke aspecten en details hierin te bevatten en te doorgronden. Door beschikbare informatie minutieus te bekijken en hiermee te 'spelen' kan er meer relevante informatie in een onderzoek naar voren komen. Wanneer deze verwondering wordt gecombineerd met kennis over de werking van verhaalelementen en de patronen in het handelen van mensen, is het mogelijk om tot een verdiepende beschouwing van de feiten te komen.

Een andere manier die gebruikt kan worden om verhalen te (re)construeren, is door het stellen van fenomenologische vragen. Fenomenologie gaat over het willen leren begrijpen van een verschijnsel zoals het zich voordoet. De fenomenologie stelt vragen naar het wat en het hoe in het fenomeen, richt zich op hoe mensen een situatie of verschijnsel ervaren en er betekenis aan geven (Stam & Hoogenboom, 2019). Zo kunnen er bijvoorbeeld fenomenologische vragen worden gesteld over het gebruik van een ruimte.⁴ Wat is het voor ruimte en hoe is deze ingedeeld? Waar bevinden personen zich in de ruimte en hoe bewegen zij? Zijn hun bewegingen op elkaar afgestemd? Door systematisch weer te geven wat wordt waargenomen, ontstaat grip op zoveel mogelijk feitelijke kenmerken. Wat gebeurt er precies en hoe? Deze feitelijke kenmerken en elementen zijn de concrete basis voor de interpretatie en zijn voor iedereen controleerbaar. Binnen de dramaturgie worden de fenomenologische vragen voortdurend gesteld. Bij de opsporing gebeurt dat minder, daar ligt in het algemeen de nadruk op het stellen van topische vragen. Op dit punt zouden er kansen voor het opsporingsproces kunnen liggen.

3 De opsporing voegt hier nog twee W's aan toe: waarmee en (op) welke wijze? .

4 Voorbeelden uit de scriptie *De dramaturgie van de opsporing* (Van Boxem, 2018).

De definitie⁵ van opsporingsdramaturgie zoals in dit onderzoek wordt gehanteerd, luidt: opsporingsdramaturgie is het duiden van (opsporings-)informatie vanuit een overtuigende onderbouwing in verhalende structuren.

Aanleiding en achtergrond dramaturg(ie) bij politie

In 2003 startte de Politieacademie met de HBO-masteropleiding tot recherchekundige (Master of Criminal Investigation). Het doel was de kwaliteit van de opsporing een nieuwe impuls te geven. Vanaf 2006 werden ook studenten van buiten de politie tot de opleiding toegelaten. Hiermee werd nieuwe kennis en ervaringen de politieorganisatie binnengebracht. Gedurende hun opleiding bouwen recherchekundigen operationele politiekennis op en brengen vanuit hun eigen achtergrond nieuwe kennis in voor de opsporing. Een voorbeeld van een product waarin deze kennisontwikkeling zichtbaar wordt is de afsluitende masterscriptie die recherchekundigen schrijven ter afronding van hun opleiding.

Een van de studenten met een achtergrond als docerend theatermaker, werkte eind 2016 als recherchekundige in opleiding bij de Generieke Opsporing (GO) in de Eenheid Midden-Nederland. Tijdens deze leerwerkperiode ontwikkelde zij een manier van werken waarbij grote, complexe informatiestromen in een opsporingsonderzoek beter gestroomlijnd en geduid werden. Vanuit haar kennis en ervaring als docerend theatermaker ging zij op zoek naar specifieke ‘verhalen’ in de informatie. Door de verhalen uit te werken in bijvoorbeeld een proces-verbaal (pv) werd de lezer meegenomen in de samenhang van een gebeurtenis.

Door vanuit een dramaturgisch perspectief naar de opsporingsinformatie te kijken, leek er een verdieping te ontstaan in de scenario-ontwikkeling van een opsporingsonderzoek in deze eenheid. De teamchef van de GO van de Dienst Regionale Recherche (DRR) Midden-Nederland wilde de positieve ervaringen en de rol van de dramaturg hierin verder verkennen en formuleerde een afstudeeropdracht voor de student. Zij deed onderzoek waarin zij zich richtte op de waarde van het ‘verhaal’ en de bijdrage vanuit het dramaturgisch perspectief aan scenario-ontwikkeling binnen de GO. Dit resulteerde in de scriptie *De dramaturgie van de opsporing* (Van Boxem, 2018). De conclusie van dit onderzoek was dat het hanteren van een dramaturgisch perspectief waarde kan hebben voor een opsporingsonderzoek.

Na haar afstuderen ging de genoemde rechercheur werken bij de GO in dezelfde eenheid. Zij werd aangesteld als operationeel specialist met als specialisatie opsporingsdramaturgie. Een unieke specialisatie die tot dan toe nergens bij de politie werd benoemd. De opgedane dramaturgische inzichten en werkwijze heeft zij in meerdere opsporingsonderzoeken ingezet. Het bleek dat deze dramaturgische werkwijze – waarin de opsporingsinformatie vanuit een verhalende structuur overtuigend wordt onderbouwd en toegelicht-, positief bijdroeg aan de opsporingsonderzoeken. Positief voor de aannemelijkheid van de bewijzen in het verhaal. En positief voor het inzichtelijk maken voor de leiding welke tactische en strategische keuzes en richtingen er zijn in de uitvoering van het opsporingsonderzoek.

Een voorbeeld hiervan is een onderzoek naar een gewelddadige dood in de omgeving van Utrecht. De opsporingsdramaturg wist een alternatieve verklaring voor de verdachte op te stellen door ‘in zijn huid te kruipen’ en vanuit dat perspectief telecomdata te combineren met tactische onderzoeksresultaten. De resultaten van deze analyse leverden een positieve reactie op van de betrokken officier van justitie (ovj). De scherpe opmerkingen en vragen uit de analyse daagden de officier van justitie uit tot meer verdieping, zette aan tot het formuleren

5 De definitie is ontleend aan het voor de afsluiting van het experiment opgestelde feedbackformulier eindproduct (bijlage 13).

van meer vragen over wat er mogelijk was gebeurd en zorgde voor goede inhoudelijke ‘sparsessies’ in het onderzoek.⁶ Ook bij twee andere onderzoeken naar grootschalige criminele samenwerkingsverbanden (csv) inzake drugs, waren betrokkenen in het onderzoek positief over de gekozen analyse.⁷

Aangezien de werkwijze van dramaturgie in potentie succesvol voor de opsporing lijkt te zijn, is er behoefte om inzichtelijk te maken of dit breder kan worden uitgeleerd. Daarom heeft de leiding van de Generieke Opsporing samen met de leiding van de Dienst Regionale Recherche van Midden-Nederland de Politieacademie gevraagd hier onderzoek naar te verrichten. Het (wetenschappelijk) onderzoek met de titel *Over het voetlicht* is in het voorjaar van 2021 gestart. De term voetlicht komt uit het theater en verwijst naar het licht aan de voorrand van het toneel dat de artiesten beschijnt wanneer ze het podium opkomen: ze treden dan voor *het voetlicht*. Terwijl bij *over het voetlicht* het gaat om het effect dat de artiesten met hun optreden bereiken. Dan gaat het er erom of hun optreden aan de andere kant van het voetlicht, bij het publiek goed overkomt (Wat is juist?, n.d.).

Waar in het theater de dramaturg een belangrijke bijdrage levert om het gespeelde verhaal *over het voetlicht* te brengen, is dit misschien ook mogelijk in de opsporing om daarmee gebeurtenissen in verhalende vorm te reconstrueren. Het doel van dit onderzoek is daarom een verdere verkenning naar de waarde van dramaturgie voor de opsporing, en te experimenteren of en hoe dramaturgische inzichten overdraagbaar zijn, en aan te leren aan andere medewerkers in de opsporing. Daarmee wil dit onderzoek een bijdrage leveren aan de grote uitdagingen waarvoor de opsporing staat in de uitvoering van grootschalige en steeds complexere onderzoeken.

1.2 Opbouw rapport

Dit rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 worden de doelstelling en de onderzoeksvragen beschreven. Hier wordt tevens toegelicht op welke wijze het onderzoek is uitgevoerd en welke onderzoeksmethoden hierbij zijn gehanteerd. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de waarde van dramaturgie, met name zoals deze door de opsporingsdramaturg in opsporingsonderzoeken is gebruikt. Daarna volgt in hoofdstuk 4 een toelichting op welke wijze dramaturgische inzichten en werkwijzen overdraagbaar zijn. En ook welke kennis en competenties van medewerkers in de opsporing hieraan bijdragen. In hoofdstuk 5 staan de ervaringen centraal van medewerkers die aan de slag zijn gegaan met het toepassen van dramaturgie in de opsporing. Hierbij wordt ingezoomd op de toepassingsmogelijkheden, zowel wat betreft de soorten onderzoeken als de voorwaarden die hieraan verbonden zijn. Het rapport sluit af met conclusies, een reflectie op het onderzoek en aanbevelingen (hoofdstuk 6).

6 Interview #3, ovj.

7 Interview #1 en 9, ovj en teamleider opsporing.

2

Opzet onderzoek

2.1 Doelstelling en onderzoeksvragen

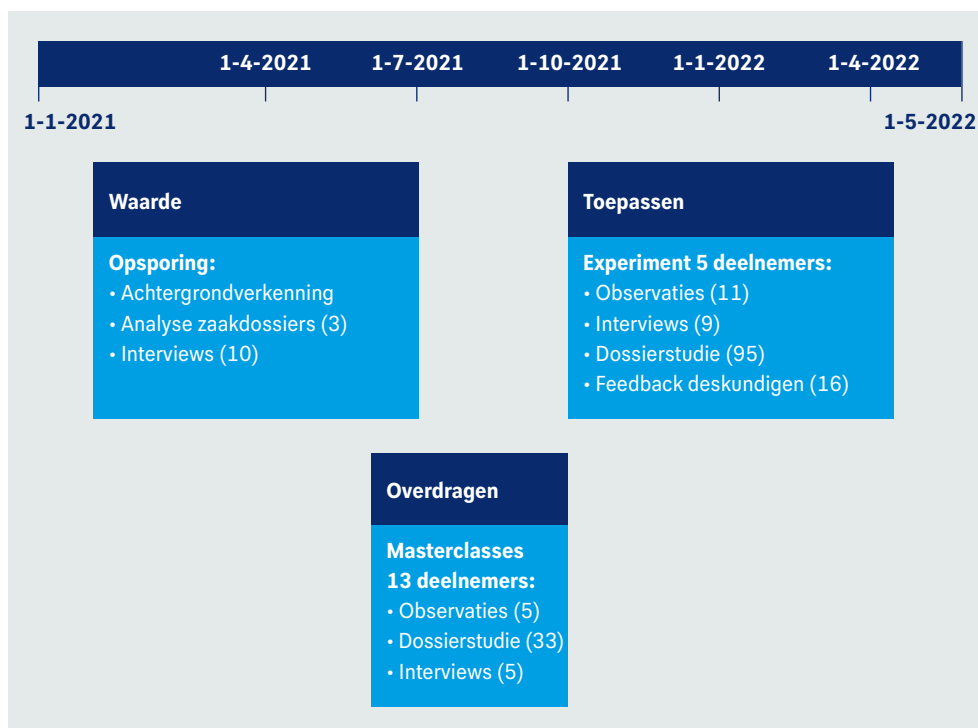
Het doel van dit onderzoek is om te verkennen wat het concept opsporingsdramaturgie kan bijdragen aan de opsporing in Nederland. Daarnaast wordt in beeld gebracht welke werkwijzen, kennis, capaciteiten en andere randvoorwaarden nodig zijn om opsporingsdramaturgie te ontwikkelen en te implementeren in de politiepraktijk. Voor het onderzoek is als centrale onderzoeksvraag geformuleerd: *Wat is de waarde van dramaturgie voor de opsporing?*

Om deze vraag te beantwoorden, komen onderstaande deelvragen⁸ aan bod:

- Welke waarde wordt gegeven aan producten en werkwijzen in de opsporing waarbij bewust gebruik is gemaakt van een dramaturgisch perspectief?
- Wat voor kennis is nodig om opsporingsdramaturgie in opsporingsonderzoeken toe te passen?
- Welke competenties hebben specialistische rechercheurs in de opsporing nodig om dramaturgie toe te passen?
- Welke werkwijzen van dramaturgie zijn geschikt om in een opsporingsonderzoek toe te passen?
- Welke randvoorwaarden zijn nodig om dramaturgie in de opsporing toe te passen?
- In wat voor soort opsporingsonderzoeken kan dramaturgie positief bijdragen?

2.2 Methoden en uitvoering van onderzoek

Het onderzoek bestaat uit drie delen. In het eerste deel wordt inzichtelijk gemaakt welke waarde dramaturgie heeft voor de opsporing. Hiervoor werden drie complexe opsporingsonderzoeken geanalyseerd en de direct betrokken rechercheurs, leidinggevenden en officieren

Figuur 1: tijdslijn onderdelen methoden van onderzoek

⁸ De deelvragen in dit rapport zijn op taal aangescherpt, maar komen op inhoud overeen zoals geformuleerd in het onderzoeksvoorstel (2020).

van justitie geïnterviewd. Het tweede deel is gericht op het overdragen van kennis en inzichten aan andere medewerkers in de opsporing. Hiervoor zijn masterclasses georganiseerd waarin een geselecteerde groep van dertien deelnemers aan de slag ging met dramaturgie. Het derde deel is gericht op het toepassen van dramaturgie in de opsporingspraktijk. Hiervoor hebben vijf deelnemers uit de masterclasses deelgenomen aan een experiment en zeven maanden geoefend met het toepassen van dramaturgie in hun opsporingswerk.

Voor de begeleiding van het onderzoek is een commissie samengesteld met mensen uit de opsporing, de Intelligence, de rechterlijke macht en het politieonderwijs. Deze begeleidingscommissie heeft tijdens vier bijeenkomsten (tussen juni 2021 en november 2022) kritisch meegedacht met de onderzoekers en de opgedane inzichten aangevuld met hun kennis. Voor de organisatie van de masterclasses en het experiment is in februari 2021 een projectteam *Opsporingsdramaturgie*⁹ samengesteld.

Per onderdeel worden de gebruikte onderzoeksmethoden en de wijze waarop het onderzoek is uitgevoerd, toegelicht.

Waarde dramaturgie opsporing

Uitvoering en onderzoeksmethoden

Om de waarde van dramaturgie in opsporingsonderzoeken in kaart te brengen zijn relevante onderzoeken en interne rapporten verzameld, geanalyseerd en verwerkt. Daarnaast zijn er drie zaakdossiers van het team grootschalige opsporingsonderzoeken (TGO) uit de Eenheid Midden-Nederland bestudeerd. Dossiers waaraan de rechercheur met het specialisme opsporingsdramaturgie tot 2021 een belangrijke bijdrage heeft geleverd.

Aanvullend zijn er interviews afgenomen met tien respondenten die ieder vanuit hun functie betrokken waren bij de werkzaamheden van de rechercheur en bij een of meer van de drie onderzoeken. In bijlage 1 staat een overzicht van de respondenten. De interviews waren semigestructureerd. Ze zijn afgenomen via MS Teams, duurden gemiddeld een uur en vonden plaats in de periode april tot juli 2021. De respondenten ontvingen vooraf een topiclijst met de vragen. Deze staan in bijlage 2.

Overdragen dramaturgie: de masterclasses

Uitvoering onderzoek

In het voorjaar van 2021 is gestart met het werven van deelnemers voor de masterclasses. De werving was gericht op tactisch rechercheurs en analisten in grootschalige opsporingsonderzoeken. Omdat het concept opsporingsdramaturgie binnen de politie onbekend was, zijn er meerdere communicatie-uitingen ingezet. Zo is er een artikel gepubliceerd op intranet en in de nieuwsbrief van de opsporing 'Vind!'. Daarnaast is een informatieve flyer verspreid onder de doelgroep en hun leidinggevenden. Op de intranetpagina Agora is binnen de Opsporingsacademie een pagina ingericht met alle achtergrondinformatie over opsporingsdramaturgie en de masterclasses. Aanvullend zijn in maart 2021 twee informatiebijeenkomsten voor potentiële deelnemers aan de masterclasses via MS Teams georganiseerd.

Vanaf april tot 1 juni 2021 konden deelnemers zich met een motivatieformulier aanmelden. Dit formulier staat in bijlage 3. De selectie van de deelnemers vond plaats door de rechercheur opsporingsdramaturgie en een onderzoeker. Hierbij werd gekeken naar de motivatie en verwachtingen van de deelnemer, een akkoord van de leidinggevende, de man-vrouwverhouding en de verdeling van deelnemers over de eenheden. Ook werd ingeschat of de deelnemer dramaturgie zou kunnen toepassen in zijn eigen werkzaamheden.

9 Het projectteam bestond uit de opdrachtgever, de rechercheur met specialisme opsporingsdramaturgie, een projectondersteuner en twee onderzoekers.

Van de 29 aanmeldingen zijn er 14 geselecteerd voor de masterclasses. Een overzicht van de deelnemers, hun functie en de eenheid waarin ze werkzaam zijn, staat in bijlage 4.¹⁰

De vijfdaagse masterclasses werden onder leiding van de opsporingsdramaturg¹¹ inhoudelijk voorbereid en gegeven door een voor dit onderzoek samengesteld docententeam. Dit team bestond uit een specialist Intelligence, twee theaterwetenschappers¹², een docerend theatermaker en de opsporingsdramaturg. De masterclasses vonden eind juni, begin juli 2021 plaats in Podium Hoge Woerd te Utrecht. Tijdens de masterclasses werd het concept dramaturgie nader toegelicht, kwamen theoretische aspecten aan bod en werd geoefend met dramaturgische handvatten en cases uit de praktijk. Het programma is opgenomen in bijlage 5.

In augustus en september 2021 werd als aanvulling op de masterclasses vijf bijeenkomsten via MS Teams aangeboden. Dit zomerprogramma staat in bijlage 6. De deelnemers hebben hier beperkt gebruik van gemaakt. Vijf deelnemers hebben een van de twee intervisiebijeenkomsten bijgewoond (bijeenkomst 1). Er is geen gebruikgemaakt van de mogelijkheid om intervisie op aanvraag te krijgen (bijeenkomst 2). Het college over de methodiek RED-teaming (bijeenkomst 3) is door vijf deelnemers bijgewoond. Drie deelnemers namen deel aan het kringgesprek *argumentatief-narratieve benadering* met een officier van justitie en een rechter (bijeenkomst 4). De vijfde bijeenkomst waarin praktijkvoorbeelden van processen- verbaal besproken zouden worden, is vanwege het lage aantal aanmeldingen niet doorgegaan. Deze bijeenkomst is later geïntegreerd in een intervisiebijeenkomst met de deelnemers aan het experiment.

Onderzoeksmethoden

Tijdens de masterclasses hebben de onderzoekers de deelnemers direct geobserveerd. De onderzoekers waren op de achtergrond in dezelfde ruimte aanwezig maar participeerden niet in de masterclasses. De deelnemers waren op de hoogte van de aanwezigheid van de observanten. Ook tijdens de pauzes werd geobserveerd, bijvoorbeeld waarover deelnemers met elkaar en met de docenten spraken. De gedragingen en de gesprekken van de deelnemers werden objectief semigestructureerd geobserveerd. Semigestructureerd omdat vooraf een lijst met topics was samengesteld om gedragingen en zaken die waargenomen werden, te noteren. Hierbij was ruimte om dat wat gebeurde tijdens de dagen en niet in de topics was benoemd, te beschrijven. Voor de intersubjectiviteit en de betrouwbaarheid observeerden de onderzoekers de eerste dag samen. Na afloop van deze dag bespraken zij hun observaties en de gebruikte topiclijst. Het bleek niet nodig de topiclijst bij te stellen. Naast de observaties maakten de onderzoekers per dag een journaal waarin de gebeurtenissen werden geschetst en de lessen en de handreikingen die de deelnemers ontvingen benoemd. De gehanteerde observatie topiclijst en het journaal staan in bijlage 7. De drie bijeenkomsten die voor de deelnemers, aanvullend op de masterclasses in de zomerperiode zijn georganiseerd, zijn geobserveerd en in een verslag vastgelegd.

Een dag na de laatste masterclass ontvingen de deelnemers een evaluatieformulier. Deze is door twaalf van de dertien deelnemers ingevuld. Hiermee konden zij aangeven welke inzichten de masterclasses hadden opgeleverd en welke handvatten ze dachten te gaan gebruiken in hun werkzaamheden. In bijlage 8 staat dit evaluatieformulier. Een half jaar later (januari 2022) is een tweede evaluatie uitgezet onder de deelnemers die niet hadden geparticipeerd in het experiment. Deze evaluatie is door acht mensen ingevuld, waarna met vijf van hen een aanvullend interview is gehouden. Het evaluatieformulier en de topiclijst van dit interview staan in bijlage 9.

10 Uiteindelijk hebben dertien deelnemers deelgenomen aan de masterclasses. Eén deelnemer was verhinderd op de eerste dag en kon niet meer deelnemen aan de overige dagen.

11 Met de opsporingsdramaturg wordt in dit onderzoek voortaan de (tot medio 2021) in de recherche werkzame dramaturg bedoeld. De opsporingsdramaturg was ook een van de docenten tijdens de masterclasses en het experiment.

12 Een van de twee theaterwetenschappers is tevens docerend theatermaker.

Toepassen dramaturgie: het experiment

Uitvoering onderzoek

Na afronding van de masterclasses hebben de docenten en de onderzoekers van de dertien deelnemers er vijf geselecteerd voor deelname aan het experiment. Dat is het deel van het onderzoek waar deelnemers aan de slag gingen om het geleerde uit de masterclasses in de praktijk toe te passen. De selectie was op basis van motivatie, betrokkenheid, competentie en leervermogen. Voorafgaand aan het experiment zijn de leidinggevenden van de deelnemers geïnformeerd en zijn afspraken gemaakt over de voorwaarden.

In september 2021 ging het experiment officieel van start tijdens een MS Teamsbijeenkomst. Er werd afgestemd in welk type opsporingszaken de deelnemers dramaturgie zouden toepassen en ook hoe de begeleiding zou worden georganiseerd. Vanaf oktober was er maandelijks een online intervisiebijeenkomst die georganiseerd werd door de onderzoeker met de specialisatie opsporingsdramaturgie. De begeleiding hiervan werd afwisselend aangevuld met een of meer leden uit het docententeam. Tevens konden de deelnemers naar behoefte tussentijds begeleid worden door de docenten, individueel of in subgroepen.

In april 2022 werd ter afsluiting van het experiment een fysieke bijeenkomst voor de deelnemers georganiseerd in theater De KOM in Nieuwegein. Deze dag gingen de deelnemers 'het toneel op' en werden de in de masterclasses en tijdens het experiment opgedane inzichten onder begeleiding van de docenten, uitgediept. Daarnaast bood deze dag de ruimte om het geleerde dat de deelnemers in eindproducten hadden uitgewerkt, met elkaar te delen en van feedback te laten voorzien.

Onderzoeksmethoden

Tijdens het experiment – waarin deelnemers in een bestaande werksituatie dramaturgie gingen toepassen – werd kwalitatieve data verzameld over geschikte werkwijzen, de randvoorwaarden en het soort opsporingsonderzoeken waarin dramaturgie een bijdrage kan leveren. De onderzoekers hebben vijf intervisiebijeenkomsten en vier van de zes¹³ tussentijdse begeleidingsbijeenkomsten geobserveerd. Tijdens de bijeenkomsten maakten de onderzoekers notities van zowel de gedragingen van de deelnemers als van de gevoerde gesprekken. De deelnemers waren op de hoogte van de aanwezigheid van de observant. De onderzoekers participeerden niet in de bijeenkomsten.

Daarnaast hebben de deelnemers aan het experiment een journaal bijgehouden waarin zij wekelijks hun ontwikkelingen in het toepassen van dramaturgie noteerden. In totaal zijn er 88 journaals aan de onderzoekers aangeleverd. Ook hebben drie docentbegeleiders van de bijeenkomsten in zeven journaals hun bevindingen over het experiment genoteerd. Het format van de journaals van de deelnemers en de docentbegeleiders staan in bijlage 10.

Halverwege het experiment zijn er interviews afgenomen met de vijf deelnemers en met vier van hun leidinggevenden¹⁴. De gesprekken met de participanten aan het experiment waren gericht op hun ervaringen met het toepassen van dramaturgie in hun werk. De gesprekken met de leidinggevenden waren bedoeld om de waarde van dramaturgie voor het werk en het (opsporing)team te verduidelijken. De interviews waren semigestructureerd, zijn afgenomen via MS Teams en duurden gemiddeld een uur. De respondenten ontvingen vooraf een topiclijst met de vragen. Deze staan in bijlage 11.

13 Van twee van de zes tussentijdse begeleidingsmomenten was bij de onderzoekers niet bekend dat deze zouden plaatsvinden en zijn daarom niet geobserveerd.

14 Met de leidinggevende van één deelnemer is het niet gelukt om een interview in te plannen.

De onderzoekers hebben de oefeningen en gesprekken tijdens de afsluitende bijeenkomst van het experiment geobserveerd. Ook nu waren de deelnemers op de hoogte van de aanwezigheid van de observant en participeerden de onderzoekers niet in het programma. Naast de oefeningen werden in een intervisiesessie vier¹⁵ eindproducten van de deelnemers besproken. In dit product hadden de deelnemers de manier waarop zij dramaturgie toepasten, verwerkt. In bijlage 12 staat de opdracht voor het eindproduct. Vervolgens ontving iedere deelnemer individueel feedback van de vier aanwezige deskundigen, te weten: een rechter, een officier van justitie, een theaterwetenschapper en een intelligence specialist.¹⁶ De deskundigen hebben voor iedere deelnemer (vier) een feedbackformulier ingevuld (16 in totaal). In bijlage 13 staan het feedbackformulier en de topics die zijn gebruikt voor de observatie van deze dag.

In mei 2022 is het experiment gezamenlijk met alle begeleidende docenten geëvalueerd in een bijeenkomst via MS Teams. Voorafgaand ontvingen de docenten de te bespreken topics. Deze staan in bijlage 14.

Analyse data-onderzoek

De afgenomen interviews en de observaties van de bijeenkomsten zijn uitgewerkt in verslagen. Deze verslagen zijn samen met aantekeningen uit de bestudeerde zaakdossiers (opsporing), de journaals (masterclasses) en de feedbackformulieren van de eindproducten (experiment) kwalitatief gecodeerd in het softwareprogramma ATLAS-ti en geanalyseerd in Excel. De in de verschillende fases ontvangen formulieren van deelnemers (motivatie, evaluatie) zijn bestudeerd en geanalyseerd in Excel. Daarnaast is ook het in de masterclasses gedeelde lesmateriaal bestudeerd en verwerkt in het onderzoek.

15 Eén deelnemer heeft door omstandigheden geen eindproduct kunnen inleveren.

16 De rechter, de officier van justitie en de intelligence specialist die de eindproducten van feedback hebben voorzien, maken deel uit van de begeleidingscommissie van dit onderzoek. De theaterwetenschapper en de intelligence specialist zijn beiden begeleidende docenten geweest tijdens de masterclasses en één van de twee ook tijdens het experiment.

3

De waarde van
dramaturgie voor
de opsporing

Wij werkten in [onderzoek] natuurlijk met EncroChats, allerlei data, miljoenen data waar iets van gevonden moest worden. Ja, en dan zie je, daar zit hem absoluut die meerwaarde in. Zoveel meer zien op basis van input wat de opsporingsdramaturg gegeven heeft. Dat heeft gemaakt dat we [...] verder en meer hebben gedaan, ook tot meer resultaten zijn gekomen dan dat we vanuit de klassieke manier zouden hebben gedaan. Daar ben ik echt van overtuigd”

(Interview #7, informatiecoördinator)

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komen de waarden aan bod die uit de werkwijze van de dramaturg in de opsporing naar voren zijn gekomen.¹⁷ Eerst worden de waarden toegelicht die aan de opsporingsproducten zijn toegekend en wordt een gedeelte van een van de opsporingsonderzoeken geanonimiseerd gepresenteerd. De onderzoeksbevindingen worden hierna aan de hand van deze specifieke zaak besproken. Vervolgens wordt breder gekeken welke waarden uit de dramaturgie bijdragen leveren aan het opsporingsteam.

3.2 Waarde dramaturgie

3.2.1 Waarde werkwijze in producten ¹⁸

Onderzoek X waarin dramaturgisch perspectief is toegepast

Onderzoek X naar een groep van vijftien personen die vermoedelijk gezamenlijk een crimineel samenwerkingsverband (csv) vormen en op grote schaal bezig zijn met de productie en handel in verdovende middelen.

Essentie aanpak: aantonen opdrachtgeverschap, rolverdeling, structuur van de organisatie. Door het leggen en onderbouwen van relaties op basis van contact en inhoud van versleutelde berichten.

Figuur 2: csv en aanpak opsporingsonderzoek

¹⁷ De resultaten zijn gebaseerd op de scriptie van de opsporingsdramaturg, de dossierstudie naar drie opsporingsonderzoeken en de interviews met de bij deze onderzoeken betrokken personen.

¹⁸ Ter illustratie van de waarden in producten is in deze paragraaf een onderdeel van een onderzoek gebruikt waaraan de opsporingsdramaturg heeft gewerkt. Proces-verbaal Relas zaaksdossier, geraadpleegd december 2021.

Zorgvuldig en navolgbaar

De dramaturgische werkwijze onderscheidt zich volgens bijna alle respondenten in de *zuivere* manier van het schrijven en de *verdieping* die dit met zich meebrengt voor de analyse van een onderzoek. Dit uit zich in het zorgvuldig gebruik van woorden in een tekst door de opsporingsdramaturg. In figuur 3 is ter illustratie een passage opgenomen uit het proces-verbaal waarin de samenwerking tussen twee verdachten wordt beschreven en onderbouwd. Door woorden precies te gebruiken, krijgen de gebeurtenissen duiding en worden er verbanden gelegd tussen de feitelijkheden. Woorden zoals ‘vermoedelijk’, ‘vervolgens’ en ‘kennelijk’ geven daarmee richting aan de volgorde en de verbanden in de informatie en helpen de lezer zich een beeld te vormen over het gebeurde. Ook het precies kiezen van de aangehaalde woordkeuze of de quotes uit de versleutelde berichten zijn een voorbeeld van zorgvuldigheid.

ZORGVULDIG

Voorbeeld onderbouwing samenwerking twee verdachte leidinggevenden (A en B)

Op [] vindt er **vermoedelijk** een afspraak plaats bij xxx, waar A met [] naartoe gaat om te praten over het ‘[] project’ in samenwerking met []. A zegt daarover tegen [] dat hij het even gaat regelen. **Vervolgens** neemt A, terwijl hij bij [] is, contact op met B via encrochat want ‘ze’ ([]) hebben ‘hier’ een vraag, namelijk wat ‘ze’ gaan verdienen op ‘deze plek’. B zegt dat ze kunnen ‘meelopen’. B legt uit dat ‘wij’ (A en B) samen doen met ([]).

En dat ‘hun’ ([]) ook hieraan kunnen verdienen en dat zij ook iedere keer een paar stukken ‘mee kunnen zetten’. Wanneer B vervolgens niet direct reageert op de vervolgvraag van A zegt A dat hij deze beslissingen ook niet kan nemen.

Kennelijk heeft hij B hierbij nodig in de besluitvorming.

Figuur 3: illustratie zorgvuldigheid

Een andere waarde die toegekend wordt aan het toepassen van dramaturgie is het verhogen van de *aannemelijkheid* van het gebeurde door de manier waarop het wordt beschreven. Door de feiten overzichtelijk te presenteren en met elkaar te combineren in de *context*, ontstaat er volgens de respondenten een duidelijke weergave. Om dit te realiseren gaat de opsporingsdramaturg in haar aanpak nauwkeurig te werk. Bijvoorbeeld door alle gesprekken in de telefoon van de verdachte volgordelijk te lezen in relatie tot de tijdlijn. Als er dan iets opvalt, bijvoorbeeld dat de contactgegevens van een naam zijn bewerkt, stelt ze hierover vragen: op welk moment is de naam aangepast? En waarom? Vragen die gebruikt worden als *aanknopingspunten* om verder te zoeken. Zo kan een miniem detail een begin zijn van vragen die je stelt voor een dramaturgische analyse. Om de uitkomst van de analyse vervolgens in de context van deze gebeurtenis (het aanpassen van de contactgegevens) te beschrijven en aan te geven waarom dit (detailmoment) belangrijk is.¹⁹

Een tactisch coördinator bevestigt het belang van de dramaturg in het beschrijven van de context op een aannemelijke manier voor complexe opsporingsonderzoeken. In het verleden werd er volgens deze respondent in TGO's (Team Grootchalige Opsporing) de feiten en omstandigheden heel staccato opgeschreven. Hij zegt hierover: *‘Als we kijken naar de lijn die we nu inzetten als opsporing, we zijn veel meer data gedreven, we krijgen veel meer informatie te verwerken. En als je goed kijkt naar de complexiteit van csv's en ondermijningsonderzoeken,*

¹⁹ Interview #10, opsporingsdramaturg.

kom je niet meer weg met alleen staccato. Je moet het bij elkaar brengen, het koppelen, je moet het beschrijven. En je ziet dat een heleboel rechercheurs daar moeite mee hebben om dat goed bij elkaar te brengen. Om dat juiste doel voor ogen te houden, van: ik zet een stip op de horizon, daar wil ik naar toe werken. Dat is best lastig als je alleen in die staccato-taal werkt. En ik zie dat je met een opsporingsdramaturg daarnaartoe kan werken. In die combinatie van facetten, van analyse, schrijfvaardigheid en juridische kennis'.²⁰ Om de wijze waarop de opsporingsdramaturg op een navolgbare en onderbouwde wijze schrijft te verduidelijken, is in figuur 4 een passage opgenomen waarin de organisatiestructuur van het csv wordt uitgelegd.

NAVOLGBAAR

Voorbeeld uitwerking organisatiestructuur

'Men is dagdagelijks bezig met het opzetten, coördineren en runnen van de ■ productielocaties. Wat hierbij opvalt, is de professionele en gestructureerde wijze waarmee er 'onder de radar wordt geopereerd.' Uit de bevindingen in het onderzoek blijkt dat er **binnen deze structuur sprake is van een bepaalde rolspecificatie** waarbij iedere deelnemer zorgdraagt voor een onmisbaar onderdeel in het proces. (...) Uit de bevindingen blijkt duidelijk **een top-down structuur met twee verdachten aan de top**. Vervolgens **een laag mede-investeerdere en/of coördinatoren**, die in afstemming met de leiding zelfstandig kunnen werken. Op hun beurt **sturen zij weer uitvoerders aan** (die op hun beurt vaak weer **deeltaken uitbesteden aan andere uitvoerders**).'

Figuur 4: illustratie navolgbaarheid

Verbanden

Een van de conclusies uit de scriptie 'De dramaturgie van de opsporing' (Van Boxem, 2018) is dat het stellen van fenomenologische vragen en het opstellen van een handelingsverloop van een personage, een onderzoek concrete handvatten biedt om meer gedetailleerde informatie te openbaren. De respondenten in de interviews zien eveneens de waarde van de *details* die door de werkwijze van de opsporingsdramaturg naar voren komen in een onderzoek. Het is van meerwaarde dat de dramaturg deze details beschrijft in een context en deze in samenhang met andere feiten verbindt en daarmee betekenis geeft. In de geschreven opsporingsproducten worden hiervoor ter verduidelijking *verwijzingen* opgenomen naar aanknopingspunten en bronnen. In het schrijven illustreert de opsporingsdramaturg beeldend de gebeurtenissen en legt *verbanden* tussen geanalyseerde gegevens, bijvoorbeeld chats van verdachten en informatie van de observatieteams. Vervolgens verwerkt de opsporingsdramaturg deze onderlinge verbanden in producten op een verhalende wijze tot een logisch en *leesbaar* geheel. Indien er in een (deel)product geen duidelijke bron ten grondslag ligt aan de gemaakte aannames, wordt dit geëxpliciteerd. Bijvoorbeeld door 'heel duidelijk in het proces-verbaal sommige dingen schuin te drukken. Zo kan je natuurlijk heel goed onderscheid maken tussen: dit is een feit, gebaseerd op een bron-pv, en dit schuingedrukte is mijn interpretatie'.²¹

20 Interview #4, tactisch coördinator.

21 Interview #1, officier van justitie.

VERBANDEN

Vervolg voorbeeld onderbouwing samenwerking twee verdachte leidinggevenden (A en B)

'Ook uit **het samenstel van de encrochat-berichten ten aanzien van de productie-locaties** in ■ en ■ blijkt dat A en B gezamenlijk bespreken welke risico's ze willen lopen, welke afspraken er met de ■ 'koks' gemaakt worden over de betaling en hoe de productiecapaciteit verhoogd kan worden.

Zo zegt A op ■ tegen ■ dat 'bijnaam' (B) 'vandaag' bij hem was voor een paar belangrijke gesprekken, **waarna hij de voors en tegens van een samenwerking met xx bespreekt** met ■ en benoemt dat er binnen twee weken ook een hele grote plek klaar is met een andere groep. **En wanneer ■ op ■ een plattegrond naar A stuurt** met een voorstel voor de opstelling van containers, **zegt A dat het best complex** is en dat hij het maandag met 'bijnaam' (B) gaat bespreken.'

Figuur 5: illustratie verbanden in samenwerking

Inlevingsvermogen

Respondenten waarderen ook het *inlevingsvermogen* dat de opsporingsdramaturg toepast. Bijvoorbeeld in de wijze waarop het denkproces van een verdachte wordt weergegeven. Genoemd wordt dat dramaturgie hiermee de opsporing helpt om 'in de huid van een crimineel te kruipen'. Om na te denken hoe deze te werk gaat en wat bijvoorbeeld eventuele vervolgstappen van verdachten zullen zijn. Hiermee wordt het mogelijk om een 'slim' moment te bepalen waarop de opsporing kan ingrijpen. In aanvulling hierop stelt een van de respondenten dat het opsporingsproces steeds ingewikkelder wordt omdat 'boeven', met name in de zwaardere criminaliteit, steeds slimmer zijn geworden en steeds meer middelen tot hun beschikking hebben. Dit maakt het voor de politie noodzakelijk om in de opsporing 'slimmere, beter schrijvende mensen [daar] tegenover te zetten om *het verhaal* goed over te brengen'.²²

Wijze van presenteren

De producten waaraan de opsporingsdramaturg heeft gewerkt zoals bijvoorbeeld het pv, een analyserapport of een zaaksdossier worden gewaardeerd vanwege de manier waarop

ESSENTIE

Voorbeeld gehanteerde structuur in zaaksdossier

1. Opbouw en leeswijzer pv
2. Csv-onderzoek X (doelstelling)
3. **Omvang** (omschrijving productielocaties)
4. Duur (periode dat organisatie bezig is)
5. **Organisatiestructuur** (leiding, coördinatie, uitvoering)
6. Contra-strategieën (gebruik middelen)
7. **Rolverdeling** (verdachten)
8. Sluiting

Figuur 6: illustratie structuur draagt bij aan essentie onderzoek

22 Interview #3, officier van justitie.

complexe informatie *overzichtelijk* is uitgewerkt. De *gestructureerde* wijze waarop deze producten zijn opgebouwd, draagt hieraan bij. In figuur 6 is te zien hoe de structuur bijdraagt aan de essentie van het onderzoek, namelijk het verduidelijken van het opdrachtgeverschap, de rolverdeling en de organisatiestructuur van het csv.

Ook twee respondenten van het OM²³ waarderen de gestructureerde presentatie van de producten van de opsporingsdramaturg. Een parketsecretaris voelde zich geholpen doordat bijvoorbeeld het einddossier van een onderzoek overzichtelijk was opgebouwd. Hierdoor was het mogelijk om zich snel in te lezen en een goed beeld te krijgen van de rol van de verdachten. Een officier van justitie ziet het proces-verbaal van de dramaturg als een waardevolle opmaat van een requisitoir waarop verder 'voortgeborduurd' kan worden.

Daarnaast geven respondenten aan het op prijs te stellen dat de opsporingsdramaturg complexe onderzoeken op een *heldere* manier uiteenzet. Vanuit de dramaturgie blijkt het aldus een respondent mogelijk om, gebaseerd op een goede analyse, verschillende invalshoeken van het gebeurde verhalend te belichten. Dit sluit aan bij de resultaten van de scriptie. In de praktijkparticipatie van dat onderzoek werd duidelijk dat het toepassen van het dramaturgisch perspectief, specifiek het beschrijven van het gebeurde, bijdroeg aan een onderbouwde invulling van verhaallijnen. Respondenten in dit onderzoek voegen hieraan toe dat de wijze waarop de dramaturg dit opschrijft tevens bijdraagt aan het vertrouwen van de lezer. Het vertrouwen van bijvoorbeeld een officier van justitie of een teamleider dat het dossier volledig is en dat de feiten doordat deze in samenhang en onderbouwd worden beschreven, kloppen. Om deze werkwijze te kunnen realiseren is het overigens cruciaal dat de dramaturg een centrale *informatiepositie* in het onderzoek toebedeeld krijgt.

3.2.2 Waarde werkwijze in opsporingsteam

Interview #6,
teamleider

“Ja niets valt van haar bordje af, ze leest alles.
Zij kan even omdraaien vanuit de gedachtegang van de mogelijke dader en jou een voorsprong geven in de te nemen stappen die je wilt doen in je onderzoek.
Bijvoorbeeld om technische middelen, OT, plaatsingsmiddelen in te gaan zetten.
Daar zou ze met hele goede ideeën komen [...] dat is typisch die meerwaarde die de opsporingsdramaturg ons gebracht heeft.”

Samenwerking

De werkwijze van dramaturgie blijkt volgens de respondenten ook van waarde voor de *samenwerking* in een opsporingsteam. Een tactisch coördinator geeft aan dat in het *delen van informatie* soms informatie en kennis in een team verloren gaat. Hierdoor wordt het complete beeld gemist. De opsporingsdramaturg las alles en leidde het team door alle informatie heen. Dit deed ze bijvoorbeeld door een aantal mogelijke opsporingshandelingen voor het team uiteen te zetten in een presentatie. Daarmee werd een mooi fotomoment neergezet waar het team op dat moment in het onderzoek stond.²⁴ Vooral de samenwerking tussen de analist, de dossiervormer, de informatiecoördinator en de tactisch rechercheur met de specialisatie opsporingsdramaturgie in het team werd als waardevol gezien. De

23 Interview #9, OM parketsecretaris en Interview #1, officier van justitie.

24 Interview #4, tactisch coördinator.

dramaturg hielp het team om vanuit verschillende *invalshoeken* te kijken. De werkwijze van de dramaturg draagt tevens bij aan het *verrijken* van de beschikbare kennis van het opsporingsteam. De resultaten uit het scriptieonderzoek onderschrijven dit. Uit dat onderzoek bleek dat het gebruik van dramaturgie in een opsporingsonderzoek het team een uitbreiding van de bewijsmiddelen opleverde en daarmee zorgde voor input op bewijsmatrixen, verhoorplannen, BOB-aanvragen (bijzondere opsporingsbevoegdheden) en de analyse van de tactisch analist.

Een van de respondenten ziet in de rol van de opsporingsdramaturg ook veel raakvlakken en daarmee een verbinding ontstaan met de informatieorganisatie (DRIO) binnen de opsporing. Hij zegt daarover:

Interview #7,
informatiecoördinator

“Eindelijk zie ik de opsporing en de Intel daarin samenkomen. En dat is zo’n verrijking voor wat we willen bereiken. We doen namelijk allebei, de zuilen doen hetzelfde, namelijk boeven vangen. Eentje door tactisch allerlei dingen te onderzoeken en de ander door Intel te onderzoeken en als sturingsinformatie in een onderzoek te stoppen. Maar dat waren altijd maar twee losstaande stromen en de dramaturg ja die brengt dat samen.”

Adviseren en tegenspreken

Het onderzoeksteam hecht waarde aan de adviezen van een opsporingsdramaturg in het team. Met name de teamleiding en de tactisch coördinator in onderzoeken ervaren dat zij van bruikbare *tactische* en *strategische adviezen* worden voorzien. De wijze waarop de opsporingsdramaturg dit doet, gaat volgens een van de respondenten verder dan de manier waarop een dossierlezer (op basis van dossierkennis) de teamleiding van sturingsinformatie voorziet. De dramaturg is namelijk in staat de *dossierinformatie te duiden* naar bijvoorbeeld een bepaald scenario en kijkt vanuit meerdere invalshoeken naar verhalen die in een onderzoek kunnen spelen.

Een andere waarde van de opsporingsdramaturg komt volgens meerdere respondenten ook naar voren in het (kunnen) *tegenspreken, het kritisch reflecteren* op het onderzoek. Wat oorspronkelijk was bedacht voor de tegensprekersrol in een onderzoek, blijkt in de werkwijze van de opsporingsdramaturg te worden ingevuld in het meedenken en het breder reflecteren op wat er mogelijk gebeurd kan zijn. Een meerwaarde die hiermee samenhangt is volgens twee respondenten de rol die de opsporingsdramaturg op zich kan nemen als sparringpartner in het maken van keuzes door de teamleiding of een officier van justitie. Als voorbeeld wordt genoemd om te *sparren* in de beginfase van een onderzoek over: ‘Moet het een TGO worden of niet? Welke keuzes gaan we maken?’ Samen stilstaan bij wat er gebeurd kan zijn op basis van de informatie, de verhalen die we hebben en welke lijn daarvoor het beste ingezet kan worden.²⁵

²⁵ Interview #3, officier van justitie.

Verbinden van- en sturing op informatie

Een tactisch coördinator vermeldt dat een opsporingsdramaturg juist in de grotere complexe onderzoeken waarde toevoegt aan het opsporingsteam. De dramaturg is in staat om van alle onderdelen in een onderzoek één dossier te maken. Er wordt namelijk op verschillende manieren onderzoek gedaan. Zo wordt er een digitaal onderzoek uitgevoerd, getuigen gehoord, camerabeelden bekeken en telefoonverkeer afgeluisterd. Al die losse elementen moeten bij elkaar komen en in één dossier worden beschreven. De beschrijving in het dossier is de zaak waarin de strafbare feiten worden gekoppeld aan de rollen van de verdachten. Het moet één aannemelijk verhaal worden voor zowel de politie als het OM. Dit *verbinden van onderdelen* in een onderzoek en het zoeken naar verdieping in de informatie, is heel complex en daarin kan een dramaturg adviseren.²⁶

De dramaturgische werkwijze geeft ook *richting aan de werkzaamheden* van het team. Teamleden worden gevoed met *concrete aanknopingspunten* die ze kunnen gebruiken om informatie verder te onderzoeken of om bijvoorbeeld bepaalde onderzoeksrichtingen uit te sluiten. Een van de teamleiders vond vooral de *sturing op informatie* van de opsporingsdramaturg heel belangrijk en vertrouwde hier blind op. *‘Want als zij [de opsporingsdramaturg] dat zei, was het ook: “ik zie dit, maar ik kan het nog niet bevestigen, ik kom er op terug.” En ik stuurde het hele team aan op wat zij vertelde, dat was geruststellend voor mij. Zij legt altijd de andere kant uit, heel erg prettig en dat zie ik terug in dramaturgie.’*²⁷ Een informatiecoördinator ziet eveneens het belang van deze sturing aan de team(leiding) in bijvoorbeeld de bemoeienissen van de opsporingsdramaturg in de voorbereiding van de verhoren.

Daarnaast blijkt ook het (zelf)*vertrouwen* van een opsporingsteam toe te nemen. De wijze waarop het onderzoek uitgevoerd wordt, klopt volgens de teamleden. In een complex onderzoek waarin het team werd overspoeld met enorme hoeveelheden data, gaf de opsporingsdramaturg de richting aan welke kant het onderzoek op moest gaan. Volgens de tactisch coördinator in dit onderzoek kon de opsporingsdramaturg onderbouwde keuzes maken omdat deze goed ingelezen was en alle informatie kende. Dit vertrouwen in de uitvoering van het onderzoek is ook te zien bij het OM als direct betrokkene bij het opsporingsteam. Om de genoemde waarden voor het opsporingsteam te realiseren, geldt ook hier dat de dramaturg een goede informatiepositie in het onderzoeksteam heeft.

In figuur 7 zijn de door de respondenten genoemde waarden van de dramaturgische werkwijzen voor producten en het team inzichtelijk gemaakt. Sommige waarden vullen elkaar aan of overlappen elkaar deels. Zo draagt bijvoorbeeld het gebruik van verwijzingen (verbanden) naar bronnen of het omschrijven van de context (navolgbaar) bij aan het overzicht voor de lezer van een product (presenteren).

26 Interview #8, tactisch coördinator.

27 Interview #6, teamleider.

Figuur 7: waarde dramaturgie

Tot slot

Het blijkt dat er verschillende waarden worden toegekend aan de werkwijze die de dramaturg in de opsporing hanteert. De waarden zijn verbonden aan de producten die door de opsporingsdramaturg worden opgeleverd, zoals een proces-verbaal, een zaaksdossier of een verhoorplan. Daarnaast blijkt de werkwijze van de opsporingsdramaturg positief bij te dragen onder andere aan de samenwerking en de informatiepositie van het opsporingsteam.

In dit onderzoek zijn geen negatieve waarden van dramaturgie in de opsporing naar voren gekomen. Wel werd door de meeste respondenten de onbekendheid met het begrip dramaturgie als een belemmering genoemd om het concept breder binnen de opsporing te verspreiden. Ook omdat *onbekend* in de politie soms als *onbemind* wordt ervaren en omdat het lastig is uit te leggen hoe een dramaturg te werk gaat.

Dit onderzoek kan een bescheiden bijdrage leveren in het breder bekend maken van het begrip dramaturgie en de waarden van de werkwijzen voor de opsporing. De volgende omschrijving van een respondent is wellicht een mooie voorzet om uit te leggen hoe de dramaturg werkt en wat dit de opsporing kan opleveren. *'Dramaturgie is een middel om verhalend en beeldend op basis van feiten en omstandigheden binnen een complex samenstel van feiten en omstandigheden te komen tot een verhaal. Een dramaturg kan vanuit deze verhalen logisch een scenario en invalshoeken schetsen waar je vanuit de normale tactiek niet gauw naar kijkt. Het is kijken naar thema's, naar bepaalde bewegingen, naar bepaalde interactie tussen mensen, naar acties van individuen binnen een csv.'*²⁸

28 Interview #7, informatiecoördinator.

Ten slotte, op de vraag naar de waarde van de dramaturgie voor de opsporing hebben meerdere respondenten de twijfel uitgesproken of de kennis en competenties van de opsporingsdramaturg overdraagbaar zijn. Geopperd werd dat 'de excellente werkwijze' enkel aan de rechercheur met deze specialisatie kan worden toebedeeld. In het volgende hoofdstuk komen de vragen en de inzichten over het 'uitleren' van dramaturgische werkwijzen aan bod.

4

Leren van dramaturgie
in de opsporing

“Het gebruik van zintuigen [...].
Maar ook de tijd nemen om je te verwonderen,
om stil te staan, om waar te nemen [...]
en de overtuiging dat het uiteindelijk
om details gaat in de opsporing.”

(Deelnemer masterclasses #9)

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de kennis en vaardigheden die de deelnemers hebben geleerd in de masterclasses opsporingsdramaturgie. Om de resultaten van dit onderdeel van het onderzoek te kunnen duiden, wordt eerst een korte schets gegeven van het proces van leren en ontwikkelen in het algemeen. Vervolgens wordt beschreven hoe het brein en het geheugen werken in relatie tot hoe mensen leren.

Er zijn diverse theorieën over de wijze waarop mensen leren. Het basisboek *Canon van leren & ontwikkelen* biedt een breed overzicht van vijftig concepten over leren en ontwikkelen en hun grondleggers (Ruijters, Schut & Simons, 2021). Het verband dat de auteurs leggen tussen de begrippen leren en ontwikkelen is relevant voor ons onderzoek naar leren van dramaturgie in de opsporing. Hoewel beide woorden uitwisselbaar met elkaar verbonden zijn, maken de auteurs een onderscheid tussen leren en ontwikkelen aan de hand van associaties. ‘Leren is gericht op de korte termijn en de associatie gaat hier naar kennis en vaardigheden. Leren gaat over ‘toevoegen’ en over ontwikkelingen die van ‘buitenaf’ komen. En leren heeft de neiging om te ‘beheersen’ en gaat over ‘hebben.’ ‘Ontwikkelen’, zo stellen de auteurs hier tegenover, ‘is een proces van lange termijn en roept beelden op van talenten en eigenschappen. Ontwikkelen roept het gevoel op van ‘terugvinden’ en gaat om leerprocessen van binnenuit. Ontwikkelen vraagt om ‘loslaten’ en ontwikkelen gaat over ‘zijn.’ (Inleiding, 2021, p. 12-14).

Naast het onderscheid tussen het proces van leren en ontwikkelen is het ook relevant om te begrijpen op welke manieren mensen leren. Hiervoor is gebruik gemaakt van inzichten van Peeters en Maj (2021) over de werking van het brein en het geheugen tijdens het leren en de omstandigheden die het leren beïnvloeden. Of informatie (kennis) in het brein wordt opgeslagen, is afhankelijk van (leer)ervaringen en van de context waarin wordt geleerd, aldus Peeters en Maj. Zo onthoudt iemand informatie bijvoorbeeld beter als deze aansluit bij aanwezige voorkennis in het brein. Wat de context betreft zijn bijvoorbeeld de omgeving waarin iemand leert of de rust die wordt ervaren bij het opnemen van informatie van invloed. Peeters en Maj stellen vervolgens dat, als deze omstandigheden om (goed) te leren aanwezig zijn, er iets wezenlijks verandert in de hersenen. ‘Informatie wordt dan opgeslagen in netwerken van hersencellen die met elkaar in verbinding staan. Als daaraan nieuwe informatie wordt toegevoegd, verandert de structuur van die netwerken doordat er nieuwe verbindingen aangemaakt worden tussen hersencellen. Er wordt als het ware een nieuw padje aangelegd waarover informatie zich kan verplaatsen.’ Hierbij leggen ze uit dat, als deze kennis vervolgens nooit meer wordt opgehaald, het gemaakte pad met informatie wordt verbroken, waardoor iemand de informatie vergeet. Terwijl als er vaker aanspraak wordt gedaan op informatie het pad steeds robuuster wordt. Het padje wordt dan een weg waarop

informatie (kennis en vaardigheden) zich makkelijker in het brein kan verplaatsen. Daarmee wordt het ook steeds eenvoudiger om deze informatie op te halen, te gebruiken en te onthouden.

Peeters en Maji leggen ook een verband tussen de (samen)werking van hoe informatie wordt verwerkt in het werkgeheugen en opgeslagen in het langetermijngeheugen waar het gaat om het leren. Het werkgeheugen beschrijven zij als de plek waar nieuwe informatie binnenkomt en waar deze verwerkt en bewerkt wordt. Het werkgeheugen kan maar beperkt worden belast en kan niet te veel informatie tegelijk aan. Overbelasting van het werkgeheugen kan worden verminderd door nieuwe informatie te verbinden aan al aanwezige kennis in het langetermijngeheugen.

Het langetermijngeheugen zien zij als een groot magazijn. Hier wordt alle informatie die binnenkomt als nieuwe kennis opgeslagen of toegevoegd aan bestaande kennis. Door deze kennis regelmatig te herhalen, worden ook hier de padjes tussen de hersencellen robuuster en wordt kennis sterker gegroepeerd. Dit proces van herhalen en groeperen van kennis wordt ook 'defragmenteren' of 'chuncking' genoemd. Deze begrippen verwijzen naar het begin van het leerproces waarbij iemand het geleerde nog in losse fragmenten (*chunks*) heel bewust inzet. Naarmate het geleerde vaker gebruikt wordt, zal dit steeds meer onbewust en automatisch gebeuren. Kennis wordt dan opgeslagen in het onbewuste geheugen, een onderdeel van het langetermijngeheugen.

Voorgaande beschouwing over leren en ontwikkelen biedt houvast om de leerervaringen van de deelnemers aan de masterclasses dramaturgie in perspectief te plaatsen. In paragraaf 4.2 staat een toelichting op het programma van de masterclasses en het zomeraanbod opsporingsdramaturgie. Hierna worden in paragraaf 4.3 de ervaringen van de deelnemers aan de masterclasses beschreven en toegelicht: wat is er geleerd en (verder) ontwikkeld aan kennis, vaardigheden en competenties? De resultaten zijn gebaseerd op de observaties, de evaluaties en de lesmaterialen aangevuld met de interviews met deelnemers en docenten van de masterclasses.

4.2 Programma masterclasses en zomeraanbod

De deelnemers ontvingen voorafgaand aan de masterclasses het programma voor de vijf dagen (bijlage 5). Het programma werd onder leiding van de opsporingsdramaturg inhoudelijk voorbereid door een docententeam bestaande uit een specialist Intelligence, twee theaterwetenschappers, één docerend theatermaker en de opsporingsdramaturg. De masterclasses vonden plaats in de (theater)zalen van Podium Hoge Woerd te Utrecht.

De masterclasses werden elke dag gezamenlijk gestart en afgesloten. Bij de start, de zogeheten check-in, voerden de deelnemers opdrachten uit waarmee zij oefenden met het creëren van een basishouding om open en zonder oordeel waar te nemen. In deze oefeningen werd tevens de verbeeldingskracht en het voorstellingsvermogen van de deelnemers getraind. Iedere dag werd afgesloten met een reflectie op de door de deelnemers geleerde inzichten uit de dramaturgie.²⁹ Het programma van de masterclasses staat kort beschreven in figuur 8.

28 Eén keer is dit niet doorgegaan omdat de groep in twee verschillende ruimtes zat en er te weinig tijd was.

Dag	Masterclass	Inhoud
1	Inleiding dramaturgie	Het theater als proces van communicatie en analyse-instrumenten van de theaterwetenschappen.
	Opdracht Oosterwind	In teamverband, onder tijdsdruk, aan de hand van opsporingsinformatie een plan van aanpak maken om de georganiseerde criminaliteit te stoppen.
2	Tekstanalyse	Analyseren theatertekst door gezamenlijk te lezen met aandacht voor structuur, conflict, handelingsverloop en personageontwikkeling. Vertaling welke tools uit de tekstanalyse bruikbaar zijn voor politiewerk.
	Visual Thinking Strategies	Door het kijken naar kunst leren je te verwonderen, kritisch te kijken en te spreken en te onderbouwen wat je waarneemt.
	Zelfstudie (1)	Het toepassen van een dramaturgische analyse op Romeo en Julia (Shakespeare) en verbanden leggen met de opsporing van strafbare feiten.
	Denk als Sherlock Holmes	Van verwondering naar waarneming. Van waarneming naar verbeelding. Van verbeelding naar verhaal en van verhaal naar verankering.
3	Zelfstudie (2)	Kijken naar het verhaal <i>Romeo en Julia</i> met een strafrechtelijke bril.
	Voorstellinganalyse (1)	Introductie tot de semiotiek en tekensystemen. Informatie halen uit tekens en codes en deze interpreteren.
	Jij, de groep en de opsporingsinformatie	Inzicht krijgen in jezelf in relatie tot de groep. Wat is je kracht, wat zijn je valkuilen, je voorkeursstijlen en hoe ga je om met opsporingsinformatie?
	Voorstellinganalyse (2)	Gezamenlijke analyse aan de hand van tekensystemen.
	Wat je ziet ben je zelf: <i>framen</i> en <i>reframen</i>	Contextuele factoren combineren zodat er betekenis ontstaat. Het toepassen van denkramen en onderbouwen van je betekenis.
4	Tekstinterpretatie en rolinterpretatie	Het opbouwen van een personage-dossier en het tot leven brengen van tekst. Wat is de betekenis van geschreven woorden als ze worden uitgesproken? Welke informatie ligt verscholen in niet uitgesproken informatie?
	Dieper doordenken over communicatie	Experimenteren met contexten die de communicatie kunnen beïnvloeden. Het effect van een context op de interpretatie van 'de feiten' en over dubbele agenda's en codetaal.
	Zelfstudie verhalen verkennen	Aan de slag met een praktijkcasus en het onderbouwd formuleren van je interpretatie.
	Fenomenologie	Objectief kijken, oordelen en het stellen van fenomenologische vragen.
	Verhalen verkennen	Met beperkte informatie én dramaturgische inzichten kijken naar een complexe casus georganiseerde criminaliteit. Wat levert dit op, zien we anders of meer? En wat betekent dit voor onze aanpak?

Figuur 8: overzicht programma masterclasses

Opbouw programma

De masterclasses waren opgebouwd uit kennisonderdelen waarin de deelnemers de basisbeginselen van de (theater-)dramaturgie kregen aangereikt en uit onderdelen waarin dramaturgische vaardigheden werden geleerd, geoefend en ervaren. Masterclasses waarin de nadruk lag op het overdragen van kennis waren *Inleiding dramaturgie*, *Denk als Sherlock Holmes en Fenomenologie* (dag 1, 3 en 5). Het oefenen met het toepassen van dramaturgie (vaardigheden) kwam aan bod in de masterclasses *Visual Thinking Strategies*, *Jij, de groep en de opsporingsinformatie* en *Dieper doordenken op communicatie* (dag 2, 3 en 5). In sommige masterclasses werd in het leren over opsporingsdramaturgie het opdoen van kennis en vaardigheden met elkaar gecombineerd. Dit gebeurde in *Tekstanalyse*, *Zelfstudie Romeo en Julia (1 en 2)* en *Tekstinterpretatie en rolinterpretatie* (dag 1, 2 en 4).

Als aanvulling op de masterclasses is voor de periode daarna (juli tot begin september) een zogenoemd zomeraanbod opgesteld. Naar behoefte kon deelgenomen worden aan vijf bijeenkomsten van gemiddeld 1,5 uur via MS Teams. Ook hier varieerde het programma in het verkrijgen van kennis (college RED-teaming) en het oefenen van vaardigheden (interactief kringgesprek) en een combinatie van beide in de intervisie. Het programma van het zomeraanbod staat in figuur 9.

Dag	Zomeraanbod ³⁰	Inhoud
1	Interactieve intervisie	Inhoudelijk bespreken van het door de deelnemers geschreven proces-verbaal (Verhalen verkennen, dag 5 masterclass). Wat ging goed en waar liep je tegen aan? Welke vragen heb je? Wat vinden we van de geproduceerde verhalen?
2	Intervisie op aanvraag	Deelnemers kunnen een specifieke intervisievraag inbrengen vanuit eigen beroepspraktijk of naar aanleiding van de masterclasses.
3	College RED-teaming	College over RED-teaming, een methode die gebruikt wordt door defensie en de AIVD waarbij je je inleeft in de 'vijand'.
4	Interactief kringgesprek	Gesprek met vertegenwoordigers van het OM en de rechterlijke macht over de argumentatief-narratieve benadering.
5	Praktijkcollege	College met voorbeelden van processen-verbaal uit de opsporingspraktijk en mogelijkheid tot het stellen van vragen.

Figuur 9: overzicht programma zomeraanbod

30 Zoals toegelicht in hoofdstuk 2 is beperkt gebruik gemaakt van het zomerprogramma. Er was geen belangstelling voor aanbod 2 (intervisie op aanvraag) en het praktijkcollege (aanbod 5) is vanwege het lage aantal aanmeldingen niet doorgegaan.

4.3 Wat is er geleerd?

Deelnemer
masterclasses #11

“Ik heb soms met verbazing geluisterd naar de inzichten en wetenschappen die in de theaterwereld worden toegepast en ervaren hoe dicht deze soms tegen mijn werk aan liggen. Ik merkte dat het me heel veel energie gaf.”

4.3.1 Ervaringen masterclasses³¹

De deelnemers hebben de masterclasses in grote lijnen op dezelfde manier ervaren. Zij noemen de bijeenkomsten waardevol, vonden het tempo tijdens de masterclasses hoog en de hoeveelheid aangeboden leerstof veel. En sommige deelnemers hadden de behoefte om het geleerde meer te vertalen naar het dagelijks werk. De ervaringen worden hier nader toegelicht.

Waardevol en energie

Alle deelnemers vonden de masterclasses interessant en waardevol. Zowel de opzet van het programma als de inhoud werden als inspirerend en vernieuwend ervaren. Enkele deelnemers waren vooraf bang dat het programma (teveel) buiten hun comfortzone zou zijn, maar dit viel erg mee. Er was volgens de deelnemers juist een goede balans tussen luisteren en doen en in beide onderdelen werden ze uitgedaagd. Meerdere deelnemers vonden dat de context waarin werd geleerd hen hielp. Vijf dagen in een andere (theater)omgeving en weg van de dagelijkse werkroutine en politiecultuur, werd als positief ervaren. Deelname aan de masterclasses leverde de deelnemers energie en nieuwe impulsen op om kritisch naar hun eigen werkwijze te blijven kijken. ‘Er is’, zoals een deelnemer in de evaluatie schrijft, ‘in de masterclasses een basis gelegd voor een dramaturgische benadering van opsporing waarbij het waardevol is om hier bewust en onbewust mee bezig te zijn.’³²

Veel kennis, hoog tempo

Het tempo waarin informatie tijdens de masterclasses werd aangeboden, vonden de deelnemers hoog. Dit had vooral te maken met de hoeveelheid nieuwe kennis die werd overgedragen en het feit dat deelnemers die wilden begrijpen in de context van hun werk. Een deelnemer merkte bijvoorbeeld na afloop van de masterclasses *Denk als Sherlock Holmes* op: ‘leuk verhaal! Wel te veel, te veel linkjes, hoopte dat ik theorie hier kon linken aan de praktijk.’³³ Deze terugkoppeling werd door de andere deelnemers aan deze masterclass bevestigd. Ook de observaties van de onderzoekers onderschrijven dit gevoel. Vooral in de masterclasses waarin nieuwe theorieën en terminologieën werden behandeld, was het tempo hoog en de hoeveelheid leerstof veel. Dat was bijvoorbeeld het geval in de bijeenkomsten over semiotiek en fenomenologie waarin de deelnemers leerden over tekens, over het doordringen tot het wezen van betekenis, over narratieve elementen en waarin een nieuwe term als ‘antagonist’ werd geïntroduceerd. Opvallend hierbij was dat als er nieuwe kennis werd aangeboden, deelnemers minder vragen stelden dan in andere onderdelen van het programma. In deze masterclasses luisterden zij in stilte en maakte ongeveer de helft van de deelnemers actief aantekeningen. Ook nadat in een van de masterclasses expliciet door een docent was uitgelegd dat informatie beter beklijft als je het opschrijft.

31 De ervaringen met het zomeraanbod zijn niet geëvalueerd en blijven daarom hier buiten beschouwing.

32 Deelnemer masterclasses #10.

33 Deelnemer masterclasses #3.

Behoeftte vertalen naar praktijk

Vijf deelnemers vonden het lastig om tijdens de masterclasses het geleerde concreet te vertalen naar toepassingen in de praktijk. Twee van hen waren na afloop van het programma daar nog zoekende in. En de drie andere deelnemers merkten dat gedurende de dagen ‘de puzzelstukjes op hun plaats vielen’, maar dat zij wat meer tijd nodig hebben om de nieuwe kennis ‘te laten landen’. De notities uit de observaties bevestigen dit gevoel. ‘Ik zie dat mensen het soms lastig vinden dat er geen vaste ‘werkmethodiek’ is hoe je dramaturgie toepast. Twee deelnemers blijken soms niet goed te snappen wat de bedoeling is van de oefeningen in relatie tot hun werk.’ En een paar dagen later: ‘Haakjes naar de praktijk worden steeds beter gezien en gevonden.’³⁴

Ook de docenten herkennen de behoefte van deelnemers om tijdens de masterclasses het geleerde te verbinden met de praktijk. Dit wordt volgens een van de docenten versterkt doordat de deelnemers in de masterclasses buiten hun beroepscontext zijn getraind. In dit verband benoemt een andere docent dat in de masterclasses het onbewuste bij deelnemers is aangeraakt en in beweging gezet. En wanneer deze (onbewuste) inzichten onderhouden worden, bijvoorbeeld met intervisiegesprekken of een terugkomdag, de puzzelstukjes op hun plaats zullen vallen. Het onderbewuste van deelnemers wordt dan bewust, maar dat is een langer traject.³⁵ Een terechte constatering. De masterclasses waren immers opgezet als een introductie op dramaturgie in de opsporing. Terwijl in het programma van het zomeraanbod en in de intervisies tijdens het experiment (meer) ruimte was ingebouwd om het geleerde te verbinden aan de praktijk.

Opvallend is dat alle deelnemers in het evaluatieformulier van de masterclasses wel konden aangeven wat ze hadden geleerd en wat zij zouden gaan toepassen in hun werk. Vooral bepaalde vaardigheden, zoals het hardop voorlezen van een tapgesprek, zien zij als bruikbaar. Ook op de vraag in welke mate ze dramaturgie kunnen toepassen in hun werk, antwoordden tien van de twaalf³⁶ deelnemers het (concept) toepasbaar te vinden. Dit in tegenstelling tot de vraag of deelnemers zich voldoende onderlegd voelden om het geleerde in de praktijk te brengen. Deze vraag beantwoordden slechts drie deelnemers positief met een ‘ja voldoende’, vijf deelnemers hielden zich op de vlakte met het antwoord ‘neutraal’ en vier deelnemers gaven aan zich onvoldoende onderlegd te voelen om het geleerde toe te passen. Hoewel de meeste deelnemers dramaturgie dus toepasbaar vinden om in de praktijk te gebruiken, voelden zij zich nog niet allemaal even goed onderlegd om dat wat ze hadden geleerd ook echt te gaan gebruiken. Dit resultaat houdt mogelijk verband met de opzet van het lesprogramma, waarbij het onbewuste is aangeraakt, maar het meer tijd en oefening van deelnemers vraagt om het geleerde bewust in de praktijk toe te passen.

4.3.2 Kennis, vaardigheden en competenties

De begrippen vaardigheden en competenties worden in dit onderzoek door elkaar gebruikt en overlappen elkaar deels. Met competenties worden de in aanleg verbonden eigenschappen, kwaliteiten en talenten van personen bedoeld. Zoals in de inleiding van dit hoofdstuk beschreven, kunnen competenties (verder) ontwikkeld worden waarbij het vooral gaat om langere leerprocessen die van binnenuit worden gevoed. Bij vaardigheden is het leren gericht op het toevoegen van kennis van buitenaf en is het leerproces vaak korter. In de masterclasses opsporingsdramaturgie zijn zowel competenties van deelnemers ‘aangeraakt’ als nieuwe kennis en vaardigheden aangeboden.

34 Observatie masterclasses dag 2 en dag 4.

35 Docent masterclasses #5.

36 Twee deelnemers antwoorden ‘neutraal’ op deze vraag.

De deelnemers aan de masterclasses onderscheiden creativiteit, analytisch vermogen en communicatie als de drie thema's waarop competenties zijn 'aangeraakt' en kennis en vaardigheden geleerd. *Creativiteit* wordt vaak genoemd en kan volgens de deelnemers helpen om dramaturgie in het werk toe te passen. Hierbij wordt het gebruik van verbeeldingskracht, het out of the box denken en het kunnen verwonderen als voorbeelden genoemd van wat is geleerd om het creatief (denk)vermogen te stimuleren. Wat betreft *analytische* vaardigheden zijn volgens de deelnemers vaardigheden geleerd om bijvoorbeeld hoofd- en bijzaken van elkaar te kunnen scheiden, begrijpend te kunnen lezen en manieren om in- en uit te kunnen zoomen op informatie of gebeurtenissen. Voor de meer *communicatieve* vaardigheden geven de deelnemers aan dat ze hebben geoefend met het stellen van dramaturgische vragen en geleerd hebben om zaken secuurder en specifieker te benoemen zowel schriftelijk als mondeling.

Houding tot opsporing

Sommige deelnemers geven tevens aan dat zij zich meer bewust zijn geworden van hun *houding* in het werken in de opsporing. Hierbij benoemen zij het belang om open te staan voor andere soms minder aannemelijke inzichten. En dat ze hebben geleerd en ervaren wat het oplevert om kritisch te zijn, om minder snel conclusies te trekken en de tijd te nemen om (goed) te kijken.

Deelnemer
masterclasses #8

“Stilstaan.
Stilstaan bij tekst.
Stilstaan bij afbeeldingen.
Door stilstaan ga je meer zien.”

Docenten bevestigen dat deelnemers (in meer of mindere mate) zich bewust zijn geworden van hun houding in relatie tot het werk. Zij hebben in de masterclasses dan ook specifieke oefeningen ingezet om deze verandering in houding te bereiken. Zo is bijvoorbeeld geoefend met het goed kijken en luisteren, het precies zijn, het nieuwsgierig zijn en het stellen van vragen. Hierbij waren interventies volgens de docenten zowel gericht op het leren van vaardigheden als op het stimuleren van het onbewuste in houding en mentaliteit van deelnemers.

De rode draad van wat deelnemers benoemen in wat zij in houding en vooral aan vaardigheden in relatie tot de opsporing hebben geleerd, gaat over *informatie*. Zij onderscheiden hierbij kennis en vaardigheden die gaan over hoe je kunt omgaan met informatie en wat is geleerd in het beschrijven van informatie. Deels komen deze vaardigheden overeen of vullen aan wat eerder is genoemd onder de thema's creativiteit, analytisch vermogen en communicatie.

Omgaan met informatie

Alle deelnemers geven aan dat ze in de manier waarop ze kunnen omgaan met informatie, nieuwe werkwijzen hebben geleerd. Voorbeelden van geleerde vaardigheden zijn het stellen van (andere) *vragen*, het goed *luisteren*, het *kritisch lezen* en de *tijd* nemen om *anders te kijken* naar informatie. Vaardigheden die volgens de deelnemers kunnen bijdragen aan een betere duiding van informatie of tot nieuwe inzichten kunnen leiden.

Eén deelnemer is zich meer bewust van zijn (eigen) *aannames* in de opsporingsinformatie. Om dit te voorkomen helpt het om je actief te *verwonderen*, een vaardigheid waarmee de deelnemers hebben geoefend. In samenhang daarmee wordt benoemd dat ze hebben

geleerd hoe je naar informatie kan kijken en *zonder oordeel kan waarnemen*. Hierbij is er volgens de deelnemers ook ervaren wat er (meer) aan informatie naar voren kan komen als er niet meteen *conclusies* worden getrokken.

Daarnaast geven deelnemers aan zich meer bewust te zijn wat het aan (nieuwe) informatie oplevert wanneer er met *aandacht* en *meerdere keren* iets wordt gelezen. Of dat er vanuit verschillende *perspectieven* naar een gebeurtenis gekeken kan worden. Waarbij het kan helpen om het *verhaal* duidelijk te krijgen door stukjes (in de) informatie met elkaar te *verbinden*. Verder benoemen deelnemers zich meer bewust te zijn dat samenwerking met anderen positief kan bijdragen aan de opsporingsinformatie. Zo zet het onderling *sparren* en *discussiëren* volgens deelnemers aan tot nadenken en helpt het de beeldvorming te prikkelen. Vaardigheden, aldus enkele deelnemers, die zij in de opsporing kunnen inzetten om bijvoorbeeld *details* uit de informatie naar voren te krijgen.

Beschrijven van informatie

Naast nieuwe werkwijzen in het gebruiken van informatie noemt ongeveer de helft van de deelnemers dat zij hebben geleerd hoe zij informatie beter kunnen opschrijven. Bijvoorbeeld door in de tekst te *introduceren waarover* het opsporingsproduct (bijvoorbeeld het proces-verbaal, een analyse of relaas) gaat en de *personages* in het product expliciet te benoemen. Dit zijn volgens deze deelnemers relatief eenvoudige aanvullingen in het opschrijven van informatie waarmee het opsporingsproduct beter en duidelijker leesbaar wordt.

Andere geleerde vaardigheden zijn het (altijd) zoeken naar *verankering* in het beschrijven van informatie en het weergeven van de *context* in de informatie. Waar deelnemers eerder is geleerd om zo objectief en feitelijk mogelijk informatie op te schrijven, zijn enkele deelnemers zich nu (meer) bewust hoe deze context de informatie kan verrijken. Deelnemers hebben ook geleerd dat zij *annames* kunnen gebruiken in het duiden van informatie door expliciet op te schrijven dat het een veronderstelling betreft. Deelnemers geven eveneens aan dat zij hebben ervaren en geleerd dat het helpt om informatie rondom een gebeurtenis *verhalend* te beschrijven en de lezer mee te nemen in wat er is gebeurd.

Nog niet uitgeleerd

Op de vraag wat deelnemers hebben geleerd, geven de meesten ook aan dat zij nog meer zouden willen leren over dramaturgie in de opsporing. De masterclasses waarin het accent lag op het verkrijgen van kennis, zoals het stellen van *fenomenologische vragen*, het *framen* en *reframen* en het *analyseren van tekst*, vonden ze zeer interessant. Dezelfde onderwerpen werden door deze deelnemers echter ook genoemd als de onderdelen waarover ze meer hadden willen leren en mee willen oefenen. Daarnaast vonden de deelnemers de *concrete tips en adviezen* van de opsporingsdramaturg tijdens de masterclasses waardevol. Achteraf bezien hadden ze hier in het programma meer aandacht voor willen hebben. Het hielp deelnemers om dat wat werd geleerd, te koppelen aan de praktijk. Deelnemers opperden daarom om in de oefeningen meer gebruik te maken van praktijksituaties en meer aandacht te besteden aan hoe de dramaturgisch aangeboden inzichten verwerkt kunnen worden in producten. Welke manier pas ik wanneer toe?

4.3.3 Voorwaarden leren en ontwikkelen

Belangrijke voorwaarde om in de masterclasses te kunnen leren, was volgens de docenten dat mensen in een *veilige omgeving* met enthousiasme en gemotiveerd konden deelnemen. Waar docenten zich verantwoordelijk voelden voor een veilige context, droegen de *intrinsieke motivatie* en het *enthousiasme* van de deelnemers bij aan meer plezier en openheid. Dit zorgde er bijvoorbeeld voor dat deelnemers zich durfden te verwonderen of beter konden waarnemen. De observaties in dit onderzoek bevestigden dat aan deze voorwaarden in de masterclasses werd voldaan. Deelnemers stonden open voor nieuwe kennis, inzichten en

oefeningen waarvan ze nog niet gelijk het nut konden zien. Zo werd bijvoorbeeld een oefening waarbij deelnemers met gesloten ogen op het podium moesten staan, zonder enige terughoudendheid door alle deelnemers uitgevoerd.

Deelnemer
masterclasses #13

“De belangrijkste les die ik heb geleerd in mijn persoonlijke ontwikkeling?
Dat de angst om fouten te maken een groot obstakel is voor creativiteit.”

Tot slot

De deelnemers aan de masterclasses opsporingsdramaturgie hebben nieuwe kennis en vaardigheden geleerd die zij kunnen gebruiken in hun werkzaamheden. De wijze waarop de masterclasses zijn aangeboden blijkt aan te sluiten op de in de inleiding genoemde voorwaarden van Peeters en Maij om goed te kunnen leren en informatie op te slaan in het brein. Zo was er in het programma de mogelijkheid voor deelnemers om kennis te combineren met eerdere (leer)ervaringen en vaardigheden. Dit geldt ook voor de context waarin werd geleerd. De theateromgeving, de wijze waarop kennisoverdracht werd afgewisseld met oefenen en ervaren, werkten positief op de voorwaarden om te leren.

De reacties van deelnemers en docenten bevestigen dat er in het brein van de deelnemers bestaande ‘paadjes’ zijn verrijkt en nieuwe ‘paadjes’ aangelegd waarover informatie en kennis verplaatst kan worden. Tegelijkertijd blijkt dat vijf dagen opsporingsdramaturgie (te) kort voelde voor deelnemers om het geleerde in de praktijk te kunnen brengen.

Figuur 10: ervaringen, geleerde kennis en vaardigheden masterclasses opsporingsdramaturgie

Om dramaturgie als werkwijze meer eigen te maken en in het werk te kunnen toepassen, was er vooral meer behoefte aan kennis en vertaling naar de praktijk. In figuur 10 staan de ervaringen en wat deelnemers hebben geleerd gecombineerd met de voorwaarden die daarvoor van belang waren.

Het volgende hoofdstuk beschrijft de resultaten van het deel van dit onderzoek waarin vijf van de dertien deelnemers aan de slag gingen om de geleerde inzichten toe te passen in hun opsporingswerkzaamheden. Gedurende acht maanden (september 2021 tot april 2022) gingen zij, onder begeleiding van de docenten, verder om het in hun brein opgebouwde pad 'opsporingsdramaturgie' uit te breiden en robuuster te maken.

5

Toepassen van
dramaturgie in
de opsporing

Dan kan je dus zeggen oké, maar die vijf uitlegzinnen die je nu mondeling aan mij toelicht, die moet je dus opschrijven. Dan wordt het concreter. En dan zie je: “Oh ja, anders is mijn verhaal niet compleet. Dan is het perspectief van waaruit het verhaal wordt verteld niet concreet.” En dan kan ik weer heel duidelijk en inzichtelijk maken: maar dat is de dramaturgie! Dat is het ambachtelijke van de dramaturgie. Maar zo lang je die stap om het concreet te maken niet zet, blijft het een beetje in de lucht hangen.”

(Begeleidend docent experiment #5)

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk gaat over het toepassen van opsporingsdramaturgie in de praktijk. Vijf deelnemers van de masterclasses zijn dramaturgie gaan gebruiken in hun werk in de opsporing.³⁷ Hoe verliep dit proces van toepassen van dramaturgie? Waar hadden de deelnemers behoefte aan? Wat ging goed en waar liepen de deelnemers tegenaan? In de volgende paragraaf komen deze vragen aan bod waarbij de ervaringen van de deelnemers, hun leidinggevend en de begeleidende docenten centraal staan.

Verder komen in dit hoofdstuk ook de opbrengsten van het experiment aan bod. Deze zijn gebaseerd op de ervaringen en inzichten van de betrokkenen. Eerst worden de soort opsporingsonderzoeken waarin het concept bruikbaar kan zijn, besproken en daarna de voorwaarden die zijn verbonden aan het toepassen van opsporingsdramaturgie in de organisatie.

Dit hoofdstuk gaat dus over het gebruiken van dramaturgie in de opsporing. Het gaat over het kunnen toepassen van wat is geleerd en het gaat over leren, oefenen en ontdekken in het werk. Om de resultaten hiervan beter te kunnen begrijpen, wordt eerst een aantal hiermee samenhangende theorieën kort toegelicht.³⁸

Toepassen, oefenen en ontdekken

In de jaren vijftig van de vorige eeuw heeft de onderwijspsycholoog Bloom de basis gelegd voor taxonomie als een manier om leerdoelen te classificeren. De taxonomie van Bloom is in de onderwijskunde bekend als indeling van denkprocessen in het leren. Beginnend bij kennis, via begrip, toepassing, analyse en synthese tot evaluatie. Een taxonomie kan helpen om leer- en ontwikkeltrajecten te bepalen en geeft houvast om deze te begrijpen. Aan deze doelen in een leerproces verbond Bloom drie domeinen: het cognitieve, het affectieve en het

37 Eén deelnemer ging in deze periode buiten de opsporing werken en heeft dramaturgie toegepast bij ZSM (Zorgvuldig, Snel en op Maat).

38 Voor deze toelichting is gebruik gemaakt van verschillende auteurs uit de Canon van Leren & ontwikkelen (Ruijters, Schut & Simons, 2021).

psychomotorische domein. Het laatst genoemde domein is voor dit onderzoek minder relevant, aangezien het gaat over manipulatie en fysieke vaardigheden. Maar het cognitieve en het affectieve domein raken wel het toepassen van dramaturgie in de opsporing. Het cognitieve domein betreft de vaardigheden om kennis op een betekenisvolle manier eigen te maken en toe te passen. Bij het affectieve domein gaat het om de houding en de gevoelens die voortkomen uit dit leerproces.

Een vergelijkbare benadering is de taxonomie van Shulman. In zijn *Table of learning* staat het leerproces van de lerende professional in de praktijk centraal. Shulman stelt dat het bij leren zowel gaat om het opdoen van nieuwe kennis en vaardigheden als om het handelen en vormgeven ervan in de praktijk. Dan pas wordt duidelijk dat iemand de opgedane inzichten begrijpt. Leren is volgens Shulman dus meer dan een intellectuele activiteit. Zijn vertrekpunt is het 'zijn' van een professional die leert. Waarbij het 'zijn' meer is dan het handelen. Het gaat bijvoorbeeld ook over het ontwikkelen van een intrinsieke set waarden en neigingen om op een bepaalde manier een vraagstuk te benaderen. Uiteindelijk gaat het om het ontwikkelen van een professionele identiteit die iemands capaciteiten integreert in het benaderen van zijn werk (Ruijters, 2021).

In de ervaringslerentheorie van sociaal psycholoog Kolb ligt de nadruk op het belang van oefenen. Dat oefenen gebeurt volgens hem vooral in de laatste fase van ervaringsleren, tijdens het actief experimenteren waarin principes of theorieën worden toegepast (Simons, 2021). Ook psycholoog Ericsson³⁹ benadrukt het concept oefenen, hij noemt dat het *deliberate practice*. Kort gezegd komt dit concept erop neer dat iemand door goed te oefenen steeds beter wordt. Oefenen wordt hierbij doelbewust ingezet om een expertise op hoog niveau te ontwikkelen en om excellent te kunnen presteren. In het oefenen wordt gebruik gemaakt van duidelijke doelstellingen en effectieve trainingstechnieken onder begeleiding van een coach. Degene die oefent is, volgens dit raamwerk van Ericsson, intrinsiek gemotiveerd en tot inspanning verplicht zowel in tijd als fysiek door aandacht en concentratie (Schut, 2021). Hoewel het onderzoek van Ericsson vooral gericht was op oefenen in beroepsgroepen in de muziek, sport, schaken en de medische wetenschap, zijn er parallellen te trekken naar dit onderzoek in de opsporing. Ook hier oefenden de deelnemers doelbewust, onder begeleiding van docenten, met het toepassen van dramaturgie om zo bij te dragen aan betere werkresultaten. Zo werd er bijvoorbeeld in de masterclasses aandacht besteed aan literatuur over het creatief proces⁴⁰ en hoe die te gebruiken om ergens beter in te worden. Vervolgens oefenden de deelnemers met het inzetten van hun creativiteit tijdens de opdrachten.

Ruijters (2017) onderscheidt vijf leervoorkeuren die ook voor dit onderzoek interessant zijn. Allereerst de leerstijl van mensen waarvoor de dagelijkse, hectische, onvoorspelbare praktijk de beste leeromgeving is. Zij leren door goed naar anderen te kijken en te horen wat werkt. De tweede leervoorkeur is die van het (actief) participeren, deze groep mensen leren samen en van elkaar. In de derde voorkeur van leren speelt kennis een belangrijke rol. Hierbij is er vooral behoefte aan kennisoverdracht door vakmensen. De vierde leervoorkeur is het oefenen of het uitproberen in een veilige leercontext waarbij iemand het leren begeleidt. Ten slotte, de vijfde voorkeur van leren is het ontdekken, ook wel 'de sprong in het diepe' genoemd. Hierbij gaat Ruijters ervan uit dat mensen continu leren, dat er veel geleerd wordt uit de dagelijkse gang van zaken en van onverwachte gebeurtenissen (Simons, 2021).

39 Het onderzoek van Kolb vond plaats in de jaren 80 en dat van Ericsson in de jaren 90 van de vorige eeuw.

40 De deelnemers hebben als huiswerk hiervoor het hoofdstuk 'Het creatief proces' gelezen uit: *Je hoeft niet gek te zijn om wereldkampioen te worden, maar het helpt wel. Over creativiteit en intuïtie* (Pieter Winsemius, 2017).

Hoewel het buiten de scope van dit onderzoek ligt, is het goed te onderkennen dat ook bij de deelnemers in dit experiment leervoorkeuren een rol kunnen spelen bij het toepassen van dramaturgie in hun werk. Figuur 1.1 geeft een overzicht van de genoemde leervoorkeuren.

Vijf leermetaforen of leervoorkeuren	
1	Leren hoeft niet altijd in een veilige omgeving: de kunst afkijken
2	Samen sterk: participeren
3	Willen weten wat er bekend is: kennis verwerven
4	Ruimte om iets uit te proberen: oefenen
5	In het diepe springen: ontdekken

Figuur 1.1: vijf leervoorkeuren volgens Ruijters

Voorgaande theorieën geven een globaal beeld van leerdoelen, leerprocessen, leerstijlen en leervoorkeuren en van het toepassen en oefenen met kennis en vaardigheden door professionals. De inzichten tonen dat meerdere theorieën belang hechten aan het oefenen en coachen in een leerproces. Waar mogelijk zal voor de duiding van de resultaten naar deze inzichten terugverwezen worden.

5.2 Toepassen dramaturgie in de praktijk

Lastig begin

Bij de start van het experiment gaven de deelnemers aan het lastig te vinden om aan de slag te gaan en het geleerde in de masterclasses daadwerkelijk te gaan gebruiken in hun werk. Ze vroegen zich af hoe ze dramaturgie concreet konden toepassen en hoe ze daarmee moesten beginnen. Tijdens de eerste bijeenkomst gaven de deelnemers aan dat ze behoefte hadden aan intervisie en begeleiding in de verwachting dat dit hen zou helpen.

Deelnemer
experiment #2

“Ik merk wel dat die intervisie en het sparren met anderen, dat ik dat wel echt nog nodig heb. Omdat ik denk als dat [intervisie] er niet zo zou zijn, dat het makkelijker is om het ook weer los te laten. En ik denk dat ik dan toch nog wel stukjes toepas wat ik misschien anders niet had gedaan. Maar dan loopt het ook snel weer weg omdat het toch nog niet helemaal eigen is. Dus daar loop ik wel tegenaan.”

Ondanks dat het voor de deelnemers lastig leek om te starten, zagen drie van de vijf deelnemers in de eerste weken toch mogelijkheden om aan de slag te gaan met het toepassen van dramaturgie in het werk. Eén deelnemer ging zich bijvoorbeeld inlezen en probeerde data te duiden. Bij het lezen van de data is deze deelnemer gaan kijken welke strafbare handelingen zijn beschreven in het proces-verbaal en welke rol de verdachten daarin spelen. Een andere deelnemer probeerde de data te structureren, een oordeel over de informatie uit te stellen en juist vanuit verwondering naar de gegevens te kijken. Deze deelnemer gebruikte hiervoor een kladblok om vragen, opmerkingen en zaken die opvielen in de data te noteren. Overigens geeft deze deelnemer aan dat het toepassen van dramaturgie in de beginperiode nog teveel voelde als een losse opdracht ernaast, in plaats van dat het werd verweven in de werkzaamheden.

De begeleidende docenten bevestigen dat het de deelnemers enige moeite kostte om te beginnen. Een van de docenten merkte na afloop van de eerste intervisie op dat de deelnemers geen dramaturgische vragen hadden gesteld waarmee ze verder geholpen hadden kunnen worden. Ze stoeiden vooral met het bepalen en het aanbrengen van focus in het onderzoek waarmee ze aan de slag zouden gaan. Daarnaast trokken enkele deelnemers volgens deze docent de waarde van de werkwijze in twijfel en de hoeveelheid tijd die ze moesten vrijmaken voor een dramaturgische aanpak. Ook tijdens een andere bijeenkomst merkte een docent op dat sommige deelnemers worstelden met het gegeven dat je pas achteraf de waarde van een dramaturgische werkwijze voor je onderzoek kunt benoemen.

De observaties van de onderzoekers onderschrijven dat de deelnemers in de beginfase onderling meer op het casuïstiekniveau informatie aan het delen waren, dan dat ze aan het ontdekken waren hoe ze dramaturgie op deze onderzoeken konden toepassen. In een observatieverslag noteerden de onderzoekers dat het voor de docenten hard werken was om de deelnemers op weg te helpen. Wanneer de deelnemers hun gedachten en verwonderpunten konden delen, hielpen de docenten hen verder door hierop te reflecteren, door de inzichten te vertalen naar hoe deze toe te passen in de praktijk. Hiermee gaven de docenten in deze periode aan wat haalbaar was en de richting hoe de deelnemers daarmee verder konden gaan.

Halverwege het experiment, rond december, was een keerpunt in de ontwikkeling van de deelnemers te zien. Enkele deelnemers benoemden de behoefte aan een terugkomdag dramaturgie. Door in één dag nog een keer de belangrijkste dramaturgische inzichten te behandelen konden ze, zo was de verwachting, verder met het toepassen van dramaturgie in hun werk. Ook de docenten zagen de behoefte van de deelnemers aan een terugkomdag. Het bleef voor hen onduidelijk waar deze behoefte uit voortkwam. In de evaluatie vroegen zij zich af of dit was omdat deelname aan dit experiment best pittig was en een terugkomdag een soort escape vormde voor het online praten met de begeleiders. Of was mogelijk de veelheid aan geleerde vaardigheden en kennis in de masterclasses in de tijd weggezakt? Een docent opperde dat deze behoefte als een nieuwe fase in de leercurve van de deelnemers kan worden gezien. Een fase waarin de deelnemers behoefte krijgen om de inzichten die in het werk worden opgedaan, opnieuw te laten voeden door deskundigen uit de praktijk.

Begeleiding

Om wat er was geleerd in de masterclasses te vertalen naar het toepassen in de praktijk, werden er voor de deelnemers begeleidingsbijeenkomsten georganiseerd. Eén keer in de maand was er een intervisie voor alle deelnemers en daarnaast waren er bijeenkomsten in subgroepen van twee of drie deelnemers. Tijdens de bijeenkomsten bleek dat de deelnemers niet duidelijk konden benoemen waar zij behoefte aan hadden, mede daardoor lag het initiatief voor de inhoud bij de docenten. Zij pakten hierbij terug op onderwerpen uit de masterclasses, zoals het verwonderen, het verhalend denken en het aanbrengen van structuur in de opsporingsinformatie. Vanuit deze voorzet op inhoud en de daaraan verbonden opdrachten, konden de deelnemers hun ervaringen met het toepassen van dramaturgie delen, legden zij elkaar hun aanpak voor en gaven daar onderling feedback op.

Deelnemer
experiment #1

“En wat ik ook wel heel leuk vind, ook echt nuttig vind, zijn die intervisies want eigenlijk zijn dat ook momenten waarop je weer even op scherp gesteld wordt en nieuwe inzichten krijgt.”

De begeleiding van de deelnemers bleek de hele periode van het experiment aan de behoeften van de deelnemers te voldoen. Volgens sommige deelnemers zorgden deze bijeenkomsten ervoor dat er weer beweging en energie vrijkwam in het toepassen van dramaturgie, mede doordat er duidelijke handvatten werden gedeeld. Opmerkingen tijdens deze bijeenkomsten bevestigen het beeld dat de deelnemers de begeleiding nodig hadden. *'Jullie stellen relevante vragen, daar komen ze op de gemiddelde districtsrecherche (DR) niet aan toe.'* Een andere deelnemer zegt tijdens een intervisie: *'Jullie vragen hebben mij aan het denken gezet. De ontmoetingen [red: in het onderzoek] zijn van belang en ook de overweging ga je achter de goede dingen aan?'*⁴¹ En soms werd de begeleiding door de deelnemers ook gezien als een moment van: *'oh ja daar moet ik mee aan de gang'*.

Begeleidend docent
experiment #3

"Ik denk boven alles een reminder om hiermee bezig te zijn voor de deelnemers, zodat het geïntegreerd wordt in hun dagelijkse praktijk".

De docenten onderschrijven dat de bijeenkomsten de deelnemers ondersteunden in het toepassen van dramaturgie in hun werk. Het hielp de deelnemers om te concretiseren en te verwoorden waar hun opsporingsonderzoek over gaat. Het erover hebben, helpt de deelnemers om de route vast te houden en de gewenste ordening in het onderzoek te creëren, aldus de docenten. Zij zagen ook dat de meeste deelnemers zich daarin ontwikkelden. Waar het verwoorden van onderzoek, het 'externaliseren'⁴² en het nieuwsgierig zijn een basiscompetentie in de dramaturgie is, zagen zij dat ook de volgende stap door de deelnemers werd gezet in het stellen van relevante vragen in relatie tot de informatie in hun onderzoek. Zoals bijvoorbeeld in het verhalend kijken naar onderzoeksgegevens, waar zitten de 'gaten', wat ontbreekt er nog? Want deze gaten leveren weer nieuwe verhalen en vragen op.

De deelnemers namen actief deel aan de bijeenkomsten, merkten zowel de begeleidende docenten als de observatoren in het onderzoek op. De gesprekken kwamen goed op gang, waren open, helder en toonden betrokkenheid van de deelnemers. Twee docenten zonder achtergrond in de opsporing merkten op dat de begeleidingsbijeenkomsten ook voor hen helpend waren. Door de interactieve gesprekken begrepen zij ook steeds beter waar het in de opsporing over gaat. Overigens merkten deze docenten ook op dat het voeren van een gesprek via MS Teams voor hen soms moeizaam was. Het stond een dynamische uitwisseling van ideeën tijdens deze bijeenkomsten in de weg. De docenten stelden vragen op basis van de informatie die de deelnemers mondeling gaven. Terwijl als zij het script of de data hadden kunnen lezen, zij hun bevindingen beter hadden kunnen delen. *'Dit fysiek doen werkt anders dan erover vertellen'* aldus een docent.⁴³ Voor een andere docent daarentegen vormde dit geen obstakel. Deze kon in een bijeenkomst de meer abstracte lesstof beter uitleggen nu er, anders dan in de masterclasses, vanuit de deelnemers werkvoorbeelden werden ingebracht.

41 Respectievelijk deelnemer experiment #3 en #1.

42 Deze term komt van de docenten.

43 Het delen van opsporingsinformatie via de e-mail of MS Teams was in dit onderzoek niet mogelijk vanwege veiligheidseisen van de politie.

Ook moet worden opgemerkt dat tijdens de begeleiding van het experiment het verschil tussen de docenten meer naar voren kwam. Er bestaat namelijk verschil tussen de opsporingsdramaturg en de specialist Intelligence enerzijds en de twee externe docenten anderzijds. De opsporingsdramaturg en de Intelligence specialist hebben beiden kennis van of een achtergrond in het theater en zijn ervaren met de werkwijze in de opsporing. De twee externe docenten hebben kennis van het theater en dramaturgie, maar moesten nog kennis maken met de politie, het opsporingswerk en de gebruikte terminologie. Waar de deelnemers van de docenten leerden over het theater en dramaturgie, leerden deze docenten op hun beurt meer over de politiewereld.

Tot slot heeft de opsporingsdramaturg naast de intervisie en begeleidingsmomenten ook drie tips via de e-mail gedeeld, de zogenaamde Tip van Flip. Deze tips stimuleerden de deelnemers om dramaturgie in hun werk toe te passen op basis van een relevant dramaturgisch onderwerp. De hieraan verbonden opdrachten werden in een intervisie-bijeenkomst met elkaar besproken. De tips staan kort weergegeven in figuur 12, de volledige tekst is te vinden in bijlage 16.

TIP VAN FLIP

Verwonderen

Oktober 2021: experimenteer met het noteren, vastleggen en expliciet maken van je verwonderpunten tijdens het inlezen. Je hoeft op dat moment nog niet te weten wat alles voor betekenis heeft. Je bent aan het waarnemen. Je brein, je gevoel, je analysecapaciteiten, je inlevingsvermogen en je creativiteit worden gevoed en beïnvloed door dat wat je waarneemt tijdens het lezen van de data.

Basisvraag

November 2021: hoe kom je tot het kiezen van een (voorlopige) relevante vraag als basis voor je dramaturgische werkzaamheden? Alle vragen die zich in dat proces aandienen zijn welkom. Beschouw deze daarna kritisch op hun relevantie. Werk aan verwondering als basishouding, dan gaat het vanzelf tijdens je werk. En hoe concreter je vraag hoe beter. Na het kiezen van een basisvraag is dit je leidraad.

Resumé

Januari 2022: maak een resumé in je proces-verbaal of analyseproduct. Presenteer en verduidelijk nog een keer de samenhang en de interpretatie van de feiten. Leg precies en in verkorte vorm uit wat de essentie van je boodschap is en wat het feitencomplex bloot heeft gelegd. Lees: waarheidsvinding. Naast de feitelijke weergave van de bevindingen, help je hiermee de lezer bij de interpretatie ervan. Je doet dat op een transparante wijze waardoor het toetsbaar blijft. De lezer ziet precies op basis van welke feiten, in welke context je tot een betekenis komt.

Figuur 12: toelichting Tip van Flip

Factor tijd

Twee van de vijf deelnemers gaven meerdere keren tijdens het experiment aan dat zij onvoldoende tijd hadden om dramaturgie in hun werk toe te kunnen passen. Zij stelden tijdens begeleidingsbijeenkomsten regelmatig de vraag wat de opbrengsten zouden zijn van het toepassen van dramaturgie voor het werk in relatie tot de te investeren tijd. De opsporingsdramaturg gaf een voorbeeld hoe dramaturgie had bijgedragen aan opbrengsten in een onderzoek. Daarop stelde een van deze deelnemers de vraag: *'Hoe is de factor tijd bij jullie? Krijg je daar tijd voor?'*

Ook in het weekjournaal beschreven de deelnemers hun ervaringen met het toepassen van dramaturgie in het werk. Hier gaven deze twee deelnemers eveneens aan dat ze gebrek aan tijd ervaarden: *'Niet zo heel goed dus, gezien gierend tijdgebrek. [...] Tijd blijft een lastige factor. Hierdoor gaat al gauw de 'traditionele bril' op'. En een paar weken later schrijft dezelfde deelnemer: 'Tijd blijft een lastige factor. Er is binnen het team weinig tijd om wat rustiger stil te staan bij dingen'. Overigens geven beide deelnemers aan dat de begeleidende bijeenkomsten hen helpen: 'Hierdoor ga ik weer terug naar: wat hebben we geleerd en hoe kan ik het toepassen?'*

Voor de drie andere deelnemers lijkt het aspect tijd minder in de weg te staan om dramaturgie in hun werk te kunnen toepassen. Hoewel ook zij enige werkdruk ondervinden en moeten inspelen op veranderingen in operationele capaciteit als er bijvoorbeeld een nieuw TGO werd opgestart, ervaarden zij dit niet direct als een belemmering voor het gebruikmaken van dramaturgische inzichten. *'Waar ik dramaturgie in het eerdere onderzoek inzette vanuit mijn rol als algemeen onderzoeker, kritische meelezer, meedenker, heb ik het in dit onderzoek ingezet vanuit de functie van mede-coördinator. [...] Daarbij moet ik wel zeggen dat ik weinig ruimte had (vanwege de tijd/geleverde capaciteit) om mijn verwonderpunten uit te schrijven, uit te werken. Ik denk dat we dit deels geprobeerd hebben te ondervangen door in de uitwerking van de hypotheses en scenario's naar gedetailleerde onderzoeksvragen te werken'.*

De begeleiders en de onderzoekers merkten eveneens dat het gebrek aan tijd vooral voor twee deelnemers een issue was om dramaturgie niet toe te passen. Deze deelnemers hielden zich minder vaak aan afspraken voor een inhoudelijke voorbereiding van een intervisiebijeenkomst. Ook leverden zij, samen met één andere collega, het minst aantal journaals aan over hun ontwikkeling in deze periode.

De opsporingsdramaturg was overigens van mening dat het hanteren van een dramaturgische werkwijze geen extra tijd hoeft te kosten, het is juist een onderdeel van wat een onderzoeker of analist in het opsporingswerk moet doen. De geïnvesteerde tijd die nodig is om het toe te passen, levert een directe bijdrage aan het resultaat voor het onderzoek, aldus de opsporingsdramaturg. Waarbij zowel de opsporingsdramaturg als de andere docenten onderkennen dat het leren toepassen van dramaturgie en het integreren in het werk tijd en oefening kost.

Dat het leren toepassen tijd kost, zoals de docenten constateerden, heeft ook Ericsson in zijn theorie aangegeven. Zo benadrukt hij het belang van aandacht, concentratie en tijd wanneer iemand oefent om ergens beter in te worden. Dit sluit aan bij een van de randvoorwaarden van leren en ontwikkelen zoals in hoofdstuk 4 staat beschreven. De randvoorwaarde intrinsieke motivatie hangt deels samen met een inspanningsverplichting en iemands leerehouding; het daadwerkelijk kunnen toepassen van het geleerde is van essentieel belang.

Ook de inzichten van Peeters en Majij over de werking van het brein en het geheugen tijdens het leren zijn hier relevant. Zij stellen dat, hoe vaker er aanspraak wordt gedaan op informatie, hoe makkelijker deze kennis in het brein zich kan verplaatsen. Door deze kennis regelmatig te herhalen, worden ook in het langetermijngeheugen deze verbanden tussen de

hersencellen steeds steviger en de kennis sterker gegroepeerd. Analoog hieraan kan gesteld worden dat de deelnemers tijdens het experiment het proces van herhalen en groeperen van kennis nog heel bewust, in losse fragmenten (*chunks*) hebben ingezet. Naarmate het geleerde vaker gebruikt wordt, zal dit steeds meer onbewust en automatisch gebeuren. Kennis wordt dan opgeslagen in het onbewuste geheugen, een onderdeel van het langetermijngeheugen, en het toepassen daarvan zal gevoelsmatig minder tijd of energie kosten. Door tijdens het experiment bewust te oefenen met kennis en vaardigheden is onbewust de houding van de deelnemers in het kunnen toepassen van opsporingsdramaturgie veranderd. Bijvoorbeeld in de andere manier waarop zij omgaan met de informatie in de onderzoeken en in het beschrijven daarvan.

Tot slot, een uitspraak van een leidinggevende van een deelnemer aan het experiment over de factor tijd en het leren toepassen van dramaturgie in het werk.

Teamleider deelnemer
experiment #12

“Kijk, het is altijd zo dat op het moment dat je eraan begint kost het meer tijd dan het kaal kijken naar feiten.

De vraag is hoe hoog het rendement van het een en het ander is.

Want als je hem vanuit de andere kant benadert, zou het wel eens kunnen zijn dat je veel vlotter tot de kern komt.

Dus dan bespaart het je tijd. Maar dat zullen we nog moeten ondervinden. [...]

Het gaat me er uiteindelijk om dat het leidt tot hoe je met dit werk omgaat.

Want dat is zeker een factor die van belang is.

Want als je alleen rendement meet, kom je er nooit helemaal uit.

Maar, als je zegt: iedereen gaat anders naar opsporen en misdaad en onderzoeken kijken. Daar heb ik veel meer aan. Want dat heeft ook veel meer effect op heel andere dingen, denk ik”.

Toepassen kennis en vaardigheden

Het blijkt voor de deelnemers lastig om aan te geven hoe ze de geleerde dramaturgische kennis en vaardigheden toepassen in hun werk. Deze vraag stond in de laatste intervisie-bijeenkomst van het experiment centraal en het gesprek hierover kwam moeizaam op gang. De ervaringen van de deelnemers lopen uiteen. Een deelnemer licht toe dramaturgie heel bewust te moeten inzetten en als de druk in het werk hoger werd dan de opsporingsblik verkiest boven de dramaturgische blik. Dat is zo anders, stelt deze deelnemer, dan de opsporingsdramaturgie die getraind is in het onbewust toepassen van dramaturgie. In het gesprek hierover tussen de deelnemers en de begeleiders komen vervolgens mooie inzichten naar voren. In de opsporingsblik blijkt deze deelnemer ook onbewust dramaturgische vaardigheden toe te passen, zoals verbeeldingskracht in wat er is gebeurd of gezien. Dezelfde deelnemer realiseert zich later in de bijeenkomst hoe belangrijk het is om collega's mee te nemen in het expliciteren van de verbeelding in wat er gebeurd kan zijn. Door dit te expliciteren, wordt wat mogelijk gebeurd kan zijn, duidelijker en ondersteunt het de daaraan verbonden conclusie.

Een andere deelnemer had het gevoel de hele dag bezig te zijn met opsporing, terwijl wanneer deze terugkeek naar de werkzaamheden zich pas realiseerde daarin dramaturgie toe te passen. Een dramaturgische werkwijze die de deelnemer toepaste, was bijvoorbeeld het hardop uitspreken van chatgesprekken om meer informatie naar voren te halen. Dit

kwam mede voort uit de behoefte van het OM. Dat vond de eerder aangereikte informatie onsamenhangend en onduidelijk. Het gesprek in de begeleidingsbijeenkomst hielp ook deze deelnemer zich meer bewust te worden dat dramaturgie soms al onbewust werd toegepast. Samen met de andere deelnemers werden de mogelijkheden om dramaturgie toe te passen verder uitgediept. Bijvoorbeeld door meer vanuit de behoefte van het publiek, in dit geval het OM, aan de slag te gaan. Waar hebben zij precies behoefte aan als ze vragen om meer samenhang in de informatie? De deelnemers werden uitgedaagd te benoemen wat de focus is in de onderzoeken waar ze aan werken en realiseerden zich dat dit hielp om meer structuur aan te brengen in de onderzoeksinformatie. Een deelnemer vertelde dat de bijeenkomsten op deze wijze hebben bijgedragen aan het bewustzijn dat ze bezig waren met het toepassen van dramaturgische vaardigheden.

Een van de vaardigheden waarover de deelnemers in de masterclasses hebben geleerd en waarmee ze hebben geoefend in het benaderen van informatie is het verwonderen. Het toepassen van deze vaardigheid in het werk lijkt voor de deelnemers ingewikkeld en kwam in meerdere intervies aan bod. Een van de docenten legde uit dat verwondering de stap voor het kritisch denken is. *'Het verwonderen gebeurt voorafgaand aan het stellen van dramaturgische vragen. Vervolgens kan je dan de informatie clusteren.'* Dit soort verdiepende gesprekken over dramaturgische vaardigheden maakte de deelnemers bewust dat het lastig is om dat wat eerder is aangeleerd in de opsporingsopleiding of in de praktijk, los te laten. Een korte weergave van een gesprek hierover is in figuur 13 opgenomen.

Aangeleerd versus toepassen 'verwonderen'

Docent #2:

'Het oordeelloze, daar gaat het om. Het verwonderen is oordeelloos. Een oordeel gaat zo snel naar een fuik en verwonderen niet'.

Deelnemer experiment #2:

'Klopt, maar dat is wel iets wat in ons zit. Om snel iets ergens van te vinden. Dat is hoe we het geleerd hebben'.

Deelnemer experiment #3:

'Dat klopt in mijn functie moet ik beoordelen.'

Figuur 13: weergave gesprek docent en deelnemers interview

De begeleidende docenten waren beter in staat in het benoemen welke dramaturgische vaardigheden zij zagen die de deelnemers toepasten in hun werk. Deelnemers konden volgens hen bepaalde vaardigheden toepassen en hadden zich daar verder in ontwikkeld. Zoals het kunnen sparren, het verwoorden (externaliseren) waarover het onderzoek gaat en het nieuwsgierig zijn naar informatie in een onderzoek. De basiscompetenties van dramaturgie, aldus een docent. Maar ook in andere competenties zoals oog voor detail, het hebben van geduld en het zich kunnen verwonderen zagen zij de meeste deelnemers zich ontwikkelen. De docenten benoemden in het toepassen van dramaturgie door de deelnemers dat deze op het moment dat zij hiermee aan de slag wilden gaan, erachter kwamen dat ze bewust onbekwaam waren. Waren ze dus eerst in de periode voorafgaand aan de masterclasses onbewust onbekwaam, werden ze nu bewust onbekwaam. Dit effect na de masterclasses gaf aan dat de juiste leercurve werd gevolgd en maakte het mogelijk om stappen te zetten naar het bewust bekwaam maken van de deelnemers, aldus de docenten.

Tot slot, een opvallend resultaat van dit onderzoek. Zeven deelnemers van de masterclasses die niet deelnamen aan het experiment, deelden dat zij een half jaar later nog steeds elementen toepasten die zij hadden geleerd. Deze deelnemers spraken enthousiast over kennis en vaardigheden die zij in meer of mindere mate gebruikten in hun werk. Vijf deelnemers vonden, zes maanden nadat de masterclasses waren afgerond, het concept dramaturgie waardevol voor het werk in de opsporing Twee deelnemers benoemden dit als neutraal. De waarde van het toepassen van dramaturgie kwam volgens de deelnemers vooral naar voren in het schrijven van een proces-verbaal of een ander product. Bijvoorbeeld door het aanbrengen van een duidelijke structuur, in de opmaak, in het verhalend schrijven, in het betekenis geven van tactische aanwijzingen of in de beschrijving van de 'hoofdrolspelers'. Ook noemden deelnemers de waarde van het blijven verwonderen en het onderbouwen of ontcrachten van informatie.

Deelnemer
masterclasses #6

“Ik denk regelmatig aan de woorden:
“Wat gebeurt hier? Wat wil ik vertellen?”
Waarbij ik probeer breder te kijken dan voorheen.”

Toepassen dramaturgie in product

Ter afsluiting van het experiment werd een bijeenkomst georganiseerd voor alle deelnemers en docenten. Voorafgaand leverden de deelnemers een opdracht aan waarin de geleerde dramaturgische vaardigheden waren toegepast. De opdracht van dit product staat in bijlage 12. Het product, een proces-verbaal, een rapportage of een zaaksanalyse werd opgesteld op basis van een onderzoeksproces en moest in de opsporingspraktijk gebruikt kunnen worden voor besluit- of strategievorming. De producten werden voorafgaand aan de afsluitende dag voorgelegd aan een rechter, een officier van justitie, een dramaturg en een intelligence specialist. Zij hebben ieder vanuit hun professionele frame en aan de hand van een lijst met dramaturgische en opsporingskenmerken de producten bekeken en van feedback voorzien. Deze lijst met richtinggevende criteria staat in bijlage 13.

De deelnemers ontvingen tijdens de afsluitende dag eerst plenair feedback van zowel collega-deelnemers als de docenten en de aanwezige professionals op een onderdeel van hun eindopdracht. Hierna kregen zij ieder afzonderlijk een terugkoppeling van de professionals op hun hele product. Aan de hand van de criteria lichtten de professionals hun feedback toe en gaven de deelnemers de uitgewerkte versie op papier mee. De deelnemers ontvingen hiermee vanuit verschillende professionele invalshoeken, te weten de rechtspraak, het Openbaar Ministerie, de intelligence en de dramaturgie, bruikbare handvatten en inzichten.

Terugkoppeling kwaliteit van de redeneringen en wat opviel aan het product

‘De rapporteur is behoedzaam en onderbouwt haar keuzes. Wat ik mis is een inzichtelijke tijdlijn of tijdlijnen. Daaronder versta ik bijvoorbeeld een tabel met kolommen voor data en tijdstip, gebeurtenis/handeling. Een dergelijke opsomming, van boven naar beneden oplopend of teruglopend in tijd, zonder verdere duiding, geeft veel overzicht/inzicht en houvast’.

‘In het bijzonder viel op de rustige opbouw. De rapporteur neemt de tijd en ruimte die nodig is om goed uiteen te zetten wat de relevante onderzoeksbevindingen en de verbanden zijn. Daarmee is het een omvangrijk stuk geworden met erg veel informatie’.

Figuur 14: voorbeeld feedback door een rechter

De wijze waarop de producten van feedback werden voorzien loopt qua expertise uiteen. Over sommige aspecten heeft de dramaturg niets kunnen aangeven, zoals de juridische. Verder hebben de rechter, de officier van justitie en de intelligence specialist de mate waarin onderdelen van de producten aan de criteria voldeden, positiever beoordeeld dan de dramaturg. Dit kan verband houden met het ontbreken van kennis over de opsporing bij de dramaturg of andersom kan het ontbreken van dramaturgische kennis bij bijvoorbeeld de rechter of de officier van justitie dit verschil verklaren.

De docenten die de deelnemers gedurende het onderzoek hebben begeleid en in hun ontwikkeling hebben gevolgd, waren enthousiast over de producten die zij op deze afsluitende dag zagen. Het vormde volgens hen een goede graadmeter om te zien wat de deelnemers uit de masterclasses en het experiment hadden gehaald. Naast eerder genoemde vaardigheden, zagen zij dat de deelnemers zich bewuster waren van het publiek waarvoor ze schreven, gebruik konden maken van verschillende invalshoeken en bijvoorbeeld goed hadden nagedacht over de structuur, de kopjes en de illustraties in de producten. Volgens de docenten hebben alle deelnemers zich ontwikkeld in het toepassen van dramaturgie in de opsporing. Daarbij zijn er ook mogelijkheden om dit nog verder te laten groeien, aldus de docenten.

Tot slot, tijdens het experiment bleek het voor de deelnemers moeilijk om te benoemen wat het toepassen van opsporingsdramaturgie concreet bijdroeg aan hun opsporingswerk. Door deze bevindingen in het toepassen van opsporingsdramaturgie in kennis, vaardigheden en producten af te zetten tegen de waarde die werd toegekend aan de werkwijze van de opsporingsdramaturg in hoofdstuk 3 (figuur 7) blijkt dit wel voorzichtig mogelijk. Vooral nog zijn de deelnemers niet voldoende in staat om een dramaturgische bijdrage te leveren aan de werkwijze van het opsporingsteam. Bijvoorbeeld in de samenwerking, in het adviseren en tegenspreken en in het verbinden en richting geven aan informatie. Daarentegen zijn bij de waarden die verbonden zijn aan de dramaturgische werkwijze in de producten, zoals het zorgvuldig en navolgbaar schrijven, het leggen van verbanden en het inlevingsvermogen een duidelijke ontwikkeling te zien bij alle deelnemers.

5.3 Mogelijkheden en voorwaarden toepassen opsporingsdramaturgie

Soorten onderzoek

Complex en moeilijk bewijsbaar

De meeste respondenten zijn van mening dat de dramaturgische werkwijze een positieve bijdrage kan leveren aan complexe en moeilijk te bewijzen zaken in de opsporing. De meerwaarde van dramaturgie in dit soort onderzoeken blijkt bijvoorbeeld in het omgaan met een grote hoeveelheid informatie of het oog hebben voor detail om de rolverdeling van verdachten in een crimineel samenwerkingsverband te schetsen. Twee tactisch coördinatoren voegen hieraan toe dat een opsporingsdramaturg bijdraagt aan het houden van overzicht en het verkrijgen van beelden over wat er gebeurd kan zijn. Iets wat juist in complexe onderzoeken ingewikkeld is.

De voorbeelden wat respondenten verstaan onder complexe en moeilijk bewijsbare onderzoeken lopen uiteen. Vanwege de omvang kunnen ondermijningsonderzoeken geschikt zijn en vanwege de hoeveelheid data worden encrypted dataonderzoeken genoemd, zoals Sky of Encrochat. Andere voorbeelden zijn grootschalige onderzoeken, waaronder liquidatie, ontvoering of een grove gewapende overval. Ook onderzoeken naar criminele samenwerkingsverbanden met veel informatie en waarbij het lastig is dit te bewijzen worden ter illustratie genoemd.

Zaken waar inleven centraal staat

Interessant, maar minder vaak genoemd als onderzoek waar opsporingsdramaturgie positief aan kan bijdragen, zijn zaken waarin het vermogen *om je in te leven* centraal staat. Concrete en bekende voorbeelden die worden genoemd, zijn de tramaanslag in Utrecht in 2019 of de vermissing van Anne Faber in 2017. Onderzoeken waarbij een opsporingsdramaturg door zich te verplaatsen in de verdachte in een vroeg stadium van het onderzoek kan helpen in de te nemen stappen, zoals in de observatie en het plaatsen en aanvragen van bijzondere opsporingsmiddelen. Twee andere respondenten vinden eveneens het moment waarop een opsporingsdramaturg in een onderzoek betrokken wordt van belang, het liefst zo snel en vroeg mogelijk.

Ook zedenzaken noemen enkele respondenten als voorbeeld waarbij het inleven in de dader een belangrijke bijdrage kan leveren. In de bestrijding van kinderporno kan een dramaturgische werkwijze mogelijk eveneens een positieve bijdrage leveren. Landelijk coördinator Ben van Mierlo benoemt in een interview in het politievakblad Blauw (Kooman, 2021) dat de basis hier vooral ligt in goed researchewerk. *'Speuren naar digitale sporen, kleine aanwijzingen vinden. Goed doordenken: wat zie ik, wat speelt hier?'* De hier omschreven werkwijze komt overeen met de manier waarop een opsporingsdramaturg te werk gaat.

Voorwaarden toepassen opsporingsdramaturgie

Deelnemer
experiment #1

“Mijn leidinggevende die geeft mij die ruimte,
die geeft mij een vrije rol dus dat is een randvoorwaarde.
Als die ruimte er niet is dan wordt het een stuk lastiger natuurlijk.
Nou ja kijk, anderzijds het is ook een manier van denken
en daar heb je geen toestemming voor nodig van je leidinggevende
dus het is niet dat zij zeggen van: “hé, je denkt niet goed of je denkt te creatief of je denkt...”
Nee, dat is ook uiteindelijk iets wat gewoon ontstaat.”

Organisatie: leiding, cultuur

Openstaan als organisatie voor nieuwe manieren van werken is volgens respondenten een belangrijke voorwaarde om dramaturgie te kunnen toepassen. De afgelopen jaren heeft de opsporingsorganisatie, mede door de reorganisatie, stilgestaan voor nieuwe ontwikkelingen, constateert een respondent. Kansen worden gezien in de aanwas van jonge teamleiders die meer openstaan voor nieuwe initiatieven zoals opsporingsdramaturgie. Ook de cultuur in de organisatie zal zich meer open moeten stellen voor nieuwe initiatieven en andersoortige termen zoals dramaturgie. Hoewel de meeste respondenten verwachten dat de term opsporingsdramaturgie weerstand kan oproepen, stelt een van hen dat het gewoon ingebed kan worden: *'de kracht zit vaak in herhaling.'*

Doelstelling en positionering

Geconstateerde voorwaarden zijn ook het formuleren van een duidelijke doelstelling en positionering van een opsporingsdramaturg in de organisatie. Op dit moment is de opsporingsorganisatie volop in ontwikkeling en in beweging. De operationeel specialisten zijn zoekende welke rol en positie zij hierin kunnen en mogen nemen. Een heldere gedeelde doelstelling waar de organisatie naartoe wil werken en welke posities en samenwerkingen hierin van belang zijn, is een voorwaarde om de rol van een opsporingsdramaturg in te kunnen vullen, vooral waar functies elkaar dreigen te overlappen. Om dramaturgie te kunnen toepassen is een duidelijke positionering in het team een voorwaarde. Een opsporingsdramaturg is een nieuwe functie en het helpt de samenwerking in het team als voor iedereen duidelijk is wat deze functie betekent en kan bijdragen.

Lef: omgaan met ongemak

De werkwijze van een opsporingsdramaturg kost tijd en energie. Een van de respondenten constateert dat dit in het verleden zijn weerslag heeft gehad op de opsporingsdramaturg. De omvang van een onderzoek, het neerzetten van een goede verhaallijn, details beschouwen en in context zetten, vraagt veel toewijding. Tegelijkertijd is het ingewikkeld voor een opsporingsdramaturg om naar de omgeving te concretiseren wat het werk inhoudt en hoe de functie ingevuld kan worden. Dit vraagt zowel van de opsporingsdramaturg als de omgeving flexibiliteit om hiermee om te gaan. Zoals een respondent het mooi verwoordde: *'de waarde van het ongemak'* en dat vervolgens aanvult met: *'en dat is lastig voor de politie.'*

Tot slot

Het blijkt dat de deelnemers aan het experiment het lastig vonden om wat was geleerd in de masterclasses opsporingsdramaturgie in het werk te gaan toepassen. Tijdens het opstarten en ook daarna hadden de deelnemers behoefte aan houvast in de begeleiding van de docenten. Twee deelnemers ervaarden het gebrek aan tijd als een belemmering om dramaturgie te kunnen toepassen. Het is niet duidelijk geworden of tijdgebrek deze deelnemers werkelijk heeft belemmerd of dat hier andere factoren een rol hebben gespeeld. Hoewel dit buiten het bereik van dit onderzoek ligt, kan hierbij gedacht worden aan een verschil in leervoorkeuren, zoals Ruijters die benoemd heeft. Of in de manier waarop deelnemers leren, zoals Bloom onderscheidt: in het cognitieve domein (kennis op een betekenisvolle manier eigen maken en toepassen) of in het affectieve domein (houding en de gevoelens die voortkomen uit het leerproces). Een andere factor die mogelijk meespeelde is dat de interviews vanwege corona veelal digitaal plaatsvonden.

Dat het tijd kost om te oefenen met het toepassen en integreren van dramaturgie in het werk, daarover zijn de deelnemers en docenten het eens. Deze ervaringen dat het leren en eigen maken van kennis en vaardigheden tijd kost, komen ook naar voren in de theorieën van onder andere Ericsson, Shulman en Peeters en Maij.

De inzichten van Peeters en Maij over de werking van het brein en het geheugen tijdens het leren, blijken tevens relevant voor de wijze waarop de deelnemers het toepassen van

geleerde inzichten ervaarden. Deelnemers bleken niet goed in staat te benoemen of en hoe ze dramaturgische kennis en vaardigheden toepasten. Ook hierin had de begeleiding met de docenten een belangrijke functie. Door deze gesprekken tussen deelnemers onderling en met de docenten, werden deelnemers zich steeds bewuster hoe zij dramaturgie soms nog onbewust of juist al heel doelgericht gebruikten. Dit sluit aan bij wat Peeters en Maij stellen: hoe vaker informatie wordt herhaald, hoe sterker deze kennis in het langetermijngeheugen wordt gegroepeerd. Waar de deelnemers tijdens dit experiment dit herhalen van kennis nog heel bewust moesten inzetten, gaat dit mogelijk door oefening en herhaling steeds meer onbewust en automatisch gebeuren.

In de afsluitende bijeenkomst werd duidelijk dat de deelnemers in de aangeleverde eindproducten op verschillende manieren dramaturgische geleerde inzichten konden toepassen. De inhoudelijke reacties van de professionals gaven de deelnemers handvatten om dit in de praktijk verder te verbeteren.

De soorten onderzoek waarin dramaturgie kan worden toegepast, als ook de genoemde voorwaarden om het te kunnen toepassen, geven richting om het concept in de opsporingspraktijk verder uit te werken. In het volgende hoofdstuk wordt een voorzet hiertoe gedaan in de discussie en aanbevelingen. In figuur 15 staan de ervaringen in het toepassen van dramaturgie in de opsporingspraktijk, in welke soorten onderzoek dramaturgie toegepast kan worden en welke voorwaarden hierbij van belang zijn.

Toepassen dramaturgie in de praktijk	
Deelnemers experiment	Soorten onderzoek
<ul style="list-style-type: none"> • Lastig beginnen • Begeleiding nodig • Leren toepassen kost tijd • Kennis en vaardigheden: <ul style="list-style-type: none"> -> onbewust bekwaam -> bewust toepassen • Richtinggevende criteria 	<ul style="list-style-type: none"> • Complex en moeilijk bewijsbaar • Inleven verdachten centraal
	Voorwaarden
	<ul style="list-style-type: none"> • Openstaan leiding • Doelstelling en positionering • Lef: omgaan met ongemak

Figuur 15: overzicht bevindingen toepassen dramaturgie

6

Conclusies,
discussie en
aanbevelingen

6.1 Inleiding

In dit onderzoek is een verkenning gedaan naar de waarde van opsporingsdramaturgie en de mogelijkheden om dramaturgische werkwijzen breder in de opsporing in te zetten. In dit slot-hoofdstuk worden de onderzoeksvragen beantwoord en de conclusies die voortkomen uit het onderzoek gepresenteerd. De discussie gaat over de uitvoering van het onderzoek en de ontwikkelvragen en dilemma's die uit de resultaten naar voren zijn gekomen. Het hoofdstuk sluit af met aanbevelingen.

6.2 Conclusies

Waarde dramaturgie

Welke waarde wordt gegeven aan producten en werkwijzen in de opsporing waarbij bewust gebruik is gemaakt van een dramaturgisch perspectief? Uit het onderzoek blijkt dat de inzet van dramaturgie waarde kan hebben voor de werkwijzen in de opsporing. De waarde zit enerzijds in de producten die worden opgeleverd - specifiek de zorgvuldigheid waarmee bijvoorbeeld processen-verbaal worden opgebouwd -, het leggen van verbanden, het inlevingsvermogen en de wijze van presenteren. Anderzijds blijkt dramaturgie bij te dragen aan de werkwijze van een opsporingsteam. Zowel in de onderlinge samenwerking, in het strategisch en tactisch adviseren, het tegenspreken op inhoud en in het verbinden en sturen op informatie.

In figuur 16 staan de resultaten van de aan de dramaturgie toegekende waarden voor de opsporing. Om deze waarden te realiseren, is het cruciaal dat een opsporingsdramaturg een centrale informatiepositie kan en mag innemen in het opsporingsonderzoek.

Figuur 16: waarde dramaturgie

Hiermee is de centrale vraag in dit onderzoek: Wat is de waarde van dramaturgie voor de opsporing? deels beantwoord. De waarde blijkt uit de werkwijzen van de opsporingsdramaturg in de producten en in het opsporingsteam. Deze resultaten komen echter voort uit de expertise van één opsporingsdramaturg in één politie-eenheid. In dit onderzoek is daarom ook bestudeerd of een dramaturgische werkwijze aan andere opsporingsmedewerkers kan worden geleerd en wat hiervoor nodig is. Verdere beantwoording van de hoofdvraag vindt plaats door het beantwoorden van de geformuleerde deelvragen.

Dramaturgische kennis en vaardigheden

Wat voor kennis is nodig om opsporingsdramaturgie in de analyse van opsporingsonderzoeken toe te passen? Deze onderzoeksvraag is lastig te beantwoorden, alleen al vanwege het feit dat kennis en vaardigheden dicht tegen elkaar aanliggen en niet altijd duidelijk zijn te onderscheiden. Wat specifieke kennis betreft kunnen we geen eenduidig antwoord of volledig overzicht geven. Het onderzoek maakt wel duidelijk dat deelnemers in de masterclasses bepaalde kennis en vaardigheden hebben opgedaan voordat zij dramaturgie konden toepassen, dat betreft met name het omgaan met informatie en het secuur beschrijven van deze informatie. Dit lijkt (een deel van de) basiskennis te zijn om dramaturgie toe te kunnen passen. Daarbij kan worden opgemerkt dat het hebben van dergelijke kennis niet per se leidt tot het daadwerkelijk toepassen ervan.

Welke competenties zijn verbonden aan het toepassen van dramaturgie door specialistische rechercheurs in de opsporing? Tijdens de oefeningen in de masterclasses zijn de deelnemers aan de slag gegaan met creatieve, analytische en communicatieve vaardigheden. De deelnemers zijn getraind om deze vaardigheden bewust in te zetten en zich meer eigen te maken. Deelnemers realiseren zich hoe belangrijk de eigen houding in het opsporingswerk is, zoals het openstaan voor verwondering, het gedetailleerd bekijken van je eigen werk of het minder snel trekken van een conclusie. De in de masterclasses geleerde vaardigheden vormen een eerste aanzet voor de deelnemers om deze in hun werk meer bewust te gaan inzetten. Positief is dat de deelnemers die enkel hebben deelgenomen aan de masterclasses een half jaar later in hun werk nog steeds gebruik maken van (sommige van) deze vaardigheden.

Uit de reacties van de deelnemers blijkt dat het tempo in het leren tijdens de masterclasses als hoog is ervaren en de aangeboden kennis als veel. Er was behoefte om de aangeboden stof te vertalen naar de praktijk en aan meer kennis en vaardigheden. Belangrijke voorwaarden om te kunnen leren en ontwikkelen betreffen het bieden van een veilige context, het enthousiasme en de intrinsieke motivatie van de deelnemers. In figuur 17 zijn de resultaten in een overzicht opgenomen.

Dramaturgische kennis en vaardigheden		
Ervaringen	Geleerd	Kennis en vaardigheden
<ul style="list-style-type: none">• Waardevol• Hoog tempo• Vertalen praktijk	<ul style="list-style-type: none">• Creativiteit• Analytisch vermogen• Communicatie• Houding opsporing	<ul style="list-style-type: none">• Omgaan met informatie• Beschrijven van informatie• Behoeftte aan meer

**Voorwaarden leren en ontwikkelen:
veilig, intrinsieke motivatie en enthousiasme**

Figuur 17: dramaturgische kennis en vaardigheden

Het is mooi te kunnen constateren dat de deelnemers in staat zijn de waarde van dramaturgie voor de opsporing te noemen in relatie tot wat ze hebben geleerd. Hiermee raken zij de volgende onderzoeksvraag.

Welke werkwijze van de dramaturgie zijn geschikt om toe te passen in een opsporingsonderzoek? Het onderzoek laat zien dat deelnemers met het inzetten van bepaalde vaardigheden zoals het verwonderen, in staat zijn om verbanden te leggen in de opsporingsdata. Verbanden die daarvoor niet direct werden gezien. De werkwijze van de opsporingsdramaturgie raakt hier de essentie van het opsporingsvak en dat waar de opsporing behoefte aan heeft. Namelijk het kunnen omgaan met grote hoeveelheden data en het leggen van verbanden in complexe informatiestromen. Opsporingsdramaturgie blijkt een belangrijke bijdrage te kunnen leveren aan het goed ontwikkelen van basiscompetenties in de opsporing, zoals creativiteit, schrijfvaardigheid, kritisch denken, nieuwsgierigheid en het analytisch vermogen.

Dramaturgie in de praktijk

Na afloop van de masterclasses blijkt het voor de vijf deelnemers aan het experiment moeilijk om dramaturgie te gaan toepassen in hun werk. Ze vinden het ingewikkeld om zelfstandig aan de slag te gaan en te beginnen met het toepassen van wat ze hebben geleerd. Gedurende de hele periode hebben de deelnemers een aanjager nodig om het leerproces in het toepassen van dramaturgie op gang te houden. De docenten hebben deze rol op zich genomen en geven in de begeleidingsbijeenkomsten dramaturgische handreikingen en wijzen de deelnemers op aandachtspunten. Het leren toepassen van dramaturgie kost tijd en energie. Voor twee deelnemers werkt dit belemmerend om het in hun werk te kunnen gebruiken. Geconstateerd kan worden dat waar de deelnemers het leerproces startten als onbewust bekwaam, zij zich steeds verder ontwikkelen en dat zij door te blijven oefenen dramaturgie enigszins bewuster kunnen toepassen. Tevens kan worden geconstateerd dat gaandeweg het experiment de twee externe docenten vanuit de ervaringen van de deelnemers en de expertise van de opsporingsdramaturg steeds meer kennis opdeden over de opsporing. Dit hielp deze docenten om de deelnemers in hun leerproces beter te begeleiden.

Op de vraag: *Welke randvoorwaarden worden gesignaleerd in het toepassen van de dramaturgie in de opsporingsorganisatie?* blijken vooral organisatorische aspecten van belang. Allereerst zal de leiding open moeten staan voor deze nieuwe manier van werken en daarmee voor een nieuwe cultuur. Ten tweede moet duidelijk worden gemaakt wat er beoogd wordt met opsporingsdramaturgie. Er moet een duidelijke doelstelling komen en de functie moet goed worden gepositioneerd in het opsporingsteam. De derde voorwaarde gaat om lef en flexibiliteit van zowel de organisatie als de opsporingsdramaturg om ruimte te creëren voor een nieuwe werkwijze zoals opsporingsdramaturgie zodat deze tot wasdom kan komen.

Voor de laatste onderzoeksvraag: *In wat voor soort opsporingsonderzoeken kan dramaturgie positief bijdragen?* blijkt dat de dramaturgische werkwijze vooral kan bijdragen aan complexe en moeilijk te bewijzen zaken. Dit kwam naar voren uit de interviews met direct betrokkenen uit de strafrechtketen. Verder komen in het onderzoek kansen op breder terrein naar voren. Opsporingsdramaturgie kan bijvoorbeeld ook positief bijdragen aan onderzoeken waarin het nodig is je in te leven in een verdachte en in de context van de gebeurtenis. Tevens kan dramaturgie een bijdrage leveren aan het verbeteren van het vakmanschap van rechercheurs bij het uitoefenen van hun werk in de opsporing.

In figuur 18 staan de antwoorden op de laatste twee onderzoeksvragen.

Dramaturgie in de praktijk	
Soorten onderzoek	Voorwaarden
<ul style="list-style-type: none"> • Complex, moeilijk bewijsbaar • Inleven verdachten 	<ul style="list-style-type: none"> • Openstaan leiding • Doelstelling en positionering • Lef en flexibiliteit

Figuur 18: toepassen dramaturgie

Tot slot

Gesteld kan worden dat opsporingsdramaturgie een waardevolle bijdrage kan leveren aan de opsporing, meer specifiek aan de kwaliteit van de opsporingsproducten en aan de werkwijze in het opsporingsteam. Ook lijkt het mogelijk om het concept opsporingsdramaturgie te leren aan andere medewerkers in de opsporing. Zo zijn er vaardigheden geleerd in het omgaan met informatie en in het beschrijven van informatie. Vaardigheden die tot de basiscompetenties van opsporingsmedewerkers gerekend kunnen worden en waar opsporingsdramaturgie, zo blijkt, een bijdrage levert om deze verder te ontwikkelen. Tevens kan worden geconcludeerd dat het mogelijk lijkt om medewerkers in de opsporing met de juiste begeleiding het geleerde in het werk toe te laten passen. De ervaringen van de deelnemers hebben inzichtelijk gemaakt wat daarvoor nodig is. Tevens is duidelijk dat deze manier van werken past bij een bepaald type opsporingsonderzoeken. Deze opbrengsten en de geconstateerde voorwaarden bieden concrete handvatten om de dramaturgische werkwijze mogelijk breder in de organisatie te gaan gebruiken.

Geconstateerd kan worden dat, ondanks dat de term dramaturgie volgens respondenten erg abstract is, het toepassen en de resultaten van opsporingsdramaturgie juist zeer concreet zijn. De dramaturgische werkwijze helpt immers om in een opsporingsonderzoek de samenhang in de feiten te verduidelijken. Hierbij wordt de essentie van het feitencomplex gestructureerd toegelicht en de lezer geholpen om de feitelijke weergave van de bevindingen te interpreteren. Dit gebeurt op een transparante, toetsbare wijze. De lezer ziet hierdoor precies op basis van welke feiten, in welke context het gebeurde tot een betekenis komt. Dramaturgie raakt hiermee het vakmanschap van rechercheurs en voegt hier extra aspecten (vaardigheden) aan toe, zoals creativiteit en het verwonderen bij het omgaan met informatie door opsporingsmedewerkers.

Opsporingsdramaturgie kan een perspectief bieden voor de uitdagingen waarvoor de opsporing staat. De opsporingsdramaturg brengt ingewikkelde gebeurtenissen op een verhalende manier over het voetlicht. Op zo'n manier dat anderen in de opsporing, zoals het team, het Openbaar Ministerie en de rechter het kunnen volgen en zich een mening kunnen vormen. Deze werkwijze biedt daarmee mogelijkheden om steeds complexere zaken te doorgronden en inzichtelijk terug te brengen naar de essentie van de opsporing: waarheidsvinding.

6.3 Discussie

6.3.1 Uitvoering onderzoek

Invloed van corona

In het voorjaar van 2021 vonden vanwege de coronamaatregelen, de informatie-bijeenkomsten om deelnemers voor de masterclasses te werven online plaats. In een digitale omgeving contact leggen met potentiële deelnemers, hen informeren en hun vragen beantwoorden zorgden voor beperkingen. Er bleek minder ruimte voor interactie met de belangstellenden en het was lastig om een eerste indruk te krijgen van de potentiële deelnemers.

Ook de begeleiding van de deelnemers tijdens het experiment vond, door de beperkende maatregelen in het najaar van 2021, online plaats. Zoals in hoofdstuk 5 toegelicht was het voor de docenten in een fysieke bijeenkomst wellicht eenvoudiger geweest om tot de kern te komen en onderzoeksresultaten met elkaar te delen. Hier staat tegenover dat de deelnemers aan bijna alle begeleidingsbijeenkomsten hebben deelgenomen. Terwijl als dit fysieke afspraken waren geweest de opkomst, door bijvoorbeeld reistijd, misschien lager was geweest.

Selectie deelnemers

Mede vanwege de coronarestricties is ervoor gekozen om deelnemers voor de masterclasses te selecteren op basis van een schriftelijke motivatie. Deze manier van selecteren in combinatie met de digitale voorlichting, heeft er wellicht voor gezorgd dat er deelnemers zijn geselecteerd die met een andere aanpak niet waren gekozen. Zo is het op basis van een motivatieformulier lastig om vast te stellen of iemand een bepaalde beroepsidentiteit heeft ontwikkeld. Of iemand bijvoorbeeld voldoende begrijpt hoe de opsporing in elkaar zit en hoe het strafrecht is opgebouwd. Als het mogelijk was geweest om de potentiële deelnemers te ontmoeten en te bevragen over hun werk, was deze leemte in de selectie wellicht beter ondervangen.

Opzet masterclasses

Hoewel het buiten de scope van dit onderzoek valt, heeft de wijze waarop de lessen van de masterclasses zijn ingevuld invloed gehad op de resultaten van wat de deelnemers hebben geleerd. Nader onderzoek kan duidelijk maken of er bijvoorbeeld meer verdieping nodig is om dramaturgische kennis en vaardigheden van de deelnemers te verduurzamen.

Werkwijze of methodiek

Tijdens deze studie ontstond de vraag of het hier gaat om het leren van een dramaturgische werkwijze of om het leren van een methodiek. Uiteindelijk is ervoor gekozen om dat wat werd onderzocht, als een dramaturgische werkwijze te benaderen. Dit omdat er nog geen uitgewerkte methodiek aan de opsporingsdramaturgie ten grondslag ligt.

6.3.2 Ontwikkelvragen en dilemma's

De resultaten in dit onderzoek leiden tot ontwikkelvragen en dilemma's waarvan de belangrijkste hier beschreven worden. De hieraan gekoppelde inzichten kunnen worden gezien als een ontwikkelingsperspectief ter ondersteuning van het inbedden van opsporingsdramaturgie in de organisatie.

Visie

Op dit moment ontbreekt het de politie aan een visie om een nieuwe innovatieve werkwijze zoals opsporingsdramaturgie te positioneren en te gaan gebruiken. Om de aan opsporingsdramaturgie verbonden werkwijze breder in de organisatie in te kunnen brengen en de waarde hiervan voor de opsporing te effectueren, is een visie en sturing hierop vanuit strategisch en tactisch management noodzakelijk.

Politieorganisatie

De in de politieorganisatie onbekende term *dramaturgie* kan als wollig worden weggezet of als een nieuwe werkwijze waar men niet op zit te wachten. Dit raakt het bredere aspect van de organisatiecultuur waarin de strategische leiding moet zorgen voor draagvlak van nieuwe initiatieven en waarin zowel de tactische/ operationele leiding als de medewerkers zich open durven te stellen voor een werkwijze als opsporingsdramaturgie. Alleen als de organisatie opsporingsdramaturgie werkelijk omarmt en het de ruimte geeft om het verder te brengen in de organisatie kunnen de waardevolle resultaten van deze werkwijze worden verzilverd. Wanneer dit niet of slechts halfslachtig gebeurt, is het risico groot dat opsporingsdramaturgie als een onbekend en een ingewikkeld aan anderen uit te leggen initiatief naar de achtergrond verdwijnt.

Respondent #10,
opsporingsdramaturg

“Maar ik ben in mijn politiecarrière in het begin ook echt wel keihard tegen allerlei muren aangelopen. Omdat er plekken waren waar mensen niet openstonden. Daar heb ik echt wel mezelf opnieuw moeten herpakken en hervinden ook. Want ik begreep er echt geen fluit van. Want ik was aangenomen omdat ze kritisch tegengeluid en luis in de pels en zo wilden horen. En in de praktijk was ik overal allemaal kritische vragen aan het stellen. Maar daar zat echt helemaal niemand op te wachten. En ik dacht: what the hack, hoe dan?”

Dramaturgie in de opsporing

Het vakmanschap in de opsporing verschuift steeds meer naar een narratieve, verhalende manier van informatie verzamelen, zo werd door de begeleidingscommissie van dit onderzoek gesteld. Hierbij is het de vraag of het narratieve wel of niet los kan worden gezien van technische en juridische competenties in de opsporing. Deze vraag en hoe opsporingsdramaturgie zich verhoudt tot het ‘gewone researchewerk’ zijn bij uitstek onderwerpen die aan bod moeten komen in verdiepende gesprekken op verschillende niveaus in de organisatie. Hierbij kunnen ook vragen over de relatie tussen opsporingsdramaturgie en het scenariodenken in de opsporing worden opgepakt. Er kan bijvoorbeeld gebruik worden gemaakt van de inzichten uit dit onderzoek en uit het rapport *Niet te filmen!* van Chantal Epskamp (Epskamp, 2016)⁴⁴. Gesprekken over waar deze werkwijzen elkaar raken en waar zij van elkaar verschillen kunnen bijdragen aan meer begrip in het gebruik van beide werkwijzen.

Opleiding opsporingsdramaturgie

Tijdens het onderzoek is vanuit de begeleidingscommissie de suggestie gedaan om opsporingsdramaturgie in de toekomst op te nemen in het aanbod van de opsporings-academie. Het is aantrekkelijk om het concept op deze manier in de organisatie een plek te geven. De vraag is echter of dit de juiste plek is. Wanneer opsporingsdramaturgie bijvoorbeeld als een in enkele dagen te leren cursus in de opsporingsacademie een plek krijgt, wordt er voorbij gegaan aan wat er nog meer nodig is om dramaturgie in de praktijk toe te kunnen passen. Voordat bedacht wordt waar het opleiden belegd kan worden, zal in

⁴⁴ In het voorjaar van 2023 verschijnt er een nieuw rapport van Epskamp over scenariodenken met de titel ‘*Van Watskebert tot Whodunit*’.

samenhang met de visie en de doelstelling van de opsporingsorganisatie, eerst gesproken moeten worden wat er met opsporingsdramaturgie beoogd wordt. Op basis daarvan kan worden bepaald hoe opsporingsdramaturgie goed uitgeleerd kan worden en waar dit het beste in de organisatie kan worden belegd.

Begeleiding opsporingsdramaturgie

Een dilemma dat samenhangt met het voorgaande punt, is het risico dat het uitleren en het begeleiden in het toepassen van dramaturgie in de praktijk te veel op één iemand leunt. Namelijk de opsporingsdramaturg die inmiddels nog wel in de opsporing maar buiten de politie werkzaam is. Ondanks dat de andere docenten goed in staat bleken te zijn om het leerproces te begeleiden, was het voor hen lastiger de vertaalslag te maken naar de opsporing. Dit pleit ervoor om (opsporings)dramaturgen aan de politie te verbinden.

6.4 Aanbevelingen

In de vorige paragraaf zijn strategische en organisatorische vraagstukken aan bod gekomen die voorwaardelijk zijn voor de aanbevelingen uit dit onderzoek. Deze staan in figuur 19 kort beschreven. Hierna volgen de aanbevelingen gericht op de opleiding van opsporingsdramaturgie.

Aanbevelingen voor het strategisch management in de opsporingsorganisatie

Visie nieuwe werkwijzen in de opsporing

Formuleer een visie om nieuwe werkwijzen zoals opsporingsdramaturgie een plek te geven in de organisatie. Expliciteer wat deze werkwijzen kunnen bijdragen aan de uitdagingen waarvoor de opsporing staat.

Voer het gesprek

Ga met elkaar in gesprek over wat opsporingsdramaturgie kan bijdragen aan toekomstige ontwikkelingen en het vakmanschap in de opsporing. Bespreek de doelstellingen en de verwachtingen van deze werkwijze. Onderken eventuele weerstand in de organisatie en bepaal wat nodig is om draagvlak te creëren. Zoek hiervoor inhoudelijke afstemming met betrokkenen in het onderzoek: de opsporingsdramaturg, de begeleidingscommissie, deelnemers aan het experiment en de onderzoekers.

Positioneer de opleiding opsporingsdramaturgie

Maak een keuze waar en op welke wijze een opleiding opsporingsdramaturgie het beste in de organisatie kan worden belegd.

Figuur 19: aanbevelingen strategisch management

Aanbevelingen voor docenten opsporingsdramaturgie

Ontwikkeling opleiding

- Overweeg in de selectie van deelnemers een nadere toetsing op te nemen op aanwezige basiscompetenties om opsporingsdramaturgie in het werk te kunnen toepassen.
- Gebruik de ervaringen van de deelnemers aan de masterclasses om de opzet en de invulling van de masterclasses nader te beschouwen. Let hierbij op het tempo, de opbouw, de hoeveelheid nieuwe kennis die wordt aangeboden en de behoefte naar vertaling in de praktijk.
- Onderzoek of in het ontwikkelen van een toekomstig lesprogramma opsporingsdramaturgie meer ingespeeld kan worden op de verschillende leerstijlen en leerbehoeften van deelnemers in de keuze van didactische werkvormen.
- Overweeg wat de mogelijkheden zijn om aan de werkwijze opsporingsdramaturgie een methodiek te verbinden. Onderzoek of de lesmethoden zoals deze tijdens de masterclasses, het zomerprogramma en de intervisies zijn gehanteerd daarvoor bruikbaar zijn. Mogelijk bieden de criteria in het feedbackformulier (bijlage 13) zoals gebruikt door de professionals om de eindproducten te bekijken, hier aanknopingspunten voor.
- Onderzoek of het feedbackformulier ook gebruikt kan worden bij het leren hoe opsporingsdramaturgie toe te passen. Bijvoorbeeld als een basishandleiding of als aandachtspunt voor medewerkers in de opsporing.

Begeleiding

- Experimenteer en monitor op welke manier de opsporingsmedewerkers goed worden ondersteund in het toepassen van dramaturgie in het werk. In dit onderzoek is ervaring opgedaan met intervisie- en begeleidingsbijeenkomsten. Onderzoek welke andere vormen van begeleiding mogelijk zijn. Denk aan coaching on the job, een manier waarop de opsporingsdramaturg al eerder enkele rechercheurs begeleid heeft. Andere vormen van begeleiding die onderzocht kunnen worden zijn: leerling – gezelschap – meester en van samenwerkingen in kleine leergroepen.

Aanbevelingen voor docenten opsporingsdramaturgie en het strategisch management

Samenwerking Politieacademie

- Onderzoek en bespreek met de Politieacademie of en hoe de vakbekwaamheid van studenten gevoed kan worden met (onderdelen uit de) opsporingsdramaturgie. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het schrijven van een proces-verbaal waarin aandacht wordt besteed aan: Voor wie wordt het geschreven? Wat is het doel van het product? En hoe vergroot een gestructureerde opbouw de leesbaarheid?

Monitor, evalueer en leer

- Indien opsporingsdramaturgie een plek krijgt in de organisatie: monitor dan of de opleiding en de invulling van de functie overeenkomt met de geformuleerde doelstellingen en verwachtingen. Evalueer en leer van ervaringen en pas zo nodig onderdelen aan.

Deelnemer
experiment #1

“En verder vind ik het voor mezelf een hele verfrissende manier.
Een verfrissende methode. Dus weet je, of dat experiment doorgaat of niet, ik ben heel blij met wat ik in ieder geval die vijf dagen en met de oefeningen in het werk kan doen. Dus voor mij stopt het ook niet meer moet ik zeggen.
In die zin ben ik wel overtuigd van het nut van die open blik, dat je vanuit een andere discipline leert kijken naar je data. Ik ben er wel van overtuigd dat dat nuttig is.
Ja, als het experiment stopt op 30 maart, bij wijze van spreken, dan ga ik er op 1 april gewoon mee door.”

Epiloog

Het is begin 2023 en het verhaal van dramaturgie in de opsporing stopt niet, maar gaat na dit onderzoek verder. De opsporing staat nog steeds voor grote uitdagingen in het achterhalen van de waarheid in complexe, grootschalige onderzoeken. Ook in de toekomst zal de druk op de opsporing onveranderd hoog blijven. En het zal noodzakelijk blijven om vanuit enorme hoeveelheden (crypto)data en opsporingsinformatie gebeurtenissen te duiden en te begrijpen.

Naast praktische, meer technologische middelen is het essentieel om opsporingsmedewerkers uit te rusten met werkwijzen die hen helpen het vakmanschap te versterken. Dit vraagt om een verdere invulling, ofwel een rekoefening van het recherchevak. Een rekoefening omdat sommige elementen al tot het vakmanschap behoren of zouden moeten behoren en opsporingsdramaturgie daar concreet het verder uitrekken van deze vaardigheden aan toevoegt. Dit is een investering in het versterken van de kern van de opsporing: het vakmanschap.

Bronnen

Epskamp, C. (2016). *Niet te filmen!: Over retrospectief scenariodenken in de opsporingspraktijk*. Politieacademie.

Inleiding (2021). In M. Ruijters, R. Schuit & R.J. Simons (Reds.). *Canon van leren en ontwikkelen: 50 concepten en hun grondleggers* (pp. 9-18). Boom.

Kooman, I. (2021). Elk opgespoord kind is er één. *Blauw*, 17(5), 27-32.

Opsporingsdramaturgie (2021). *Tijdschrift voor de Politie*, 83(2), 40-43.

Peeters, W., & Maij, D. (2021). 33 tips voor hbo-didactiek: Adviezen uit onderzoek en onderwijs. Boom.

Politie (2019). *Houtskoolschets: Ruimte om recht te doen*. Intern document, politie.

Ruijters, M. (2021). Taxonomie [Benjamin S. Bloom en Lee S. Shulman]. In M. Ruijters, R. Schuit & R.J. Simons (Reds.). *Canon van leren en ontwikkelen: 50 concepten en hun grondleggers* (pp. 533-546). Boom.

Ruijters, M., Schuit, R., & Simons, R.J. (Reds.) (2021). *Canon van leren en ontwikkelen: 50 concepten en hun grondleggers*. Boom.

Salet, R. (2017). Framing en interactie in grootschalige rechercheonderzoeken: Goffmans perspectief op de opsporing. *Tijdschrift voor Criminologie*, 59(3), 264-281.

Schut, R. (2021). Deliberate practice [K. Anders Ericsson]. In M. Ruijters, R. Schuit & R.J. Simons (Reds.). *Canon van leren en ontwikkelen: 50 concepten en hun grondleggers* (pp. 133-141). Boom.

Simons, R.J. (2021). Leerstijlen [David A. Kolb]. In M. Ruijters, R. Schuit & R.J. Simons (Reds.). *Canon van leren en ontwikkelen: 50 concepten en hun grondleggers* (pp. 278-287). Boom.

Stam, J.J. & Hoogenboom, B. (2019). In: B. Kessener & L. van Oss. Meer dan de som der delen: *Systeemdenkers over organiseren en veranderen* (pp. 451-468). Boom.

Steeds meer zaken door politie geschrapt door personeelstekort (2022, 24 juli). *Het Parool*.

Tesselaar, S., & Scheringa, A. (2008). *Storytelling-handboek: Organisatieverhalen voor managers, trainers en onderzoekers*. Boom.

Topische vragen (n.d.). In Wikipedia. Geraadpleegd van https://nl.wikipedia.org/wiki/Topische_vragen

Van Boxem, G. (2018). *De dramaturgie van de opsporing: De meerwaarde van 'het verhaal' voor de scenario-ontwikkeling*. Kernopgave Masterproject Wetenschap en Opsporing.

Wat is juist: voor het voetlicht komen of over het voetlicht komen? (n.d.). In Onze Taal. Geraadpleegd van <https://onzetaal.nl/taalloket/voor-het-voetlicht-over-het-voetlicht>

Afkortingenlijst

BOB	Bijzondere opsporingsbevoegdheden
CSV	Crimineel samenwerkingsverband
DRIO	Dienst Regionale Informatieorganisatie
DRR	Dienst Regionale Recherche
DR	Districtsrecherche
GO	Generieke opsporing
PV	Proces-verbaal
OM	Openbaar Ministerie
OS	Operationeel Specialist
OVJ	Officier van justitie
TGO	Team grootschalige opsporing
ZSM	Zorgvuldig, Snel en op Maat

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht respondenten interviews

Zaakdossiers

Respondenten naar organisatie en functie

Openbaar Ministerie: Officier van justitie (2)
Parketsecretaris (1)

Politie: Teamleider, teamchef (3)
Tactisch coördinator (2)
Informatiecoördinator (1)
Dramaturg in de opsporing (1)

Masterclasses

Respondenten naar organisatie en functie

Politie: Deelnemer masterclasses (5)
Docenten dramaturgie in de opsporing:⁴⁵
- specialist Intelligence (1)
- opsporingsdramaturg (1)

Extern: - docenten theaterwetenschappen (3)

Experiment

Respondenten naar organisatie en functie

Politie: Deelnemer masterclasses en experiment (5)
Teamleider, teamchef deelnemers experiment (4)
Docenten dramaturgie in de opsporing:
- specialist Intelligence (1)
- opsporingsdramaturg (1)

Extern: - docenten theaterwetenschappen (3)

⁴⁵ Met de docenten is op de laatste dag van de masterclasses (juli 2021) een korte evaluatie gehouden. In mei 2022 is met de docenten gesproken over zowel de masterclasses als het experiment.

Bijlage 2

Topiclijst interview betrokkenen zaakdossiers

Dramaturgie als concept in de opsporing

Wat houdt het concept dramaturgie volgens jou in?

Wat is het verschil met scenario denken/werken in de opsporing en het gebruik van dramaturgie?

Toepassen dramaturgisch perspectief in pv's

Hoe zie je in een pv terug dat dramaturgie (als perspectief) is toegepast?

Wat is het verschil met een gemiddeld 'normaal' pv en een pv waar dramaturgie in wordt gebruikt?

Wat is de (meer)waarde van de toegepaste dramaturgie voor het pv?

Wat levert de toepassing van dramaturgie in brede zin op voor het onderzoek?

In wat voor soort onderzoeken binnen de opsporing kan het gebruik van dramaturgie bijdragen?

Zijn er nog andere producten (dan het pv) waar het dramaturgisch perspectief een bijdrage kan leveren?

Persoonlijke voorkeur

Hoeveel ervaring (aantal onderzoeken) heb je met dramaturgie in je werk?

Wat doet het gebruik van dramaturgie met jou in je werk?

Wat brengt het voor je (waarde), wat levert het je op?

Bijlage 3

Formulier aanmelding deelnemers masterclasses

Aanmelding masterclasses Opsporingsdramaturgie

Middels dit formulier kun je je aanmelden voor de masterclasses Opsporingsdramaturgie op 22, 23, 29, 30 juni en 6 juli. Omdat er maar een beperkt aantal plaatsen beschikbaar zijn, en het belangrijk is dat er een goede match met deelnemers wordt gemaakt, wordt dit formulier gebruikt voor selectie. Hierin kun je je motivatie en toepassing voor je opsporingspraktijk aangeven. Uiterlijk 1 juni 2021 ontvang je bericht over je aanmelding.

Naam:
Huidige functie:
Omschrijving functie:
Werkzaam voor afdeling en eenheid:

Hoe (via welk kanaal of via wie) heb je gehoord of gelezen over de masterclasses en het experiment?
.....

Waarom wil je deelnemen aan de masterclasses?
.....

Wat verwacht je van je deelname aan de masterclasses in relatie tot wat je kunt leren en gebruiken in je werk?
.....

Waarom ben jij een geschikte deelnemer voor de masterclasses?
.....

Op welke wijze pas je momenteel al elementen van dramaturgie en / of scenario-ontwikkeling toe in je werk?
.....

In welke mate denk je dat het mogelijk is om de geleerde lessen uit de masterclasses toe te passen in je werkzaamheden?
.....

Op welke manier draag jij met je werkzaamheden bij aan bewijsmiddelen voor het (proces-) dossier?
.....

Heb je deelname al met je leidinggevende besproken en zo ja, wat kwam er uit dat gesprek?
.....

Wil je nog andere zaken met ons delen? Zo ja, wat?
.....

Hartelijk dank voor je aanmelding. Je kunt dit formulier sturen naar:

opsporingsdramaturgie.generieke-opsporing.midden-nederland@politie.nl

Bijlage 4

Deelnemers masterclasses

Deelnemer	Eenheid	Functie	m / v
1	Midden-Nederland	Senior rechercheur	M
2	Midden-Nederland	Analist DRIO A&O	V
3	Midden-Nederland	Analist DRIO A&O	V
4	Midden-Nederland	Rechercheur in opleiding	M
5	Midden-Nederland	Rechercheur ontwikkeltraject DR	M
6	Zuid-West-Brabant	Operationeel specialist A GO	V
7	Noord-Nederland	Operationeel specialist A DR	M
8	Oost-Nederland	Operationeel specialist Intelligence	V
9	Midden-Nederland	Operationeel specialist A DR	V
10	Noord-Holland	Financieel, tactisch rechercheur	V
11	Landelijke Eenheid	Operationeel specialist Intelligence	V
12	Oost-Nederland	Senior tactisch rechercheur	M
13	Oost-Nederland	Operationeel specialist A	V

Bijlage 5

Programma masterclasses

22 juni – 6 juli 2021

Programma dag 1

Officiële aftrap en opening

Rechercheofficier (OM) Hans Mos

Directeur Podium Hoge Woerd & Theater Kikker Hanno Tomassen

Dagelijkse check-in en masterclass:

Hoe creëer je een basishouding waarin je open en oordeelloos kunt waarnemen? Hoe maak je jezelf klaar om opmerkzaam te zijn? Zowel voor het detail als het geheel buiten jezelf in de wereld om je heen, maar ook voor wat er zich afspeelt in jezelf. We trainen de verbeeldingskracht en het voorstellingsvermogen. Hierdoor komen er meer mogelijkheden in zicht en kun je je opmerkzaamheid vergroten.

#schakelen tussen binnen en buiten

#opmerkzaamheid

#concentratie

#prikkelen van de verbeelding

#gedetailleerd beschrijven

#open geest

Masterclass: Inleiding tot dramaturgie

Wat is theater? En wat is dramaturgie eigenlijk? Masterclass over theater als proces van communicatie. Leer meer over analyse-instrumenten van de theaterwetenschappen.

#dramatisch conflict

#5-akte structuur

#handelingsverloop

#personages

Masterclass: Tabletop Oosterwind

In teamverband, op basis van opsporingsinformatie komen tot een weloverwogen, feitelijk onderbouwd plan van aanpak waarmee de georganiseerde criminaliteit een halt toegeroepen wordt.

Ehm... wel onder tijdsdruk... En met te veel informatie... en soms te weinig informatie...

...3...2...1... START!

#analyseren

#duiden

#gevolgtrekking en afstemming

#abductief redeneren

#stress

Dagelijkse reflectie en afsluiting

Programma dag 2

Dagelijkse check-in

#schakelen tussen binnen en buiten
#opmerkzaamheid
#concentratie
#prikkelen van de verbeelding
#gedetailleerd beschrijven
#open geest

Masterclass Tekstanalyse

Hoe maak je een analyse van een geschreven theatertekst? Gezamenlijk lezen en analyseren we *De Beer* van Tsjechov met aandacht voor structuur, handlingsverloop, conflict en personage-ontwikkeling. Welke tools uit de tekstanalyse zou je kunnen meenemen naar je politiewerk?

#handvatten
#analysevaardigheden
#lekker concreet

Masterclass Visual Thinking Strategies

De kunst van het verwonderen en kritisch kijken. Hoe kijk je naar kunst en hoe kun je daar met elkaar over spreken? Wat neem je waar en hoe onderbouw je die waarneming?

En lukt het ons om concrete situaties te benaderen zoals we kunst benaderen?

#woorden vinden (verbaliseren)
#oordeellos en kritisch tegelijkertijd
#beter kijken
#verwondering
#onderzoekende houding

Zelfstudie (1 van 2)

We passen een dramaturgische analyse toe op *Romeo en Julia* van Shakespeare. Daarvan leren we voor de opsporing. Maar wat gebeurt er eigenlijk als we dat omdraaien? Wat leert *Romeo en Julia* ons over de opsporing van strafbare feiten?

#creativiteit
#denkkaders
#toepassen
#analyseren
#interpreteren

Dagelijkse reflectie en afsluiting

Programma dag 3

Dagelijkse check-in en toelichting op onderzoeksexperiment

Wat doen de mensen die niet meedoen en niks zeggen, maar wel de hele tijd druk zitten te schrijven?

#onderzoeksexperiment lectoraat
#schakelen tussen binnen en buiten
#opmerkzaamheid
#concentratie
#prikkel van de verbeelding
#gedetailleerd beschrijven
#open geest

Masterclass Denk als Sherlock Holmes; van Verwondering naar Verankering

'Mijn brein kan niet tegen stilstaan. Geef me problemen, geef me werk, geef me de meest obscure versluiering of de meest ingewikkelde analyse! (Dan heb ik geen geestverruimende middelen nodig)'. (Sherlock Holmes).

Van verwondering naar waarneming. Van waarneming naar verbeelding. Van verbeelding naar verhaal en van verhaal naar verankering.

#bewijsvoering
#scherpzinnigheid
#abductie

Zelfstudie (2 van 2)

Hoe ziet Romeo en Julia (Shakespeare) eruit wanneer we er door een strafrechtelijke bril naar kijken?

#creativiteit
#denkkaders
#toepassen
#analyseren
#interpreteren

Masterclass Voorstellingsanalyse (1 van 2)

Een introductie tot semiotiek en tekensystemen. Er valt nog zoveel meer te analyseren dan de structuur, de plot en de spelers. Met welke tekens en codes wordt nog meer informatie overgebracht en hoe kun je deze interpreteren? Gezamenlijke voorstellingsanalyse aan de hand van tekensystemen.

#alles heeft betekenis
#objectiviteit - subjectiviteit
#theater kijken
#interpreteren
#analyseren

Masterclass Jij, de groep en de opsporingsinformatie

Wat is je kracht en wat je valkuil? Wat is je voorkeursstijl? Wat is je eerste impuls? Met inzicht in jezelf in relatie tot de groep waar je in zit, kun je ervoor zorgen dat je krachten gehandhaafd blijven. En hoe ga je om met je onderzoeksinformatie als deze complex, chaotisch, grootschalig, inspirerend of saai is?

#jij en de wereld
#veiligheid
#groepsdynamiek
#voorkeursstijlen

Dagelijkse reflectie en afsluiting

Programma dag 4

Dagelijkse check-in

#schakelen tussen binnen en buiten
#opmerkzaamheid
#concentratie
#prikkelen van de verbeelding
#gedetailleerd beschrijven
#open geest

Masterclass Voorstellingsanalyse (2 van 2)

Er valt nog zoveel meer te analyseren dan de structuur, plot en de spelers. Met welke tekens en codes wordt informatie overgebracht en hoe kun je deze interpreteren? Gezamenlijke voorstellingsanalyse aan de hand van tekensystemen.

#semiotiek
#alles heeft betekenis
#objectiviteit - subjectiviteit
#theater kijken
#interpreteren
#analyseren

Masterclass Wat je ziet ben je zelf

Framen en reframen. Hoe door een combinatie van contextuele factoren betekenis ontstaat en beïnvloed wordt. Welke denkramen pas je toe en hoe onderbouw je je betekenis?

#Koelesjov-effect
#verhaallijnen
#woordkeuze
#gedrag
#discoursanalyse
#overtuigen

Masterclass tekstinterpretatie en rolinterpretatie

Hoe komt tekst tot leven? Wat dragen geschreven woorden voor betekenis wanneer ze worden uitgesproken? Welke niet uitgesproken informatie zit er in de tekst verscholen?

Wat zegt tekst over een personage? Hoe bouw je een personage-dossier op?

#subtekst
#woorden proeven
#subjecten zijn personages
#rolopbouw in het dagelijks leven

Dagelijkse reflectie en afsluiting

Programma dag 5

Dagelijkse check-in

#schakelen tussen binnen en buiten
#opmerkzaamheid
#concentratie
#prikkelen van de verbeelding
#gedetailleerd beschrijven
#open geest

Masterclass Dieper doordenken op communicatie

We experimenteren met diverse contexten die de communicatie kunnen beïnvloeden. We onderzoeken wat het effect van die context is op de interpretatie van de feiten. Maakt het uit of je verhaal waar is of niet? En wat als iemand een geheime of dubbele agenda heeft? En hoe zit het met codetaal?

#de waarheid
#versluiert taalgebruik
#ervaren door te doen
#interpreteren
#onderbouwen

Zelfstudie Verhalen verkennen

Aan de slag! In een praktijkcasus mag je alle registers lostrekken om zowel met creativiteit als rationele logica te komen tot een onderbouwde interpretatie.

Masterclass: Fenomenologie

Is het mogelijk om objectief te kijken en te oordelen? Kunnen de dingen die we waarnemen voor zichzelf spreken zonder dat we er een subjectieve interpretatie aan geven? En op welke wijze kun je fenomenologische vragen stellen in je analyse?

#de waarheid
#intersubjectiviteit
#analyseren op fenomenen
#contextanalyse

Masterclass Verhalen verkennen

Met beperkte informatie én dramaturgische inzichten kijken naar een complexe praktijkcasus in de georganiseerde criminaliteit. Wat levert het op? Wat zien we anders? Wat zien we meer? Wat betekent dit voor onze aanpak?

#heimelijke bronnen
#rolbeleving
#inleven
#kritisch beschouwen

Dagelijkse reflectie en afsluiting

Bijlage 6

Programma zomeraanbod masterclasses 2021

ZOMERAANBOD #1

De laatste dag van de masterclasses hebben jullie de opdracht gekregen om een procesverbaal te schrijven naar aanleiding van de verstrekte informatie van oefencasus 1. Tijdens de intervisie op twee verschillende momenten (juli en augustus) kunnen deelnemers via MS TEAMS het door hen geschreven pv bespreken dat drie werkdagen van tevoren naar de begeleider is gemaïld. Tijdens deze sessie behandelen we de geschreven pv's. Het is een nadrukkelijk interactieve sessie waarin we de pv's inhoudelijk bespreken. Wat ging goed en waar liep je tegenaan? Welke vragen heb je? Wat vinden we van de geproduceerde verhalen?

ZOMERAANBOD #2

Intervisie op aanvraag (datum in overleg / op aanvraag). Deelnemers kunnen een specifieke intervisievraag inbrengen vanuit hun eigen beroepspraktijk of naar aanleiding van de masterclasses. We leveren hierbij maatwerk. Uitgangspunt is dat je een afspraak van een uur kunt plannen met docenten waarin we aandacht besteden aan een door jouzelf geformuleerde vraag. Vervolgens krijgen de overige deelnemers de kans om hierbij aan te sluiten (met een maximum aantal deelnemers per keer).

Zomeraanbod #3:

College RED-teaming door de specialist Intelligence (30 augustus)
TEAMS: 1,5 uur interactief college

Zomeraanbod #4:

Kringgesprek over argumentatief-narratieve benadering met OM en rechterlijke macht. Interactief onder leiding van de specialist Intelligence (Teams 16 september).

Zomeraanbod #5

Voorbeelden pv's uit de opsporingspraktijk. TEAMS: 1,5 uur college. Mogelijkheid tot het stellen van vragen.

Bijlage 7

Topiclijst observatie en journaal masterclasses

Uitgangspunten onderzoeksmethodiek observatie en journaal

In de observaties is zowel aandacht voor de afzonderlijke gedragingen van de deelnemers als voor de interactie in de groep.

Topics observatieformulier Masterclasses dagen 1-5 (22-23-29-30 juni en 6 juli 2021)

Bij onderstaande topics kunnen aantekeningen worden genoteerd. Onderscheid waarnemingen in gedragingen van de groep en gedragingen van specifieke deelnemers. Gedragingen kunnen worden gezien of herkend als ze expliciet worden benoemd. Gedragingen zoals:

- enthousiasme (lachen, actieve deelname, gemotiveerd, aansteken anderen)
 - weerstand (fronsen, wegstaren, niet mee willen doen)
 - vertrouwen (goede sfeer, grenzen verleggen, groepsvorming)
 - geloof in methode (positieve reactie, koppeling leggen met werk, et cetera)
 - ontwikkeling deelnemers (durven leren, fouten maken)
- Algemene indruk groepsproces deelnemers
 - Wat is de houding van de deelnemers als ze handvatten op praktische technieken krijgen? Onderscheid groep en specifieke deelnemers.
 - Wat is de houding van deelnemers als ze handvatten op cognitief niveau krijgen? Onderscheid groep en specifieke deelnemers
 - Wat voor gedragingen zijn in de mindset/mentaliteit van de deelnemers ten aanzien van dramaturgie waar te nemen? Denk aan: enthousiasme, weerstand, geloof, vertrouwen, et cetera.
 - Wat zijn de reacties van de deelnemers op de koppeling dramaturgie en het toepassen hiervan in het werk? Bijvoorbeeld: afwachtend, aanvullend, wel/niet herkenning, vragend, bevestigend, ontkennend.
 - Wat valt er verder op?
 - Waar moet op de volgende observatiedag extra aandacht voor zijn?

Journal dag 1 - 5

Verslag waarin het verloop van de dag wordt beschreven: grote lijnen schetsen van de gebeurtenissen tijdens de dag en de lessen en de handreikingen die de deelnemers ontvangen benoemen.

Bijlage 8

Evaluatieformulier deelnemers masterclasses

Terugkoppeling masterclasses Opsporingsdramaturgie

Je ontvangt dit formulier omdat we graag vernemen hoe je de masterclasses Opsporingsdramaturgie, waar je onlangs aan hebt deelgenomen, hebt ervaren, wat je ervan hebt geleerd en wat dit betekent voor je werk. Nicolien Kop en Hanneke ter Veen van de Politieacademie zullen deze informatie gebruiken voor het onderzoek naar de waarde van dramaturgie voor de opsporing. Het formulier bevat een aantal open en gesloten vragen. Voor het experiment is het belangrijk dat je je mening met ons deelt. Daar leren we van. Verwerking van de gegevens (in een rapportage) zal niet naar personen herleidbaar zijn. Wij waarderen het zeer dat je je mening met ons deelt.

Naam:

Huidige functie:

Werkzaam voor afdeling en eenheid:

1. Hoe heb je deelname aan de masterclasses ervaren?
.....
.....
2. Wat zijn de belangrijkste lessen die je hebt geleerd voor je persoonlijke ontwikkeling?
.....
.....
3. Van welk opleidingsonderdeel in de masterclasses zou je meer willen weten?
.....
4. Welke geleerde lessen uit de masterclasses ga je toepassen in je werkzaamheden?
.....
5. Als je de vrije hand zou hebben om je huidige functie verder vorm te geven; hoe zou je dramaturgie dan willen toepassen in je werkzaamheden?
.....
6. Welke competenties in de masterclasses zijn bij jou 'aangeraakt' die maken dat je dramaturgie kunt toepassen in je werk?
.....
7. In welke werkzaamheden (binnen de opsporing) ga je gebruik maken van hetgeen je hebt geleerd?
.....
8. In wat voor type (opsporings-) onderzoeken kan dramaturgie volgens jou een positieve bijdrage leveren?
.....

9. Welke randvoorwaarden heb je naast de masterclasses:
a. in je huidige functie nodig om dramaturgie in je werk toe te kunnen passen?
.....
b. inhoudelijk nodig om dramaturgie te kunnen gaan toepassen?
.....
10. In welke mate ben je enthousiast om dramaturgie toe te passen in je werk?
 totaal niet enthousiast
 niet enthousiast
 neutraal
 enthousiast
 zeer enthousiast
11. In welke mate denk je dat dramaturgie waardevol is voor je werk?
 helemaal niet waardevol
 niet waardevol
 neutraal
 waardevol
 zeer waardevol
12. In welke mate kun je dramaturgie toepassen in jouw werk?
 helemaal niet toepasbaar
 niet toepasbaar
 neutraal
 toepasbaar
 zeer toepasbaar
13. Zou je andere collega's adviseren om deel te nemen aan de masterclasses dramaturgie?
 zeker niet
 waarschijnlijk niet
 neutraal
 waarschijnlijk wel
 zeker adviseren
14. Voel je je voldoende onderlegd om het geleerde uit de masterclasses in de praktijk te brengen?
 nee, helemaal niet
 onvoldoende
 neutraal
 voldoende
 zeer goed
15. Wil je in de zomer deelnemen aan intervisiebijeenkomsten dramaturgie en toepassing in de praktijk?
 nee
 weet ik nog niet
 ja

16. Heb je belangstelling om een half jaar deel te nemen aan het experiment (onderzoek Politieacademie) en dramaturgie toe te passen in je werkzaamheden?

- nee
- weet ik nog niet
- ja

17. Tot slot, wil je nog andere zaken met ons delen? Zo ja, wat?

.....

Hartelijk dank voor het invullen van dit formulier. Je kunt het formulier sturen naar:

opsporingsdramaturgie.generieke-opsporing.midden-nederland@politie.nl

Bijlage 9

Evaluatie na half jaar deelnemers masterclasses en topics interview

Terugblik masterclasses dramaturgie in de opsporing

Beste deelnemer van de masterclass dramaturgie,

In juni/juli 2021 heb je deelgenomen aan de vijfdaagse masterclasses dramaturgie in de opsporing. Wellicht heb je in de zomerperiode ook nog een aantal online bijeenkomsten bijgewoond. Zoals je weet wordt er vanuit de Politieacademie onderzoek uitgevoerd naar de waarde van dramaturgie en de bijdrage die het kan leveren aan de opsporing. Om een zo volledig beeld te vormen, zijn we benieuwd of en hoe de deelnemers gebruik maken van wat zij hebben geleerd in de masterclasses. Daarvoor willen we je vragen om onderstaande vragen te beantwoorden en te retourneren.

Alvast hartelijk dank!

Nicolien Kop en Hanneke ter Veen

1. Als je nu zes maanden later terugkijkt op de masterclasses, in welke mate is het concept dramaturgie waardevol voor je werk?
 - helemaal niet waardevol
 - niet waardevol
 - neutraal
 - waardevol
 - zeer waardevol

2. Hoe uit deze waarde zich in je werk?
.....

3. In welke mate pas je dramaturgie toe in je werkzaamheden?
 - pas het niet toe
 - pas het soms toe
 - pas het regelmatig toe
 - a. Indien je dramaturgie niet toepast in je werk, kun je aangeven waarom niet?
.....
 - b. Indien je soms of regelmatig dramaturgie toepast in je werk, hoe doe je dit dan?
.....

4. Zou je met de onderzoekers van de Politieacademie in gesprek willen over je ervaringen met dramaturgie tot nu toe (duur maximaal een half uur, via MS Teams)?
 - nee
 - ja

Zo ja, heb je voorkeur voor een datum/tijdstip?
.....

Topics interview masterclasses na een half jaar

Akkoord opname gesprek?

1. Heb je na de masterclasses nog deelgenomen aan de intervisie, de classes die in de zomer zijn georganiseerd?
En zo ja, wat heeft je dat opgeleverd?
.....
2. Als je nu terugkijkt naar de masterclasses dramaturgie wat hebben die dagen je opgeleverd? Welke ontwikkeling constateer je in je werkzaamheden bij jezelf?
.....
3. Welke dramaturgische inzichten die je hebt opgedaan, pas je toe in je werk?
.....
4. Op welke wijze pas je dramaturgie (concreet) toe in je werkzaamheden?
.....
5. Zien collega's terug dat je dramaturgie in je werk toepast? Wat levert dat het team op?
.....
6. Zijn er nog bijzonderheden die je wilt delen?
.....

Bijlage 10

Format journaal deelnemers en begeleiders experiment

Weekjournaal deelnemers experiment dramaturgie in de opsporing

Naam:

Weeknummer:

• Wat heb je voor (dramaturgische) werkzaamheden uitgevoerd?
.....
.....

• Hoe ging het deze week met het toepassen van dramaturgie in je werkzaamheden?
.....
.....

• Heb je contact gehad met je sparringspartner(s)?
 Ja
 nee

Zo ja, waar ging het over?
.....
.....

Wat heeft het jou / de ander opgeleverd?
.....
.....

• Heb je contact gehad met een docent/begeleider deze week?
 Ja
 nee

Zo ja, waar ging het over?
.....
.....

Wat heeft de begeleiding je opgeleverd?
.....
.....

• Zijn er nog bijzonderheden in relatie tot dramaturgie, je werkzaamheden die je wilt delen?
.....
.....

Journala begeleiders experiment dramaturgie in de opsporing

Naam:

Bijeenkomst (interview/hulprijn docenten):

Hoe vond de bijeenkomst plaats (telefoon/MS teams/ fysiek):

Aanwezige deelnemers:

Datum:

- Wat was je algemene indruk van de bijeenkomst?
.....
- Hoe werd het gesprek tussen deelnemers onderling en tussen deelnemers en begeleiding gevoerd?
.....
- Welke (dramaturgische) vragen zijn door de deelnemers ingebracht?
.....
- Welke dramaturgische (nieuwe) inzichten zijn volgens jou door (één of meer) deelnemers tijdens de bijeenkomst opgedaan?
.....
- Welke ontwikkeling constateer je bij de deelnemers (individueel en als groep) in het toepassen van dramaturgie in hen werkzaamheden?
.....
- Welke competenties van de deelnemers zijn volgens jou verbonden aan het (goed) kunnen toepassen van dramaturgie in de opsporing?
.....
- Wat voor kennis mis je bij de deelnemers om dramaturgie goed in hun de analyse van opsporingsonderzoeken toe te passen?
.....
- Wat levert deze begeleidingsbijeenkomst de deelnemers volgens jou op?
.....
- Wat levert deze begeleidingsbijeenkomst jou op?
.....
- Zijn er nog bijzonderheden in relatie tot de bijeenkomst die je wilt delen?
.....
.....

Bijlage 11

Topics interview experiment deelnemers en leidinggevenden

Dramaturgie in de opsporing

Interview met deelnemer experiment (december 2021 /januari 2022)

Introductie

Het doel van het onderzoek is om te experimenteren en te verkennen wat het concept opsporingsdramaturgie kan bijdragen aan een betere opsporing in Nederland. Daarnaast wordt in dit onderzoek in beeld gebracht welke werkwijzen, kennis, capaciteiten en andere randvoorwaarden nodig zijn om het concept opsporingsdramaturgie te ontwikkelen en mogelijk breder te implementeren in de politieorganisatie. Voor het onderzoek is de volgende centrale onderzoeksvraag geformuleerd: *Wat is de waarde van dramaturgie voor de opsporing?*

Naam xxx deelnemer experiment heeft in 2021 in juni/juli deelgenomen aan masterclasses dramaturgie en in de zomermaanden nog aantal online bijeenkomsten bijgewoond.

- Hoe gaat het met je sinds je voor dit experiment dramaturgie toepast in je werkzaamheden?
- Welke ontwikkeling constateer je bij jezelf in je werkzaamheden in relatie tot de masterclasses dramaturgie?
- Welke dramaturgische (nieuwe) inzichten heb je opgedaan naar aanleiding van masterclasses en pas je nu toe als deelnemer experiment?
- Wat levert de begeleidingsbijeenkomst intervisie jou op?
- Kun je iets vertellen op welke wijze je dramaturgie toepast in je werkzaamheden?
- Hoe zien je collega's dat je dramaturgie toepast in je werk?
- Wat levert dramaturgie zoals jij dit toepast op voor het opsporingsonderzoek xxx waar jij aan gewerkt hebt?
- Wat levert dramaturgie zoals jij dit toepast in je werk voor het onderzoeksteam op?
- Wat levert deelname aan dit experiment jou op?
- Welke randvoorwaarden heb jij als deelnemer nodig om aan de slag te gaan met dramaturgie in het werk/experiment?
- Zijn er nog bijzonderheden die je wilt delen?

Dramaturgie in de opsporing

Interview met leidinggevende experiment (december 2021 /januari 2022)

Introductie

Het doel van het onderzoek is om te experimenteren en te verkennen wat het concept opsporingsdramaturgie kan bijdragen aan een betere opsporing in Nederland. Daarnaast wordt in dit onderzoek in beeld gebracht welke werkwijzen, kennis, capaciteiten en andere randvoorwaarden nodig zijn om het concept opsporingsdramaturgie te ontwikkelen en mogelijk breder te implementeren in de politieorganisatie. Voor het onderzoek is de volgende centrale onderzoeksvraag geformuleerd: Wat is de waarde van dramaturgie voor de opsporing?

Naam xxx deelnemer experiment heeft in 2021 in juni/juli deelgenomen aan masterclasses dramaturgie en in de zomermaanden nog aantal online bijeenkomsten bijgewoond.

- Kun je iets vertellen over wat je hebt gehoord of meegekregen over de deelname van xxx tijdens de masterclasses?
- Welke dramaturgische (nieuwe) inzichten zijn volgens jou door xxx opgedaan naar aanleiding van de masterclasses/deelname experiment?
- Kun je iets vertellen over de wijze waarop xxx dramaturgie toepast in zijn/haar werkzaamheden?
- Wat zie je van het toepassen van dramaturgie door xxx terug in zijn/haar werk?
- Welke ontwikkeling constateer je bij xxx in het toepassen van dramaturgie in zijn/haar werkzaamheden?
- Welke competenties van xxx zijn volgens jou verbonden aan het (goed) kunnen toepassen van dramaturgie in de opsporing?
- Wat levert dramaturgie zoals xx dit toepast in zijn/haar werk op voor het onderzoek xxx?
- In wat voor soort onderzoeken binnen de opsporing kan dramaturgie zoals deelnemer xxx het toepast volgens jou positief bijdragen?
- Wat levert dramaturgie zoals xxx dit toepast in zijn/haar werk voor het onderzoeksteam op?
- Wat levert deelname van xxx aan dit experiment jou als leidinggevende/teamleider op?
- Welke randvoorwaarden heb jij als teamleider/leidinggevende moeten organiseren zodat xxx aan de slag kon met dramaturgie in het werk/experiment?
- Zijn er nog bijzonderheden die je wilt delen?

Bijlage 12

Afsluiting experiment opdracht eindproduct

Opdracht eindproduct

Dag deelnemers,

Momenteel wordt er druk met de agenda's gepuzzeld voor de afsluitende dag van het project dramaturgie in de opsporing. Ondertussen zal ik jullie vast informeren over de opdracht. Lever uiterlijk maandag 28 maart 2022 een product in zodat deze geanonimiseerd kan worden. (bij wie het ingeleverd moet worden volgt nog...)

Product:

- bij voorkeur een proces-verbaal. Maak je geen pv's? Lever dan een rapportage of (zaaks-) analyse in die je hebt opgesteld voor een opsporingsproces en wat op de een of andere manier gebruikt wordt voor besluit- of strategievorming.
- in het opsporingsproduct heb je naar eigen idee (ook) een dramaturgisch perspectief toegepast/gebruik gemaakt van de aangereikte handvatten.
- het is geen oefenproduct maar een product dat daadwerkelijk in je professionele praktijk gebruikt wordt/zal worden.
- de lengte van het product is dusdanig dat het lang genoeg is om iets zinnigs over te zeggen (en niet te lang waardoor het dagen tijd kost om er als buitenstaander iets zinnigs over te zeggen).
- bij het product lever je, indien nodig, een heel korte contextbeschrijving aan. Zoals type zaak of type delict. En benoem voor wie je het geschreven hebt. Wie is de lezer?

Vraag, indien nodig, toestemming van je teamleider of zaaks-ovj.

De producten worden geanonimiseerd door de politie en vervolgens gedeeld met de partners uit onze opsporingsketen en de externe docenten die zijn gescreend en een geheimhoudingsverklaring hebben ondertekend.

Het product wordt voorgelegd aan een rechter, een officier van justitie, een dramaturg en een intelligencespecialist. Zij zullen vanuit hun eigen frame en aan de hand van een lijst met (dramaturgische/opsporings-)kenmerken naar de producten kijken en hun gedachten erover formuleren.

Hun zienswijze wordt, bij voorkeur fysiek, aan jullie teruggekoppeld tijdens de afsluitende dag in april. We hopen er dan met elkaar over in gesprek te gaan. Een unieke kans dus om feedback te krijgen, te experimenteren en te leren van elkaar!

Als er vragen zijn, hoor ik het uiteraard graag!

Bijlage 13

Afsluiting experiment feedback-formulier eindproduct

Criteria voor feedback voor de schriftelijke producten Opsporingsdramaturgie (PV/rapportage/zaaksanalyse)

OPSPORINGSDRAMATURGIE = *opsporingsinformatie duiden aan de hand van verhalende structuren met overtuigende onderbouwing*

1. Hoe is het product gestructureerd?

- a. Is de verhaallijn in een logische opbouw weergegeven (bijv. chronologisch)?
- nee onvoldoende
 - voldoende
 - ja heel logisch
 - anders nl.
- Motivatie en/of toelichting.
- b. Is het product goed leesbaar?
(Denk hierbij aan duidelijk, overzichtelijk en begrijpelijk geschreven.)
- Motivatie en/of toelichting.
- c. Geeft het product voldoende context (type delict, rolverdeling) om de verhaallijn te volgen (bijv. in een inleiding of onderlegger.)?
- nee onvoldoende
 - voldoende
 - ja heel goed te volgen
 - anders nl.
- Motivatie en/of toelichting.
- d. Zijn het onderwerp van en de centrale actie in de verhaallijn helder voor de lezer?
- nee onvoldoende
 - voldoende
 - ja heel helder
 - anders nl.
- Motivatie en/of toelichting.
- e. Is het duidelijk voor welke doelgroep het product is opgesteld?
- nee onvoldoende
 - voldoende
 - ja heel duidelijk
 - anders nl.
- Motivatie en/of toelichting.
- f. Worden nieuwe elementen (bijv. personen, voertuigen, organisaties etc.) op een begrijpelijke wijze geïntroduceerd in het verhaal?
- nee onvoldoende
 - voldoende
 - ja heel begrijpelijk
 - anders nl.
- Motivatie en/of toelichting.

- g. Wat voor stijlelementen gebruikt de auteur om het product te verhelderen (bijv. kopteksten, diagrammen etc.)?
Motivatie en/of toelichting.
- h. Welke van de gekozen stijlelementen zijn verhelderend en welke minder?
Motivatie en/of toelichting.
- i. Is er in het product gebruik gemaakt van een afsluiting / samenvattingen / resumé / advisering?
 ja
 nee
 deels namelijk van
- Motivatie en/of toelichting.
- j. Wat betekent dit (gegeven antwoord bij i) voor het product?
Motivatie en/of toelichting.

2. Wat is de kwaliteit van de redeneringen in het product?

- a. Is dit een overtuigend product?
 nee onvoldoende
 voldoende
 erg overtuigend
Motivatie en/of toelichting.
- b. Zijn de redeneringen van de auteur te volgen en verankerd in details / deelverhalen?
 nee onvoldoende
 voldoende
 ja heel goed verankerd
 anders nl.
Motivatie en/of toelichting.
- c. Indien er sprake is van advies (bijv. voor nader onderzoek), is dit overtuigend?
 niet van toepassing
 nee onvoldoende
 voldoende
 ja heel overtuigend
 anders nl.
Motivatie en/of toelichting.
- d. Indien er sprake is van advies (bijv. voor nader onderzoek), is dit duidelijk geprioriteerd?
 niet van toepassing
 nee onvoldoende
 voldoende
 ja heel duidelijk
 anders nl.
Motivatie en/of toelichting.

- e. Geeft het product richting aan een te volgen besluit voor de teamleiding / het OM / of voor de rechter?
- nee onvoldoende
 - voldoende
 - ja heel duidelijk
 - anders nl.
- Motivatie en/of toelichting.
- f. Zijn oorzaak / gevolg-relaties voldoende geëxpliciteerd?
- nee onvoldoende
 - voldoende
 - ja uitstekend
 - anders nl.
- Motivatie en/of toelichting.
- g. Wordt in het product voldoende context geëxpliciteerd?
- nee onvoldoende
 - voldoende
 - ja precies goed
 - ja, maar te veel
- Motivatie en/of toelichting.
- h. Worden de geschetste gebeurtenissen aannemelijk in relatie tot genoteerde bronnen en gegevens onderbouwd / klopt het verhaal?
- nee onvoldoende
 - voldoende
 - ja heel goed onderbouwd
 - anders nl.
- Motivatie en/of toelichting.
- i. Wordt het (mogelijk) aandeel van personen in relatie tot de geschetste gebeurtenissen specifiek geduid?
- nee onvoldoende
 - voldoende
 - ja heel duidelijk
 - anders nl.
- Motivatie en/of toelichting.
- j. Wordt voldoende duidelijk beschreven welke rol één of meer subjecten hebben vervuld in relatie tot het grotere geheel?
- nee onvoldoende
 - voldoende
 - ja heel duidelijk
 - anders nl.
- Motivatie en/of toelichting.
- k. Wat vind je van het taalgebruik ten aanzien van de beschreven rollen?
- Motivatie en/of toelichting.
- l. Worden alle relevante invalshoeken behandeld? Zo nee, wat mist er? (Denk aan inleving verbeelding, subtext, relaties, tijd- en/of ruimtegebruik, oorzaak-gevolg-relaties, personagebeschrijving, handelingsverloop, specifieke omstandigheden etcetera.)
- Motivatie en/of toelichting.

m. Wordt er een onderscheid gemaakt tussen het perspectief van de opsteller van het product en het perspectief van de subjecten die beschreven staan in het verhaal?

- nee onvoldoende
- voldoende
- ja heel inzichtelijk
- anders nl.

Motivatie en/of toelichting.

n. Is er in het product en het verhaal voldoende een link gelegd naar de juridische aspecten?

- nee onvoldoende
- voldoende
- ja heel logisch
- anders nl.

Motivatie en/of toelichting.

3. Tot slot

Wat vond je in het bijzonder opvallend aan dit product?

Zijn er nog bepaalde aandachtspunten?

Motivatie en/of toelichting.

Bijlage 14

Afsluiting experiment observatietopics

Topics en toelichting observatie terugkomdag deelnemers experiment 21 april 2022

Uitgangspunten onderzoeksmethodiek observatie en journaal

De observatie van de vijf deelnemers tijdens de laatste afsluitende terugkomdag van het experiment maakt onderdeel uit van een onderzoek met de centrale vraagstelling: Wat is de waarde van dramaturgie voor de opsporing? In de observaties is zowel aandacht voor de afzonderlijke gedragingen van de deelnemers als voor de interactie in de groep. De deelnemers worden geobserveerd in een specifiek voor het experiment georganiseerde omgeving namelijk in theater DE KOM in Nieuwegein. Voor dit onderzoek is gekozen voor semigestructureerde observatie. Semigestructureerd omdat er vooraf een lijst met topics is samengesteld die gebruikt wordt om gedragingen, zaken die waargenomen worden te noteren waarbij ruimte is om dat wat gebeurt en niet in de topics is benoemd, te beschrijven. De deelnemers aan de terugkomdag van het experiment worden direct geobserveerd. Hiermee wordt bedoeld dat de onderzoekers op de achtergrond in dezelfde ruimtes aanwezig zijn. Verder is ervoor gekozen dat de onderzoekers niet participeren tijdens de terugkomdag en dat de deelnemers op de hoogte zijn van de aanwezigheid van de observanten.

De gedragingen en de gesprekken van de deelnemers worden gedurende de dag objectief geobserveerd en in steekwoorden en grote lijnen genoteerd door de onderzoekers. Voor de intersubjectiviteit en de betrouwbaarheid observeren de onderzoekers de terugkomdag beiden en worden de notities waar deze verschillen besproken en geduid. De observaties worden samengevoegd in een journaal met daarin een verslag waarin het verloop van de dag wordt beschreven, de gebeurtenissen geschetst en de lessen en de handreikingen die de deelnemers ontvangen, benoemd.

De observatie

De observatie wordt uitgevoerd door Nicolien Kop en Hanneke ter Veen en is vooral gericht op het derde onderdeel: het toepassen van dramaturgie door de deelnemers aan het experiment.

1. Ochtendprogramma observatie 'Terug de vloer op' gericht op: opfrissen van de opgedane kennis en aan de slag met een opsporingscasus vanuit dramaturgisch perspectief.
2. Middagprogramma observatie van de beoordeling van de eindproducten door een rechter en een officier van justitie.

Topics algemeen

Bij onderstaande topics kunnen aantekeningen worden genoteerd. Onderscheid waarnemingen in gedragingen van de groep en gedragingen van specifieke deelnemers. Gedragingen kunnen worden gezien of herkend als ze expliciet worden benoemd.

Gedragingen zoals:

- enthousiasme (lachen, actieve deelname, gemotiveerd, aansteken anderen)
- weerstand (fronsen, wegstaren, niet mee willen doen)
- vertrouwen (goede sfeer, grenzen verleggen, groepsvorming)
- geloof in methode (positieve reactie, koppeling leggen met werk, et cetera)
- ontwikkeling deelnemers (durven leren, fouten maken)
- algemene indruk groepsproces deelnemers
- Wat is de houding van deelnemers als ze handvatten op cognitief niveau krijgen?

- Wat voor gedragingen zijn in de mindset/mentaliteit van de deelnemers over dramaturgie waar te nemen? Denk aan: enthousiasme, weerstand, geloof, vertrouwen, et cetera.
- Wat zijn de reacties van de deelnemers op de koppeling dramaturgie en het toepassen hiervan in het werk? Bijvoorbeeld: afwachtend, aanvullend, wel/niet herkenning, vragend, bevestigend, ontkennend.
- Wat valt er verder op?

Topics specifiek voor toepassen dramaturgie in het werk

1. Terug de vloer op

Wat voor kennis is nodig om dramaturgie in de opsporingsonderzoeken toe te passen?

- kennis dramaturgie
- kennis verbonden aan competenties
- kennis geleerd in masterclasses

Welke competenties hebben specialistische rechercheurs in de opsporing nodig om dramaturgie toe te kunnen passen?

- competenties algemeen rechercheur
- specifiek dramaturgische competenties

Welke werkwijzen uit de dramaturgie zouden geschikt kunnen zijn voor toepassing in een opsporingsonderzoek?

Welke randvoorwaarden worden genoemd in het toepassen van dramaturgie in de opsporing?

- randvoorwaarden experiment
- randvoorwaarden dagelijks werk
- randvoorwaarden organisatorisch
- randvoorwaarden inhoud onderzoek
- randvoorwaarden collega's
- overige randvoorwaarden

2. Beoordeling producten

Zie de feedbackformulieren voor specifieke aandachtspunten.

Welke waarde wordt gegeven aan producten en werkwijzen in de opsporing waarbij bewust gebruik is gemaakt van een dramaturgisch perspectief?

- waarde van product algemeen
- waar wordt de waarde in uitgedrukt?
- waarde van werkwijze
- waarde voor wie?
- overige waarde

In wat voor soort onderzoeken binnen de generieke opsporing kan het gebruik van dramaturgie positief bijdragen?

- soorten onderzoek (crimineel samenwerkingsverband, team grootschalige opsporing, et cetera)

Bijlage 15

Topics evaluatie masterclasses en experiment met docenten

25 mei 2022 evaluatie met de docenten/begeleiders van de masterclasses en het experiment dramaturgie in de opsporing

Bespreekpunten

In de masterclasses zijn zowel theoretische inzichten als praktische oefeningen op het gebied van dramaturgie in de opsporing aan de deelnemers aangereikt.

- Hoe is deze kennis en praktische inzichten volgens jullie begrepen door de deelnemers tijdens de masterclasses?
- Welke competenties waren bij de deelnemers aanwezig die het toepassen van dramaturgie verder kunnen helpen?
- Welke competenties ontbraken bij een of meer deelnemers waardoor het toepassen van dramaturgie bemoeilijkt wordt?
- Welke in de masterclasses overgedragen onderdelen heb je tijdens het experiment of in het opgeleverde eindproduct teruggezien als iets wat de deelnemer zich eigen heeft gemaakt?

Tijdens het experiment zijn er verschillende momenten georganiseerd om de deelnemers te begeleiden in hun ontwikkeling om dramaturgie toe te passen in het werk.

- Wat vond je van de wijze waarop de deelnemers aan de slag gingen met het toepassen van dramaturgie in hun werk?
- Wat ging goed? Wat ging minder goed? En waarom?
- Hoe was de balans tussen de in de begeleiding geïnvesteerde tijd (door jou en de anderen) tijdens het experiment en de resultaten, de opbrengsten die je terugzag bij of kreeg vanuit de deelnemers?

De politiewereld, de gebruikte taal, de werkwijze van rechercheurs en analisten in de opsporing was voor sommige docenten redelijk onbekend.

- Welke kansen zie je in de toepassing van dramaturgie voor de opsporing?
- Welke punten van aandacht zijn er voor de opsporing om dramaturgie toe te kunnen passen?
- Zie je een rol voor jezelf om je expertise op het gebied van dramaturgie in de opsporing verder te delen?

Zijn er nog bijzonderheden die je wilt meegeven vanuit jouw rol als begeleider of docent tijdens de masterclasses en het experiment?

Bijlage 16

TIP VAN FLIP

TIP VAN FLIP, oktober 2021: experimenteer met het noteren, vastleggen en expliciet maken van je verwonderpunten tijdens het inlezen.

Na een blik op jullie weekjournaals te hebben geworpen heb ik een verwonderpunt ☺. Jullie beschrijven dat er veel interne denkprocessen hebben plaatsgevonden tijdens het inlezen en dat jullie op zoek zijn naar de 'juiste' informatie. Maar ik lees niet op welke wijze jullie dit verwonderproces hebben geëxpliciteerd voor jezelf. De tip van Flip is dan ook: experimenteer met het noteren, vastleggen, expliciet maken van je verwonderpunten tijdens het inlezen.

Je hoeft op dat moment ook nog helemaal niet te weten wat alles voor betekenis heeft.

Maar je bent aan het waarnemen, sponzen. Je brein, gevoel, analysecapaciteiten, inlevingsvermogen en creativiteit worden gevoed en beïnvloed door dat wat je waarneemt tijdens het lezen van de dataset.

Noteer wat er bij je gebeurt. En dat hoeft helemaal niet uitgebreid of doordacht. En de manier waarop je dat doet is een zoektocht voor jezelf maar zou er bijvoorbeeld zo uit kunnen zien:

Bron: JM 35 - Hoezo zegt Pietje tegen Klaasje 'Komt voor de bakker?'

Bron: JM426 - Kim is hobbykok (Wat bedoelt ze eigenlijk met 'koken'?)

Bron: Chat DDT (=dag, datum, tijdstip) tussen subject X en NN (=onbekend), nickname 'broodjehamburger' --> Vreemd gesprek, kennen ze elkaar wel?

Bron: Chat DDT tussen Y & F: Er wordt gesproken over 'die ander'.

Opmerking: dit csv heeft wel humor.

Bron: JM 567 rekeninggegevens ING *456: Gaat wel erg vaak naar de MAC.

Bron: tapgesprekken tussen oma en kleinkind: 'schimmige zaakjes.'

Vraag: Wat zou er gebeuren als we één specifiek subject zouden aanhouden? Wie zou daarop gaan reageren en hoe?

Vraag: Hoe krijgt subject H het voor elkaar met zijn tijdsbesteding om vijf vrouwen van aandacht te voorzien én tegelijkertijd een netwerk van loopjongens aan te sturen? Et cetera, et cetera.

Om maar aan te geven: het kan van alles zijn ☺.

TIP VAN FLIP, november 2021: hoe kom je tot het kiezen van een (voorlopige) relevante vraag als basis voor je dramaturgische werkzaamheden?

Bij het lezen van de weekjournaals (die tot nu toe ontvangen zijn) gingen mijn gedachten naar de vraag: Hoe kom je tot het kiezen van een (voorlopige) relevante vraag als basis voor je dramaturgische werkzaamheden? Volgens mij is het iets waar jullie, al dan niet bewust, mee bezig zijn in jullie zoektocht. Mogelijk is het een onderwerp voor de volgende interview. Vooruitlopend daarop deel ik alvast onderstaande uiteenzetting, waartoe ik kwam, al nadenkend over bovenstaande vraag. Zie het als de tip van Flip 2. Mocht je er behoefte aan hebben, schroom dan niet om contact met mij of een andere begeleider op te nemen om hierop te reflecteren. Vraag door en vraag om hulp om dit concreter voor je eigen situatie te maken.

Hoe kom je tot het kiezen van een (voorlopige) relevante vraag als basis voor je dramaturgische werkzaamheden?

- Om te komen tot een relevante vraag als basis zijn alle vragen die zich in dat proces aandienen welkom! Dit --> laat onverlet dat alle vragen daarna kritisch beschouwd worden op hun relevantie.
- Werk aan verwondering als basishouding, dan gaat het vanzelf tijdens je werk (in plaats van dat dit je extra tijd kost).

- Kritische beschouwing op relevantie vindt plaats door het frame van de dramaturgie te combineren met het frame van de opsporing.
- En dit gecombineerd met de omstandigheden die de functie, het onderzoek, de visie en de actuele werkelijkheid met zich meedragen.
- Hoe concreter je vraag hoe beter!
- Na het kiezen van een basisvraag is dit je leidraad! ---> Dit laat onverlet dat je altijd kunt beslissen om toch te switchen naar iets anders.

TIP VAN FLIP, januari 2022: maak een resumé in je proces-verbaal of je analyseproduct.

Ter illustratie van deze tip neem ik jullie even mee in mijn interne proces van vandaag. Tijdens het schrijven van mijn huidige proces-verbaal kom ik er (opnieuw) achter dat het schrijven van een resumé bijzonder nuttig kan zijn. Ik zat, nadat ik de feiten van een bepaalde verhaallijn volgordelijk had beschreven in mijn pv, te overwegen of het noodzakelijk of wenselijk was voor de lezer om een afsluitend resumé te lezen.

Ik overwoog van niet omdat ik een duidelijke inleiding en leeswijzer had geschreven en het feitenrelaas slechts zeven pagina's betrof. Dat moest de lezer wel zelfstandig kunnen behappen, zo redeneerde ik. Voordeel van niet doen was dat de lezer gedwongen werd zelf actief de informatie tot zich te nemen en te verwerken. Voordeel was natuurlijk ook dat ik dan eerder klaar was.

Ik overwoog van wel omdat je meer verhalend kunt schrijven in een samenvatting dan in een feitenrelaas. Wellicht zou het verhaal nogmaals de samenhang presenteren en de interpretatie van de feiten verduidelijken en meer inzichtelijk maken. Net als bij reclame zit de crux soms ook in de herhaling om te kunnen bekijken. Ik had dan ook de kans om nog een keer precies uit te leggen in de verkorte, verhalende vorm wat nu precies het punt was dat ik wilde maken. Of wat het feitencomplex bloot had gelegd; lees: waarheidsvinding.

Ik besloot het toch te doen.

Tijdens het schrijven bedacht ik me dat het een zeer goed idee was. ;)

- Je kunt heel helder uiteen zetten wat de crux in de samenhang van de feiten is.
- In je feitenrelaas som je achtereenvolgens de feiten en de context op. In het resumé kun je in meer verhalende vorm de feiten presenteren in relatie tot de elementen van waaruit je verhaal is opgebouwd. Elementen zoals handelingen, ruimte, relatie van subjecten, belangen, relatie tot het strafbare feit et cetera.
- Doordat je verhalend schrijft leef je je vanzelf in. Op die manier kom je ook achter informatie die je nog mist, en die wel belangrijk is. Bijvoorbeeld: Dan en dan heeft er een ontmoeting plaatsgevonden waarbij partij A en Partij B aanwezig zijn geweest om een contract te tekenen. → Maar wacht eens, er was ook een bemiddelaar tussen deze partijen. Is die dan eigenlijk zelf ook bij de ontmoeting geweest? Maakt dat uit voor mijn verhaal? →Ja, want die bemiddelaar is juist degene die we vervolgen en als hij/zij zelf fysiek bij die ontmoeting is geweest dan is dat tijdens werktijd geweest. En dat zegt iets over de hoedanigheid waarin die persoon zich presenteerde ten opzichte van de andere partijen.
- Je kunt dus heel gemakkelijk een checklist, een to-dolijst opstellen terwijl je het resumé schrijft.
- Het resumé maakt ook dat je makkelijk feedback op je pv of bevindingen kunt vragen van iemand die niet zo diep in het onderzoek zit als jijzelf.
- Naast de feitelijke weergave van de bevindingen help je de lezer bij de interpretatie ervan. Je doet dat op een transparante wijze waardoor het toetsbaar blijft. De lezer ziet precies op basis van welke feiten in weke context je tot een betekenis komt.

Dus... de tip van Flip is om te experimenteren met een resumé in je pv of analyseproduct!

En dat experiment kun je dus inbrengen voor de expertsessie! Laat ons alsjeblieft zo spoedig mogelijk weten of je hier interesse in hebt, dan kunnen we met het plannen van de sessie rekening houden met jouw agenda.

<https://www.politieacademie.nl/kennisenonderzoek/kennis/mediatheek/PDF/102874.PDF>

